

Vətənin zərif rəmzi

◆ Zərifə Əliyeva - 100

İlham Əliyevin təmsalında müasir Azərbaycanı tarixdəki ən yüksək zirvəyə daşıyan, ölkəsinin nüfuzunu dünya səviyyəsinə yüksəldən, ən ümüdi xalqına şərəfli zəfər qazandıran bir oğul yetişdirən qəhrəman ana Zərifə xanımın çəkdiyi zəhmətlərin hədəf getmədiyinin qürurlu şahidi olduq.

Lakin acı təəssüflə qeyd etmək ki, zalım tale çox erkən Zərifə xanımı bu dünyadan qopardı və O, müstəqilliyimizi, Ulu Öndər Heydər Əliyevin və Onun layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyevin ölkəmizin inkişafı, rifahı üçün gördüyü nəhəng işləri görə bilmədi. Böyüdü bəy-bəy çatdırdığı, tərbiyə verdiyi, Azərbaycana layiqli vətəndaş kimi yetişdirdiyi oğlu İlham Əliyevin qazandıdığı uğurları dünya gözü ilə görüb sevinə bilmədi...

Amma əminlik ki, bu gün böyük alimimiz Zərifə xanımın da ruhu şaddır, Azərbaycan xalqına tarixinin ən şanlı zəfərini bəxş edən İlham Əliyev kimi oğul böyüdüdüğü üçün.

İlham Əliyev tariximizin iki böyük şəxsiyyətinin - Ulu Öndər Heydər Əliyevin və böyük oftalmoloq alim Zərifə xanım Əliyevanın yetişdirdiyi layiqli Azərbaycan vətəndaşı olaraq ölkəmizin, xalqımızın tələklili məsələlərində oynadığı misilsiz rolla həm də valideynlərinin arzularındakı zirvəyə yüksəlib.

Məhz İlham Əliyevin sayəsində torpaqlarımızın 30 illik işğalına, yüzminlərlə keçmiş məcburi köçkünümüzün yurd həsrətinə son qoyulub. Bir zamanlar yalnız top-tüfəng səsleri gələn Qarabağdan və Şərqi Zəngəzurdan quruculuğun xoş sədası yüksəlir. Bir sözlə, qalib lider İlham Əliyevin Şuşada dalğalandığı Zəfər bayrağı xalqımızın qəlbini xoşbəxtlik hissi ilə rıqqətləndirir.

Azərbaycan xalqının hər bir üzvünün xoş sözlərlə, minnətdarlıq hissi ilə andığı, qəlblərdə əbədi abidə ucaldan, Tanrının sevimli bəndəsi akademik Zərifə Əziz qızı Əliyeva ilə həm də xalqımıza zəfər qazandıran Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin anası, obrazlı ifadə etsək, "Zəfərin anası" kimi qürur duyur, fəxr edirik.

Xudafərindən Laçına

Yeni avtomobil yolunun inşası sürətlə davam edir

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdada 2026-cı ilədək 2300 kilometrə yaxın 20 avtomobil yolu layihəsinin icrası nəzərdə tutulur. Artıq İlham Əliyevin "Zəfər yolu" adlandırıldığı avtomobil yolu və Törtər-Çaylı-Suqovuşan-Talış yolu və Laçın şəhərinə daxil olmadan yeni alternativ yolun inşası başa çatdırılıb. Bu il daha 12 layihənin icrası tamamlanacaq. Hazırda dövlət büdcəsindən ayrılmış vəsait hesabına işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə 15 avtomobil yolunun tikinti işləri davam edir.

→ 14

Etibarlı tərəfdaş, mühüm qaz təchizatçısı

Azərbaycanın Avropanın enerji təhlükəsizliyindəki rolu daha da artır

"Enerji sahəsində etibarlı tərəfdaş kimi Azərbaycan bütün hədəflərə nail olmaq üçün bu istiqamətdə addımları davam etdirməyə birmənalı olaraq hazırdır". Bu sözləri Prezident İlham Əliyev Sofiyada Bolqarıstan, Rumıniya, Macarıstan, Slovakiyanın ötürücü sistem operatorları və SOCAR arasında anlaşma memorandumu imzalanma mərasimində deyib.

→ 14

Türkiyə nüvə enerjisi istehsal edən dövlətlər sırasına qoşulur

2010-cu il mayın 12-də Türkiyənin cənub sahillərində Akkuyu AES-in tikintisini nəzərdə tutan Türkiyə və Rusiya Federasiyası hökumətləri arasında əməkdaşlıq haqqında sənəd imzalanıb. Akkuyu AES Türkiyənin cənub sahilində Gülnar rayonunda ümumi gücü 4800 MvT olan dörd enerji blokunun tikilib istifadəyə verilməsini özündə ehtiva edən Rusiya layihəsi çərçivəsində tikilir.

→ 16

TƏLXƏKLƏR DƏSTƏSİ

Siyasət meydanı sirk arenasına olmadığından təlxəklər orada duruş gətirə bilməzlər

Vətən müharibəsində məğlub olduqlarını görən Serj

jik və Robert tülkü kimi gizləncə, ayıl-ayıl qaçdılar!

Ohanyan işə əsgər və zabıtlarına xəbər vermədən hoppa-hoppa aradan çıxdı.

İndi heç biri qorxusundan Azərbaycan ərazisinə ayaq basa bilmir!

İndi hər üçünün üçüncü Qarabağ müharibəsinin qorxusundan gecələr yuxuları arşə çəkilib!

Ohanyan Qarabağda elə bir "sədd" çəkməmişdi ki, tarixi Mannerheim xəttindən də "üstün" sayılırdı.

Amma bu axmaq generalın həmin "sədd"indən Vətən müharibəsində bizə tərəf bircə güllə belə atılmadı.

Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev onları elə günə qoydu ki, dinməz-söyləməz Ağdamı, Laçın və Kəlbəcəri təhvil verdilər!

Görəsən, alınmaz qala sayılan Şuşanı öldə saxlaya bilməyən bu çolaq "general" 20 faiz Azərbaycan ərazisini necə əbədi işğalda saxlamaq niyyətindəymiş?

İndi Hayastan parlamentində oturub keçmiş erməni məsləkdaşlarına su şüşəsi atmaqla məşğuldur.

Neyləsin, öləndən daha nə gəlir ki...

→ 10

Sürətin 7-ci zirvəsi başlayır

→ 15

Milli Məclisin Sədri Sahibə Qafarova Türkiyə Respublikasına işgüzar səfərə gedib

Milli Məclisin Sədri Sahibə Qafarovanın başçılığında parlament nümayəndə heyəti aprelin 27-də Türk Dövlətləri Parlament Assambleyasının XII Plenar İclasında iştirak etmək üçün Türkiyə Respublikasının paytaxtı Ankara şəhərinə işgüzar səfərə gedib.

Milli Məclisin Mətbuat və İctimaiyyətlə Əlaqələr Şöbəsinin rəhbəri Sahibə Qafarova Milli Məclisin Mətbuat və İctimaiyyətlə Əlaqələr Şöbəsinin rəhbəri Əhliman Əmiralov, deputatlar Nizami Cəfərov, Cavanşir Feyziyev, Mələhət İbrahimqızı, Hikmət Məmmədov, Sədaqət Vəliyeva, Anar Məmmədov və digər rəsmi şəxslər daxilidirlər.

Ankara şəhərinin Əsənboğa Beynəlxalq Hava Limanında nümayəndə heyətinin Türkiyə Böyük Məclisinin Hüquq komissiyasının sədri Erol Kaya, Azərbaycanın Türkiyədəki səfəri Rəşad Məmmədov və digər rəsmi şəxslər qarşılayıblar. Səfər çərçivəsində Milli Məclisin Sədri Sahibə Qafarovanın Türk Dövlətləri Parlament Assambleyasının iclasında çıxışı gözlənilir.

"Azərbaycan"

"Azərbaycan Respublikası Hökuməti, Türkiyə Respublikası Hökuməti və Türkmənistan Hökuməti arasında gömrük əməkdaşlığı üzrə Birgə Məşvərət Komissiyasının yaradılmasına dair Anlaşma Memorandumu"nun təsdiq edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 17-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

1. 2022-ci il dekabrın 14-də Türkmənbaşı şəhərində imzalanmış "Azərbaycan Respublikası Hökuməti, Türkiyə Respublikası Hökuməti və Türkmənistan Hökuməti arasında gömrük əməkdaşlığı üzrə Birgə Məşvərət Komissiyasının yaradılmasına dair Anlaşma Memorandumu" təsdiq edilsin.

2. Bu Fərmanın 1-ci hissəsində göstərilən Anlaşma Memorandumu qüvvəyə mindikdən

sonra Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi onun müddəalarının həyata keçirilməsini təmin etsin.

3. Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi Anlaşma Memorandumunun qüvvəyə minməsi üçün zəruri olan dövlətdaxili prosedurların yerinə yetirildiyi barədə Türkiyə Respublikası Hökumətinə bildiriş göndərsin.

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 27 aprel 2023-cü il

"Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi ilə İslam İnkişaf Bankı arasında Azərbaycan Respublikasının "ASAN xidmət" təcrübəsindən faydalanaraq, İslam İnkişaf Bankına üzv ölkələrdə onlayn/elektron dövlət xidmətləri göstərilməsinin gücləndirilməsinə dair əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu"nun təsdiq edilməsi barədə

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 17-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

1. 2023-cü il martın 1-də Bakı şəhərində imzalanmış "Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi ilə İslam İnkişaf Bankı arasında Azərbaycan Respublikasının "ASAN xidmət" təcrübəsindən faydalanaraq, İslam İnkişaf Bankına üzv ölkələrdə onlayn/elektron dövlət xidmətləri göstərilməsinin gücləndirilməsinə dair əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu" təsdiq edilsin.

2. Bu Fərmanın 1-ci hissəsində göstərilən Anlaşma Memorandumu qüvvəyə mindikdən

sonra Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi onun müddəalarının həyata keçirilməsini təmin etsin.

3. Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi Anlaşma Memorandumunun qüvvəyə minməsi üçün zəruri olan dövlətdaxili prosedurların yerinə yetirildiyi barədə İslam İnkişaf Bankına bildiriş göndərsin.

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 27 aprel 2023-cü il

U.K.Ələkbərovun "Şərəf" ordeni ilə təltif edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 23-cü bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

Azərbaycan Respublikasında elm və təhsilin inkişafında uzunmüddətli səmərəli fəaliyyətinə

görə Urxan Kazım oğlu Ələkbərov "Şərəf" ordeni ilə təltif edilsin.

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 27 aprel 2023-cü il

XİN: "Paşinyanın Laçında qurulan nəzarət-buraxılış məntəqəsi ilə bağlı səsləndirdiyi cəfəng iddiaları rədd edirik"

Azərbaycanın Xarici İşlər Nazirliyi Azərbaycan-Ermənistan sərhədində nəzarət-buraxılış məntəqəsi təsis edilməsi ilə bağlı Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanın aprelin 27-də hökumət iclasında çıxışı zamanı səsləndirdiyi iddialara münasibət bildirib.

Xarici İşlər Nazirliyinin Mətbuat xidməti idarəsindən AZƏRTAC-a bildirilib ki, Nazirliyin bununla bağlı bəyanatında deyilir: "Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanın aprelin 27-də hökumət iclasında çıxışı zamanı ölkəmizin Azərbaycan-Ermənistan sərhədində nəzarət-buraxılış məntəqəsi təsis etməsi ilə bağlı səsləndirdiyi cəfəng iddiaları qətiyyətlə rədd edirik.

Azərbaycanın daxili işi olan öz suveren ərazisində sərhəd nəzarət-buraxılış məntəqəsi təsis etməsi məsələsinə Ermənistan tərəfinin hər hansı bir müdaxiləsi Azərbaycanın suverenliyi və ərazi bütövlüyünə qarşı iddia edir və Ermənistan tərəfindən Praqa və Soçidə öz üzvlərinə götürdülkləri öhdəliklərə, eləcə də beynəlxalq hüququn bütün norma və prinsiplərinə ziddir. Ermənistan tərəfinin bu kimi bəyanatları bölgədə sülh və əmin-amanlığa təhəvvül verməklə yanaşı, qəsdən gərginliyin artması məqsədi daşıyır.

44 günlük Vətən müharibəsindən sonra üçtərəfli Bəyanatın müddəalarına zidd olaraq Ermənistan tərəfinin vəziyyətin gərginləşməsinə xidmət edən addımları kimi

istiqamətdə müvafiq tədbirləri davam etdirəcəkdir.

Sərhəd nəzarət-buraxılış məntəqəsinin təsis edilməsinin "etnik təmizləmə" məqsədi güddüyü barədə baş nazirin cəfəng iddiası qəbul edilməzdir. Məntəqədən Azərbaycan Respublikasının Qarabağ bölgəsinin yerli erməni sakinlərinin hər iki istiqamətdə şəffaf, təhlükəsiz və nizamlı keçidi üçün müvafiq şərait mövcuddur.

Baş nazirin erməni sakinlərlə dialoq, "təhlükəsizlik zəmanəti", "mübahisələrin həlli mexanizmi", "beynəlxalq faktaraşdırıcı missiya göndərilməsi" kimi məsələlər üzrə dəfələrlə təkrarlanmış arzu və iddiaları ilə əlaqədar qeyd edək ki, Azərbaycan tərəfi erməni sakinlərlə dialoqu ölkə qanunvericiliyi çərçivəsində həyata keçirəcək və üçüncü tərəflərin bu məsələyə müdaxiləsi qəbul edilməzdir.

Ermənistan tərəfini əsassız bəyanatlar vermək əvəzinə, ötən ilin dekabr ayından bəri imtina etdikləri sülh sazişi üzrə danışıqlar məsuliyyətlə və konstruktiv yanaşmağa, kommunikasiyaların açılması, qüvvələrini Azərbaycan ərazisindən tam çıxarılması daxil olmaqla, üçtərəfli Bəyanatdan irəli gələn öhdəliklərə riayət etməyi, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və suverenliyinə qarşı addımlardan çəkinməyi tələb edirik".

Aprəlin 27-də Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin videokonfrans formatında növbəti iclası keçirilib. Milli Məclisin Mətbuat və İctimaiyyətlə Əlaqələr Şöbəsinin rəhbəri Sahibə Qafarova Milli Məclisin Sədri Əhliman Əmiralovun başçılığında parlament nümayəndə heyəti aprelin 27-də Türk Dövlətləri Parlament Assambleyasının XII Plenar İclasında iştirak etmək üçün Türkiyə Respublikasının paytaxtı Ankara şəhərinə işgüzar səfərə gedib.

Birinci vitse-spkir gündəliyin əsas məsələsinin Mülki Prosessual Məcəllədə dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsi (birinci oxunuş) olduğunu diqqətə çatdıraraq sənəddə məcəlləyə təklif olunan dəyişikliklərin əsas mahiyyətini açıqlayıb. Qanun layihəsini Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən həyata keçirilən möhkəmə-hüquq islahatlarının tərkib hissəsi olan vətəndaşların möhkəmləndirilməsi istiqamətində atılan növbəti addım kimi xarakterizə edən Əli Hüseynli sənəddə məsələyə təklif olunan 67-1 sayılı yeni maddənin vəkili prosesdə dövlət hesabına iştirakını tənzimlədiyini bildirib. Əli Hüseynli məsələ ilə bağlı daha ətraflı məlumat vermək üçün Azərbaycan Respublikasının Vəkillər Kollegiyasının sədri, Möhkəmə-Hüquq Şurasının üzvü Anar Bağirova söz verib.

Anar Bağirov əvvəlcə millət vəkillərinə son illər Vəkillər Kollegiyasında həyata keçirilən islahatların uğurlu nəticələrindən, qarşıda dayanan məsələlərdən bəhs edib. O, Vəkillər Kollegiyası tərəfindən vətəndaşlara ödənilmiş hüquqi yardımın göstərildiyi əksiyalardan söz açıb, belə əksiyaların təşkilində Milli Məclisin dövlət qurumları içərisində xüsusi fərqləndiyini bildirib.

Anar Bağirov Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin "Azərbaycan Respublikasında vəkiliyin inkişafı ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" 22 fevral 2018-ci il tarixli Sərəncamında insan hüquq və azadlıqlarının etibarlı müdafiəsi və ədalət mühakiməsinin

səmərəli fəaliyyəti üçün güclü və nüfuzlu vəkiliyyət təsisatının əhəmiyyətini xüsusi vurğuladığını qeyd edib. O bildirib ki, müzakirəyə çıxarılan qanun layihəsi də ədalət mühakiməsi prosesini sürətləndirmək, dövlət tərəfindən əhalinin az təminatlı, sosial müdafiəyə xüsusi ehtiyacı olan və digər həssas təbəqələrinin məhkəməyə müraciət imkanlarının daha da genişləndirilməsi məqsədilə hazırlanıb. Vəkillər Kollegiyasının sədri yuxarıda qeyd olunan şəxslərin məcəlləyə təklif olunan yeni 67-1-ci maddəyə əsasən, dövlət hesabına vəkillə təmin olunması halları barədə məlumat verib.

Layihənin müzakirəsində çıxış edən deputatlar Tahir Kərimli, Elşən Musayev, Bəhruz Məhərrəmov sənəddə təklif olunan dəyişikliyin sosial əhəmiyyətindən, müdafiəçi xarakter daşmasından söz açıblar, bununla bağlı fikirlərini bildiriblər.

Müzakirələrin sonunda qanun layihəsi birinci oxunuşda baxılmaq üçün Milli Məclisin plenar iclasına tövsiyə olunub. Sonra komitədə birinci oxunuşda olan növbəti 7 məsələ - termin və anlayışların "Normativ hüquqi aktlar haqqında" Konstitusiyaya Qanununun tələblərinə uyğunlaşdırılmaq məqsədilə hazırlanan "İctimai iştirakçılıq haqqında" qanunda dəyişiklik edilməsi barədə, bələdiyyə torpaqlarının

bərpaolunan enerji mənbələrinin mülkiyyətinə və ya icarəsinə müsabiqə və hərəcat keçirilmədən verilməsini nəzərdə tutan Torpaq Məcəlləsində, Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində, "Torpaq islahatı haqqında", "Energetika haqqında", "Torpaq icarəsi haqqında", "Dövlət torpaq kadastı, torpaqların monitorinqi və yerquruluşu haqqında", "Torpaq bazarı haqqında", "Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında", "Bələdiyyə torpaqlarının ayrılmasına dair sənədlərin hazırlanması və rəziləşdirilməsi qaydaları haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə" və "Elektrik enerjisi istehsalında bərpaolunan enerji mənbələrindən istifadə haqqında" qanunlarda dəyişiklik edilməsi barədə, həmçinin "Minatəmizləmə sahəsində xidmətlər görə" Azərbaycan Respublikasının medalının təsis edilməsi ilə əlaqədar "Azərbaycan Respublikasının orden və medallarının təsis edilməsi haqqında" Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə, himayədar ailə institutunun təbiiq, habelə valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların müəssisəyə yerləşdirilmə prosesinin təkmilləşdirilməsi və biologiyə əsaslına qaytarılması məsələlərinin hüquqi tənzimlənməsini özündə ehtiva edən Mülki Məcəllədə dəyişiklik edilməsi barədə, o cümlədən "Yaşayış yeri və olduğu

yer üzrə qeydiyyat haqqında" qanunda dəyişiklik edilməsi barədə, Naxçıvan Muxtar Respublikasında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətli nümayəndəlik institutunun fəaliyyətinin təmin edilməsi məqsədilə əlaqədar təsis edilən yeni vəzifələrin İnzibati və yardımçı vəzifələrin Təsnifat Toplusuna uyğun olaraq təsnifləşdirilməsi üçün hazırlanan "Dövlət qulluğu haqqında" qanunda dəyişiklik edilməsi barədə və yetkinlik yaşına çatmayan şəxslərin hüquqlarının daha səmərəli qorunmasını təmin etmək məqsədilə hazırlanan "Yetkinlik yaşına çatmayanların baxımını öz üzvləri və hüquq pozuntularının profilaktikası haqqında" qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihələri müzakirə edilərək birinci oxunuşda baxılmaq üçün Milli Məclisin plenar iclasına tövsiyə olunub.

İclasda həmçinin üçüncü oxunuşda olan qalan 8 qanun layihəsi - "Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə haqqında" Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə, Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında, Cinayət Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında, "Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestrində qeydiyyatı haqqında" Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə, "Notariat haqqında" Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə, Mülki, Mülki Prosessual məcəllələrdə, "Notariat haqqında", "Bələdiyyə mülkiyyətinə əmlakın verilməsi haqqında" və "Dövlət rüsumu haqqında" qanunlarda dəyişiklik edilməsi barədə, həmçinin İnzibati Xətalər Məcəlləsində, "Polis haqqında", "Baytarlıq haqqında" və "Atılıq haqqında" qanunlarda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihələri də nəzərdən keçirilib.

Bu sənədlər də üçüncü oxunuşda baxılmaq üçün Milli Məclisin plenar iclasına tövsiyə olunub.

"Azərbaycan"

Ombudsman Ermənistanda etnik nifrət siyasətinin təbliği ilə əlaqədar etiraz bəyanatı yayıb

Azərbaycan Respublikasının insan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) Səbinə Əliyeva Ermənistanda etnik nifrət siyasətinin təbliği olunması ilə əlaqədar etiraz bəyanatı yayıb.

Bu barədə AZƏRTAC-a Ombudsman Aparatından məlumat verilib.

Bəyanatda deyilir: "XX əsrin əvvəllərində ermənilər tərəfindən hazırlanaraq icra edilmiş, qisas mənası daşıyan "Neməzis" terminini ilə adlandırılan terror əməliyyatının "qəhrəmanların şərafəti" Ermənistanın paytaxtında dövlət rəsmilərinin iştirakı ilə təntənəli surətdə abidə açılması bunun əşkar sübutu oldu.

Azərbaycan və türk diplomatlarının, dövlət xadimlərinin əmansız qətlini təşkil etmiş həmin gizli terror əməliyyatının təşkilatçıları və icraçıların adlarının bu formada əbədiləşdirilməsi Ermənistanda terrorun dövlət siyasətinə çevrildiyini bir daha göstərmiş oldu.

Məlumdur ki, beynəlxalq səviyyədə hüquqpozma hallarının təkrarlanmasını

qarşısının alınması və etimadın bərpası məqsədilə dövlətlər tərəfindən keçmiş yanlışların etiraz edilməsi təcrübəsi geniş təbliğ olunur. Ermənistan tərəfi isə bunun əksinə olaraq, bəhsiz öldü edilməsinə zidd addımlar ataraq bölgədə gərginliyi artırmağa davam edir. Eləcə də ümumtənnis normalara əsasən, törədilən əməllərin cinayət olmasına ədalət mühakiməsi yolu ilə qərar verilməli, təqsirkarlar müyyən edildikdə isə qanun çərçivəsində cəzalandırılmalıdır, lakin Ermənistanda terror əməliyyatı ilə əlaqədar abidə ucaldılması insanların hər hansı əsas olmadan terror qurbanına çevrilməsinin təbliğatına xidmət edir.

Xatırladaq ki, bundan öncə də Ermənistan nazim tərəfdarı olmuş, erməni irqinin üstünlüyü və türk etnik mənsubiyyətinə nifrət ideologiyasının banisi Qaregin Njdenin xatirəsinə ehtiram olaraq abidə ucaldılmış, tərəfimizdən bu hala da etiraz bildirilmişdir.

Təəssüf ki, Ermənistan uzun illərdir həyata keçirilən dövlət siyasəti etnik nifrət təbliğatının ağır nəticələri özünü son

günlər daha əşkar göstərir: ösir götürülmüş azərbaycanlı əsgərə qarşı qeyri-insani rəftar göstərilməsi və bu halın sosial sərbəklərdə açıq şəkildə yayılmasına, Ağrıqlıqaldırma üzrə Avropa Çempionatının açılışında Azərbaycan Dövlət Bayrağına qarşı tərxiat, İrəvanda keçirilmiş aksiyada Azərbaycan və Türkiyə bayraqlarının birgə yandırılması, İrəvanda Ermənistan-Türkiyə futbol yığmalarının qarşılaşmasında erməni azarkeşlərinin yuxarıda adıçəkilən "Neməzis" terror əməliyyatı təbliğ edən şüarlar qaldırması və s.

Bütün bunlar Ermənistanın hakim dairələrinin sülh quruculuğunda deyil, sülhün pozulmasında daha çox maraqlı olmasını göstərir.

Onilliklərdir Azərbaycana qarşı nifrət cinayətlərini davam etdirən Ermənistan, eyni zamanda Azərbaycan ərazilərində basdırıldığı minaların dağıq xəritələrini ölkəmizə verməkdən yayınmaqla 10 noyabr 2020-ci il tarixindən bu günədək 300-ə yaxın insanın minə terrorunun qurbanına çevrilməsinə səbəb olmuşdur. Ötən gün

vətəndaş cəmiyyəti nümayəndəsi olan Beynəlxalq Avrasiya Mətbuat Fondunun sürücüsünün Tərtər rayonunun Suqovuşan kəndi istiqamətində minaya düşməsi nəticəsində ayağının amputasiya olunması da növbəti belə fakt oldu.

İnsanların yaşamaq və sağlamlığın qorunması hüquqlarına etinasız yanaşmanın ayarı göstəricisi olan bu kimi hallara qarşı dünya ictimaiyyəti tərəfindən qəti münasibət bildirməyəsi, bununla da Azərbaycana qarşı çoxsaylı terror əməlləri törətməyi Ermənistanın beynəlxalq hüquqa zidd olan növbəti tərxiatlar törətmək üçün ruhlandırılması bizdə ciddi narahatlıq doğurur.

Azərbaycan ombudsmanı olaraq bir daha beynəlxalq ictimaiyyətə müraciət edir, insan hüquqlarının təmini kimi ali məqsədi rəhbər tutaraq Ermənistanın bölgədə və ümumilikdə beynəlxalq miqyasda mənfəət təcrübə yaranmasına səbəb olan, cəzasızlıqla müşayiət olunan nifrət motivli əməllərinə münasibətdə sort mövqə sorgulamağa çağırırıq".

Zərifə Əliyeva - 100

Dünyada ən qiymətli nemət sağlamlıqdır deyirlər!

Və bəzən biz bunu sağlamlığımızı itirdikdən sonra dərinə dərk edirik.

El-oba, xalq üçün gərəklilərin insanları da belədir! Onları itirdikdən sonra yerləri boş qalır, gözlərimiz daim axtarılar-arayır...

Akademik Zərifə xanım Əliyeva xalqımızın qəlbində özünə yurd salmış gərəklilərin, fədakar, həm də təvəzökar insanlardandır.

Ömrünü-gününi təkcə ailəsinə, övladlarına deyil, həm də insanların sağlamlığına həsr etmişdir. İnsanların gözüne nur, ürəklərə işıq bəxş edərdi...

Bir alim kimi daim arayıb-axtarmış, Azərbaycan üçün xarakterik sayılan göz xəstəliklərinin müalicəsi üçün uzun illər tədqiqatlar aparmış, üsul və vasitələr tapmışdır.

Zərifə xanım Əliyevanın həm də özünəməxsus həkim fəlsəfəsi, xəstələrə yanaşma metodu, prinsipləri olmuşdur.

Bütün bunları o, qələmə aldığı "Yüksək əqidə" kitabında həssaslıqla əks etdirmişdir.

Dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin sərəncamı ilə bu il həm də akademik Zərifə xanım Əliyevanın yüz illik yubileyi qeyd olunacaqdır.

Şanlı yubiley ərəfində akademik Zərifə xanım Əliyevanın "Yüksək əqidə" (həkimlik etikası, həkimin ürəyinin və fikirlərinin paklığı) kitabından parçaları dərc edilir, onun əziz və unudulmaz xatirəsinə ehtiramla anırıq.

Bütün sənətlər yaxşıdır, lakin insanlara ən yaxını həkimlik sənətidir.

M.A.Kasirskinin müdrik anlayışına görə, "Gənc həkim həyatda əsasən iki - müvəffəq və qeyri-müvəffəq imtahan verir". Birinci - özündən razılıq, ikinci isə ruh düşgünlüyü təhlükəlidir. Bu imtahanların qarşısında durmaq, öhdəsindən gəlmək həkimin insani şəxsiyyətindən, mənəvi-etik tərbiyəsinin miqyasından asılıdır. Bu deyilənlərə əlavə etmək olar ki, tək gənc həkimlər belə imtahanlardan keçmirlər. Həyat, hətta təcrübəli, mənəviyyatı davamlı olanları da daima imtahan edir. Bu imtahan hər gün, hər saat olur. Bu imtahan müvəffəq çıxmaq üçün gərəklilərin yüksək və möhkəm daxili mənəviyyətdə, dərin və hərtərəfli biliyə, qüvvəli xasiyyətdə və insani böyük ürəklə sevməyə qadir olmalarıdır.

Həkim etikasının elementar qaydalarını tapdalayanda müəyyən "yatrogen" adlanan xəstəlik başlaya bilər. Bu, çox vaxt yüksək hissiyyəti olan insanlarda baş verir. Bunun səbəbi odur ki, həkim xəstəliyin nəticəsi haqqında lazım olmayan izahatlar verir, xəstə bilir ki, bu diaqnozla onların "axırı yaxşı qurtarmır". Yatrogen xəstəlik əsas xəstəliyin üzərinə əlavə olaraq ümumi vəziyyəti ağırlaşdıraraq yeni patoloji simptomların inkişaf etməsinə və ümumi vəziyyətin ağırlaşmasına səbəb olur. Belə bir hadisə mələmürdür ki, onda stenokardiya var. Bir neçə gündən sonra xəstə ağır vəziyyətdə xəstəxanaya düşür. Bir neçə gündən sonra yataqlaşır ki, ona elə gəlir ki, köksündə həqiqətən oğrəb oturub.

Həkimin ehtiyatsızlıqla söylədiyi fikir xəstəyə olduqca zərərli təsir göstərir. Elə bu, bizim fikrimizcə, tamamilə "yatrogen" termininə uyğun həkimin fikirləşmədən, ehtiyatsızlıqla söylədiyi sözün insana zərərli təsiri.

Təsədüfi deyil ki, 40 ər öncə İran həkimləri söyləyirdi ki, üç müalicə üsulundan biri olan söz, onlardan hazırlanmış dərmanlar və bi-çaq ilə bir cərgədədir.

XIX əsrdə yaşamış məşhur rus klinisisti M. Y. Mudrov elan etmişdi ki, "Elə ruhi dərmanlar var ki, psixologiyadan və əksərən müdrik elmdən götürülüb bütün bədəni müalicə edir. Söz ustalığı ilə qəmginə təsəlli verərsən, insanın hirsini yumşaldarsan, səbrsizliyi sakitləşdirərsən, qudurmuşu dayandırarsan, həyasızı qorxuzarsan, fəqirə cəsərtli edərsən, gizli söz saxlayanın ürəyini açarsan, özündən çıxanı xeyirxah edərsən. Söz ustalığı ilə insanlara xəstəliyə qalib gəlmək üçün onların iradəsini, ruhunu möhkəmləndirir, ümidini artırıb xəbərlər verirsiniz.

Lakin müalicə prosesi əsasında sözün mahiyyəti empirik xarakter daşıyır. Məşhur alim M.P.Pavlov sözün mahiyyətini çox yaxşı əsaslandırır: "İnsan üçün söz real qıcıqdır, özü də bu, elə hərtərəfli, böyük həcmdir ki, heç bir ayrı qıcıq ilə müqayisə olunmaz... Yetkin adamların həyatı boyu bütün daxili və xarici qıcıqlar beyinin böyük yarımkürələrinə gələn qıcıqlar ilə əlaqəlidir. Söz də adi qıcıqlar kimi orqanizmdə reaksiya əmələ gətirir".

Biz hamımız öz şəxsi təcrübəmizdən yaxşı bilirik, xəstə həkimin hər sözünü ağızla dinləyir. Eyni zamanda bunu da bilir ki, xəstənin yanında tibbi termin işlədilməsi onun əhvalının pozulmasına

Əvvəlki qəzetin 29 mart və 4, 6, 14, 15, 27 aprel saylarında

Akademik Zərifə xanım Əliyeva

Yüksək əqidə

(Həkimlik etikası, həkimin ürəyinin və fikirlərinin paklığı)

səbəb ola bilər. Həkimin ehtiyatsız söylədiyi söz xəstəliyə gətirib çıxara bilər. Tibb işçisinin mənəviyyəti ondan ibarətdir ki, o, xəstəni müayinə edib xəstəliyin mahiyyətini, rejim qaydasını ona başa salıb müalicəni təyin etsin. Bunu isə hörmətlə, ehtiyatla, mehribanlıqla, xəstəni narahat etmədən, hər sözü fikirləşmə-fikirləşmə, götür-qoy etdikdən sonra söyləyir. Ağır, müalicəsi çətin olan xəstəyə yalan söz kömək etmir, inandırıcı və əhvalını yaxşılaşdırən sözlərlə onun fikirlərini və hissiyatını sabahkı günə yönəltmək lazımdır.

Çox yayılmış "Həkim qeydləri" broşurasında Veraseyev boyunna belə alır: "Əvvəllər mən elə sadəlövh və düzünüqulu idim ki, xəstə mənəndən inadkarlıqla tələb edəndə düzünü söyləyirdim. Ancaq illər keçdikcə tədricən başa düşdüm ki, həqiqətən xəstə doğrunu bilmək üçün çalışır inandırın ki, ölümdən qorxmur. Bu o deməkdir: "Əgər ümid yoxdursa, yalanı elə de ki, mən inanım".

Şübhəsiz, həkimin işi mürəkkəb, təzadlı, son dərəcə tələbli, məsuliyyətlidir. Bizim sənətimiz belədir ki, yüksək keyfiyyətli müalicə əldə etmək üçün həkim öz xeyirxah işinə həmişə vicdan və məsuliyyətlə yanaşmalıdır, ayrı cürə yanaşmaq ağılaşmazdır. Mənim zənnimcə, xəstəyə tez, düzgün diaqnoz qoymaq, şübhəsiz, çox qiymətliyədir. Lakin bu, əsas şərt deyil. Əsas məsələ xəstəni dinləməkdən, onu ürək ilə başa düşməkdən, hərtərəfli kömək etməkdən ibarətdir. Ancaq bundan sonra həkimin mövqeyi möhkəmlənir, çoxlu fiziki və mənəvi qüvvə sərf edərək xəstəliklə mübarizə aparır və insanın həyata qayıtmasına müvəffəq olur.

Məgər nəsilədən-nəslə həkimlərin içdiyi "Hippokrat andı"nın yükse insənpərvər mənası da bunda deyilmi? Xəstəlik fiziki cəhətdən nə qədər mürəkkəbdirsə, xəstənin ruhi aləmi də bir o qədər incə, nazik olur. Kömək etmək və onu qala kimi möhkəmlətmək üçün həkim ürə-

yinin atəşini və öz gücünü əsirgəməməlidir.

Sənətimizin mənəviyyəti, əgər həqiqətən mənəvidirsə, həkimin sərf etdiyi sözi deyil, bu sözin nəticəsini obyektiv qiymətləndirməyə kömək edir. Əgər bunlara etik ölçülərlə yanaşsaq, o zaman həkimlik fəaliyyətinə verilən kinayəli və həttə mənfi qiyməti aradan qaldırmaq olar.

Onun başqa göstəricisi - həkimin xarici görünüşüdür. Həkimin qəmgin, qaşqabaqlı, üzgün sifəti xəstəni də ruhdan salır. Xəstə dərindən sərik olanı gözlədiyi halda ürək sıxıntısı, gülür üz, xoşhalıq gözlədiyi halda tələskənlik, onun halını başa düşmək əvəzinə əsnəməklə qarşılaşır. Nəticədə xəstənin psixoloji vəziyyətinə böyük zərər olur.

Tibb kollektivində və ümumiyyətlə, hər bir əmək kollektivində olan əxlaqi-mənəvi tərbiyənin, tibb işçilərinin bir-birinə xoş münasibətinin olmasının da əhəmiyyəti az deyil. Görün "xeyirxahlıq", "xoşhalıq", "səmimilik", "xoşsifətlik", "vicdanlılıq", "ürəkcaqlılıq", "güclü üzlülük" kimi anlayışların nə qədər gözəl, dərin mənası var. Əgər tibb kollektivində, cəmiyyətdə bunlar yoxsa və ya zəif təzahür olursa, xəstənin vəziyyəti pisləşir. Çox əfsus ki, hələ də həkimlərin arasında bəzən özü haqqında yüksək fikirlərlə, həmkarına hörmətsiz münasibət bəsləyənlərə rast gəlinir. Belə tibbi əmək kollektivlərində mənəvi-əxlaqi tərbiyəni yaxşılaşdırmaq zəruridir.

Hər bir zəhmətkeşin sağlamlığı başqa faktorlarla yanaşı, ilk növbədə onun bilavasitə çalışdığı kollektivdə olan insani münasibətlərdən asılıdır. Əlbəttə, sağlam mühit olmasının üçün texniki təhlükəsizlik və zəhməti qoruyan başqa qaydalarla dəqiq riayət olunmalıdır, bundan əlavə həmin kollektivdə bütün vəzifələrdə çalışanların davranışından, kollektivdə olan psixoloji iqlimdən çox şey asılıdır. Bunlar hamısı əsasən müdiriyyətin mənəvi səviyyəsindən, elementar etika mə-

dəniyyətindən və təşkilatda əxlaqi tərbiyə işlərinin düzgün təşkil edilməsindən asılıdır.

Bizdə çox vaxt belə hadisələrə rast gəlinir, zəhmətkeş kollektivdə iqlim son dərəcə "qəzəbli", həkimlər isə kənarda dayanıb. Belə vəziyyətdə həkim irəli durmalı, növbəti məsləhət verməli, eyni zamanda kollektivin höyəcanını aradan qaldırılması və onun artmasının qarşısını almaq üçün konkret tədbirlər görməlidir.

Bu sahədə həkim məsuliyyəti problemi həl olunmamış qalır, bu isə bizim fikrimizcə, vacib məsələdir.

Moskva şəhərində böyük sosial-psixoloji müayinə aparılıb. Bir sıra idarə və müəssisələrdə aşkar olunub ki, iş vaxtının 15%-i müxtəlif konfliktlərdən və konfliktdən sonra yaranan narahatlığa sərf olunur. İnsanın əhvali-ruhiyyətini pozmaq və onu bütün günü müvazimətdən çıxarmaq üçün bir neçə saniyə kifayətdir.

İnsanın əhvali-ruhiyyəsinin dəyişməsi tək istehsalata ziyan ilə məhdudlaşmır, eyni zamanda cəmiyyətə, başqa adamlara, xüsusilə ailə münasibətinə mənfi təsir göstərərək insanların tərbiyəsini pozur.

Ona görə də cəsərtlə demək olar ki, kollektivdə olan psixoloji iqlim, sağlam mühit həkim fəaliyyəti üçün çox mühümdür. Bu haqda düşünməyə dəyər.

Demək olmaz ki, həkim səhvlərini tamamilə aradan qaldırmaq mümkündür. Lakin hər konkret hadisə zamanı görünür məlum obyektiv və qeyri-obyektiv şəraitdə bu səhvdən qaçmaq olar. Elə bir həkim tapılmaz ki, o, vicdan təmizliyi ilə desin ki, həkimlik fəaliyyəti zamanı heç bir səhv etməmişdir. Səhv buraxandan sonra onu gizlətmək olmaz. Ancaq mənəvi cəhətdən zəif, boşboğaz adamlar öz səhvlərini boyunlarına almağa qorxurlar. Səhvini etiraf etmək o deməkdir ki, həkim özündə güc tapıb əzab içərisində əziyyət çəkən xəstələrə təzliklə və qotiyətlə kömək etməyə, öz səhvini düzəltməyə can atır.

Ən təhlükəli və dəhşətli odur ki, öyninə ağ xalat geymiş həkim laqeyd olsun. Həkim insanlardan özünü ayırmamalı, özünü sevən, laqeyd insan olmamalıdır. Bunun əksini Tolstoy "qəlb əclafığı" adlandırır. Laqeydlərə qarşı mübarizənin iki cəhəti var. Söhbət birinci ondan gedir ki, insan özünün on qiymətli olan həyatını etibar etdiyi laqeyd həkimə qarşı mübarizə, ikincisi isə vətəndaş olan həkimin qəlbindən, davranışından laqeydliyi, mənfiyyəti, amoral əlamətləri çıxartmaq.

Təbii ki, zəhmətkeş kollektivləri - həkimlərin tərbiyəçisi, onların mənəviyyəti - mətinliyi - iradəliliyini aşılayan yerdir. Burada həkim işləmək öyrənir, mənəviyyətini, sənətini, biliyini zənginləşdirir, sağlamlığını itirmiş insanları həyata qaytarmaq üçün öz sağlamlığını belə əsirgəməməyə çalışır. Bir sözlə, yüksək mənəvi keyfiyyətləri öyrədir. Elə ona görə də hər tibb işçisinin mənəvi paklığı səhiyyədə mənəvi-psixoloji iqlimi, onun mənəvi-əxlaqi potensialını təşkil edir.

Böyük iftixar hissi ilə qeyd etmək lazımdır ki, biz mənəviyyətin təzahürü olan sayılı səhiyyə kollektivlərindən, vətəndaşlarımızın sağlamlığının keşiyində duran çoxminli səhiyyə işçiləri ordusundan danışıraq. Eyni zamanda böyük təəssüf hissi, ürək ağrısı ilə demək olar ki, hələ də özünün mənəviyyətsizliyi, hərəketləri və əməlləri ilə bizim şəərəfli və özünəməxsus hörmətli sənətimizə xələf gətirən həkimlərə rast gəlinir.

Mənəvi tərbiyəni yaxşılaşdırmaq üçün meydana çıxan ən xırda maneələri belə tezliklə aradan qaldıraraq sağlamlıq keşiyində duran əmək kollektivlərinin həyatından onları rədd etmək lazımdır. Həkim hansı cəmiyyətdə, hansı ölkədə yaşayarsa, o, "Hippokrat andı"na sadiq qalmalıdır. Qanunauyğun olaraq "Hippokrat andı" həkimlərin həyatında və iş fəaliyyətində ali qanuna çevrilir.

Mən həmişə böyük bir həyəcan ilə, bizim zəhmətimizin amalı olan "Hippokrat andı"nı təkrar edirəm:

- Yüksək həkim adı olaraq, həkimlik fəaliyyətinə başlamaqla təntənəli surətdə and içirəm;
- bütün bilik və gücümü insanın sağlamlığına qorunmasına və yaxşılaşmasına, müalicə etməyə və xəstəliklərinin qarşısını almağa, cəmiyyətin xeyrinə harada olarsa, orada ləyaqətlə, vicdanla çalışacağam;
- tibbi yardım göstərmək üçün hər zaman hazır olacağam, xəstə insanlara qarşı diqqətli, qayğıkeş olacağam, həkim sirrini qoruyacağam;
- daima öz tibbi biliklərimi təkmilləşdirərək, həkimlik məharətimini artıraraq tibb elmini və təcrübəsini inkişaf etdirəcəyəm;
- xəstənin mənəfi tələb edəndə sənət yoldaşlarıma məsləhət üçün müraciət edəcəyəm və özüm də yoldaşlarıma həmişə məsləhət və köməklərim ilə hazır olacağam;
- vətən təbabətinin xeyirxah ənənəsini qoruyub inkişaf etdirəcəyəm, həmişə həkimin yüksək adını yadında saxlayaraq, xalq qarşısında məsuliyyət daşıyacağam.

Bu anda bütün həyatım boyu sadiq qalacağam.

Zərifə Əliyeva - 100

Bütün tarixi mərhələlərdə xalqın döyünən qəlb, cəmiyyətin döyünən beyni olan ziyahlar həm də milli yaddaşın, milli ruhun daşıyıcısı kimi elm zərnəsinə ucalırlar. Həyat amalı, nəcib məqsədləri ilə çoxlarından fərqlənən bu kimi şəxsiyyətlərin yaratdığı ruhu həm də onların özünü təşkil edən qaynaqları. Yaradıcı irslə ümumən bəşəriyyətin mənəvi nailiyyətlər xəzinəsini daha da zənginləşdirir, həyatının mənasına çevrilən əməlləri ilə mənsub oldu-ğu xalqın başucalığına çevrilirlər. Şəxsiyyəti ilə, təlqin etdiyi dəyərlərlə milyonlarla insan üçün ornəyə çevrilirlər.

Mənəli həyat yolu, həkimlik fəaliyyəti, elmi uğurları, ən əsası isə fərdi keyfiyyətləri ilə insanlıq mücəssəməsinə çevrilmiş akademik Zərifə Əziz qızı Əliyeva da belə ömür şəxsiyyətlərdən biri kimi milyonların qəlbində yaşayır, haqqındakı xoş xatirələr bu dəyərli Azərbaycan qadınının əbədiyyət ömrünə işıq salır.

Şahtaxıdan başlanan ömür

Müdrüklerin belə bir sözü var ki, insan öz zamanının övlətidir. Bu kəlamda böyük həqiqət var. Eyni zamanda zamanın çağırışlarını müəyyən edən, inkişaf istiqamətlərinə yön verən, bu proseslərin öndünə irəliləyən vələdin övladı olmaq da insana taleyin gözəl bir təfəssiridir.

Zərifə Əziz qızı Əliyeva da düz bir əsr bundan əvvəl 1923-cü il aprelin 28-də Naxçıvanın Şahtaxı kəndində illər sonra xalqımızın ən görkəmli şəxsiyyətlərindən biri kimi şöhrət tapan ictimai-siyasi xadim Əziz Əbdülkarim oğlu Əliyevin ailəsində dünyaya göz açmışdı. Yüksək vətəndaşlıq ruhunun daşıyıcısı olmuş Zərifə Əliyevə ictimai məsuliyyətini dərinliklərlə dərək edən ziyalı olaraq daim xalqına, dövlətinə ləyaqətlə xidmət etmiş, övladlarını da bu ruhda böyüdüb ərəsayə çatdırmışdır. Mərhum akademik M.Torçubaşov Əziz Əliyevə təkə görkəmli tibb xadimi deyil, həm də "cəmiyyəti müalicə edən həkim" hesab edirdi.

Zərifə xanımın ata-baba yurdu özəli şöhrətli olan İrəvanda deyil, Şahtaxıda dünyaya gəlməsi, ömürü-yüzdə bu toponimin xüsusi qeyd edilməsi xalqımız üçün kədərli bir tarixlə bağlı olduğundan bu tarixi milli yaddaşımızın sorağı kimi xüsusi xatırlanmasına ehtiyac görürük.

Ermeni daşnakların 1918-ci ildə Azərbaycanın başqa bölgələri kimi, İrəvanda da dinc azərbaycanlılara qarşı törətdikləri kütləvi soyqırım nəticəsində Əziz Əliyevin ailəsi də bir çox azərbaycanlı ailəsi kimi sağ qalmaq üçün doğma şəhərdən Şahtaxıya pənah gətirmişdi. Onda Əziz Əliyev xalqımızın tanınmış məşhurlarından olan Hacı Zeynalabın Tağıyevin ayırdığı təqaüdü Sənt-Peterburq Tibb Akademiyasına da təhsil aldı. O, həkim olmaq arzusu ilə akademiya qəbul müddətində zəngin biliklər əldə etmişdi. Amma erməni zülmü planlarını yarımcı qoymuşdu. Əziz Əliyev İrəvanda doğma ev-əşiyindən didərgin düşərək əvvəlcə Araxın o tayında, Cənubi Azərbaycanın Ərdəbil kəndində, sonra isə Naxçıvanın Şahtaxı kəndində məskunlaşmış ailə üzvlərinin yanında olmaq, onların çəxşaylı qayğılarını həll etmək üçün təhsilini yarımcı qoyub Sənt-Peterburqdan qayıtmaq məcburiyyətində qalmışdı. O ağır günlərdə ailəsinin yanında olmuşdu. Akademiya qəbul müddətində əldə etdiyi ilkin tibbi bilik və bacarıqları ilə həmin çətin vaxtlarda soydaşlarımızda da fayda verməyə çalışmışdı. Bütün keşməkeşlərə, mərhumiyyətlərə baxmayaraq həkimlik xəyalını, gələcəklə bağlı arzularını da yarımcı qoymamışdı.

Ailə mühtiti

1923-cü ilin aprelində Zərifə xanımın dünyaya gəlməsi ilə bu ailə üçün yeni bir həyat başlandı. Bakıya köçdü-lər, Əziz Əliyev burada işə düzəldi, eyni zamanda arzularını reallaşdırmaq üçün böyük bir addım atdı.

Cümhuriyyət hökumətinin ən dəyərli yadigarlarından olan Bakı Dövlət Universiteti onda yenidən yaradılmışdı. Universitetdə o dövrə əhəlisinə tibbi xidmətin təşkil üçün hava və su kimi zəruri olan Tibb fakültəsi də fəaliyyət göstərirdi. Əziz Əliyev işləyə-isləyə Bakı Dövlət Universitetinin Tibb fakültəsinə qəbul olundu və ali məktəbi əla qiymətlərlə başa vuraraq çox tezliklə bacarıqlı həkim, səhiyyə təşkilatçısı kimi ölkənin ictimai həyatında parlamağa başladı.

Övladlarını cəmiyyət üçün layiqli vətəndaş kimi yetişdirmək, onlara zamanın inkişaf ruhuna uyğun təhsil və tərbiyə vermək ailənin böyüklərinin ən ilvi arzusu idi. Onda sovet cəmiyyəti öz ziyalı elitasını formalaşdırmaqda idi və Əziz Əliyevin ailəsi də bu elitanın ən parlaq təmsilçilərindən sayılırdı. Bu, uşaqların təhsil və tərbiyəsinə göstərilən diqqətdə, ailə ocağındakı mədəni ruhdan, maraqlarda, zövqlərdə, sənətə bağlılıqda da özünü hiss etdirirdi. Eyni zamanda bu ailədə ulularımızdan gələn milli-mənəvi dəyərlərimizə böyük hörmət ruhu vardı.

Əziz müəllimin ömür-gün yoldaşı Leyla xanım Azərbaycan xanımına xas olan gözəl keyfiyyətləri özündə birləş-

Şəxsiyyət zirvəsi

Elmə doğru

O, istəyənə doğru addım-addım irəliləyirdi. Tələbə elmi toplantılarında çıxışları, sərbəst mülahizə irəli sürmək istedadı, yeni ideyalar izarında düşünmək əzmi, dəyərli nəticələr çıxararaq tanınmış alimlərlə fikir mübadiləsi aparmaq qabiliyyəti, mənbələrlə işləmə istedadı, dərindən müşahidəni onda hələ ali məktəbdə oxuduğu illərdən zəruri elmi vərdislər formalaşmışdı. Zərifə xanım musiqi marağını da diqqətdən kənarda qoymamışdı. İmkan düşdükcə, piano da ifa vərdislərini inkişaf etdirir, musiqi istedadı ilə dinləyicilərdə heyranlıq yaradırdı.

Tələbəlik illərinin sonlarına doğru artıq ixtisas seçiminə etmişdi. Göz həkimliyinə qərar vermişdi. Onu bu qərara sövq edən böyük sosial-mənəvi tələbat idi. Həmin dövrdə traxoma infeksiyon xəstəliyi Azərbaycanda və eləcə də dünyanın bir çox ölkəsində böyük bəla kimi yayılmışdı. Minlərlə insan bu xəstəliyə tutulub düzgün müalicə alınmasa səbəbindən dünya işığına həsrət qalmışdı. Düzgün müalicə isə ona görə mümkün olmurdu ki, həmin dövrlərdə traxomaya qarşı effektiv vasitələr, təsirli müalicə üsulları hələ tapılmamışdı. Ona görə də bu infeksiyaya və onun ağır nəticələrinə mübarizə məsələsi təkə oftalmologiya elminin deyil, bütövlükdə, respublika səhiyyəsinin qarşısında vacib problem kimi dururdu.

Ağ xalata işığı

Ailədə musiqiyə, ədəbiyyata və başqa mədəni dəyərlərə böyük maraq vardı. Zərifə xanımın peşə seçimi isə fərqli oldu. O, atasının yolunu davam etdirərək həkim olmağa qərar verdi. Orta məktəb illərindən yüksək zəkası, bilik və bacarığı, istedadı ilə fərqlənən Zərifə Əliyeva söhbətlərində həmişə gələcək həyat yolunu düzgün müəyyənləşdirdiyini söyləyirdi.

O, insanlara şəfqət və mərhəmət arzusu ilə həyatını tibb elminə bağlamaq istəyini qotulşdıraraq 1942-ci ildə Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun Müalicə-profilaktika fakültəsinə daxil olur. Tələbəlik illərində peşəkər həkim kimi yetişməyi qarşıya məqsəd qoyan Zərifə Əliyeva bu istəyini doğru və özəmlə irəliləyir. Onunla bir qrupda, eyni kursda oxuyan məzunların xatirələrində qeyd edilmiş kimi, Zərifə xanım fitri istedadla, dərindən zəkaya, geniş dünyagörüşə, yüksək mədəni səviyyəyə malik bir tələbə idi. O, tibbi fənlərə yanaşı, digər fənlərin də tədrisinə eyni dərəcədə yüksək maraq göstərirdi, hətərləli biliyə malik həkim kimi formalaşmışdı. Bu səbəbindən, güman ki, İkinci Dünya Müharibəsi zamanı Bakıda yaradılmış hospitalarda görüklərindən böyük rol oynamışdı. Onda öz cəhəddən Bakıda müalicə olunmağa minlərlə yaralı götülürdü. Hospitalarda tibbi heyət çatışmırdı. Xəstəxanalardan biri də Əziz müəllimin evinin yaxınlığında idi. Zərifə xanım dərindən sonra rəfiqələri ilə hospitala gedər, fədakarlıqla çalışan tibb işçilərinə bacarıqları ilə köməyi göstərməyə çalışır, yaralıları mənəvi dəstək olar, onlar üçün evlərini məkətlər yazardı. Bir tərəfdən, Əziz müəllimin o dövrün ən aparıcı səhiyyə təşkilatçılarından biri kimi önəmli rolundan, fədakar əməyindən, digər tərəfdən də xəstəxanalarda gecə-gündüz bilmədən çalışan tibb işçilərinin gərgin fəaliyyətindən həkimlik sənətinə Zərifə xanımın böyük sevgi və qayğısını hiss edirdik.

Ağxalalı həkimlər ona xilasedici mələklər kimi görünürdülər. Ağ xalata rənginin, işığının onun xəyallarında özünəməxsus əsrarı vardı.

baglandı, bəzilərini isə sonralar müştərik elmi tədqiqatlar apardı, kitablar çap etdirirdi. Belə dostların əksəriyyəti sonralar onun elmi işlərinin rəyçiləri və opponentləri oldular, onun barəsində məqalələr və səmimiyyət dolu xatirələr yazırdılar. Möhz Moskvada Zərifə xanımın həyatın və elmin çətin yoluna çıxması, böyük heyət və fasiləsiz yüksəliş yolu idi.

1949-cu ildə Bakıya qayıdanda Zərifə Əliyeva artıq yüksəkixtisaslı göz həkimiydi. Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda elmi işçi kimi fəaliyyətə başladı. 1950-ci ildə aspiranturaya daxil oldu. O, praktik həkimlik fəaliyyəti ilə yanaşı, elmi axtarışlarını da apardı. Elmi fəaliyyətinin ilk mərhələsini mehız traxoma xəstəliyinin müalicəsinə həsr etdi.

Həmin dövrdə Zərifə xanım həm elmi araşdırmalarını müntəzəm şəkildə davam etdirir, həm praktik həkimlik fəaliyyəti ilə məşğul olaraq bu xəstəliyin tutulub düzgün müalicə alınmasa səbəbindən dünya işığına həsrət qalmışdı. Düzgün müalicə isə ona görə mümkün olmurdu ki, həmin dövrlərdə traxomaya qarşı effektiv vasitələr, təsirli müalicə üsulları hələ tapılmamışdı. Ona görə də bu infeksiyaya və onun ağır nəticələrinə mübarizə məsələsi təkə oftalmologiya elminin deyil, bütövlükdə, respublika səhiyyəsinin qarşısında vacib problem kimi dururdu.

Zərifə xanım da bu problem barədə məlumatlı idi və tibb təhsilinin qazandırdığı bütün bilik və bacarıqlarını səfərbərliyə alaraq insanları bu bəladan xilas etməyi yolları barədə düşü-nürdü. O, fərqində idi ki, öz məqsədinə oftalmologiya üzrə daha geniş biliklərə yiyələnməklə, bu problemi ən xırda incəliklərinə qədər araşdırmaq nail ola bilər. O dövrdə Moskvada oftalmologiya sahəsində kifayət qədər güclü məktəb formalaşmışdı. Gənc həkim təhsilini davam etdirmək üçün Moskvaya getməyə qərar verdi. Ümum-ittifaq Mərkəzi Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunda həkim-oftalmoloq ixtisasına mükəmməl şəkildə yiyələndi. Moskva dövrü gənc mütəxəssis üçün işləyən oğuldu. Müharibədən sonra insanlarda daha böyük heyət eşi-yi vardı. Hər yanda tikinti, bərpa və quruculuq işləri gedirdi. Ən başlıcası, insanlar arasında səmimiyyət, sabahınam və ümid var idi. Moskvada Zərifə xanım o dövrün məşhur tibb alimlərinə işləyirdi. Bir də gözü cərrahiyyəsinin sürətli inkişafı onun nəzərindən yayınmadı. Müharibə tibbin cərrahiyyə sahəsinə böyük tökən vermişdi, ağ-lasğımaz əməliyyatlar həyata keçirilirdi. Professorlardan biri demişdi ki, cərrahiyyə müharibələrdən doğmadır. Həqiqətən, müharibədən sonra tibbin, xüsusilə cərrahiyyənin misilsiz inkişafı bunun əyani təsdiqi idi.

Zərifə xanım Moskvada iki il yaşadı, elmi işçi kimi püxtələşdi. Özünə elmi mühtidə çoxlu dostlar tapdı, onlara

həyat keçirilən tibbi tədbirlər insanları dünya işığından məhrum qalmaları, iş qabiliyyətini itirmələrinin, çərsizlikdən kütləvi depressiya vəziyyətinə düşmələrinin qarşısını aldı. Yalnız bundan sonra gənc alim 1959-cu ildə "Traxomanın digər terapiya üsulları ilə birlikdə simptomisiz müalicəsi" mövzusunda dissertasiya işini uğurla müdafiə edib tibb elmləri namizədi elmi dərəcəsi aldı. Onun təklif etdiyi müalicə metodundan tezliklə bütün ittifaq məkanında istifadə edərək parlaq nəticələrə nail olmağa başladılar. Təsədüf deyil ki, dünya oftalmologiyasında traxomanın sosial xəstəlik kimi ləğvində Zərifə Əliyevanın tarixi xidmətləri bu gün də böyük ehtiramla xatırlanır.

Yeni istiqamətlər

Böyük alim öz elmi fəaliyyətini təkə bir istiqamətə məhdudlaşdırmırdı. Traxoma ilə yanaşı, o dövrdə insanların daha bir bəlası olan və tibb elminin ciddi narahət edən qlaukoma xəstəliyinin öyrənilməsinə də Zərifə xanımın maraqlarındı. O, həmin xəstəliklə mübarizə sahəsində də tədqiqatlar aparır, nəticələrini elmi nəşrlərdə dərc etdirir, klinik göz xəstəliyi sahəsində çalışan həkimlər üçün əhəmiyyətli elmi resurslar yaradırdı.

O dövrdə oftalmologiyanın elmi cəhətdən əzəşdirilməsi sahələrindən biri də görmə orqanının peşə patologiyası ilə bağlı idi. Sənayeçiləşmə genişləndikcə, xüsusilə kimya və elektronika sahəsində yaradılan müəssisələrin və bu müəssisələrdə çalışdın işçilərin sayı artıdıca bu problemin aktuallığı da güclənirdi. Bir çox yeni kimyəvi birləşmələrin gücn peşə təsirinə onə qədər elmi şəkildə tədqiq olunmaması bu müəssisələrin əməkdaşları üçün ciddi problemlər yaradırdı. Onlar çalışdıqları məkanlarda peşə ilə bağlı müxtəlif göz xəstəlikləri "qazanırdılar". Problemin fundamental şəkildə tədqiqi, real həllərin ortaya qoyulması son dərəcə vacib idi. 1968-ci ildən başlayaraq Zərifə Əliyeva məqsədyönlü şəkildə bu problemlə məşğul olmağa başladı. Peşə ilə əlaqədar əmələ gələn göz xəstəliklərinin tədqiqini fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən birinə çevirdi. Xüsusilə yod sənayesi, neft-kimya müəssisələrində çalışan şəxslərin görmə orqanlarına təsir edən amillərin öyrənilməsi və müvafiq həll yollarının tapılması onun maraq dairəsində idi.

Problem aktuallığını o, daha çox praktik həkimlik fəaliyyəti zamanı üzə çıxarmışdı. Müxtəlif göz xəstəliklərinin müalicəsi üçün mürcətli edən şəxs-dəyərli elmi kəşflərdən sayılan bu üsulun kompleks profilaktik tədbirlərlə birlikdə praktik səhiyyədə geniş tətbiqindən sonra traxoma xəstəliyinin müalicəsinə əsaslı dönüş yarandı, xəstəliyin yayılmasının qarşısı alındı, bu da tədricən ölkə əhəliyi üçün təhlükə törədən ağır infeksiyon xəstəliyin ləğvünə gətirib çıxardı. Beləliklə, Zərifə xanımın fədakar əməyi sayəsində

həyat keçirilən tibbi tədbirlər insanları dünya işığından məhrum qalmaları, iş qabiliyyətini itirmələrinin, çərsizlikdən kütləvi depressiya vəziyyətinə düşmələrinin qarşısını aldı. Yalnız bundan sonra gənc alim 1959-cu ildə "Traxomanın digər terapiya üsulları ilə birlikdə simptomisiz müalicəsi" mövzusunda dissertasiya işini uğurla müdafiə edib tibb elmləri namizədi elmi dərəcəsi aldı. Onun təklif etdiyi müalicə metodundan tezliklə bütün ittifaq məkanında istifadə edərək parlaq nəticələrə nail olmağa başladılar. Təsədüf deyil ki, dünya oftalmologiyasında traxomanın sosial xəstəlik kimi ləğvində Zərifə Əliyevanın tarixi xidmətləri bu gün də böyük ehtiramla xatırlanır.

Yeni istiqamətlər

Böyük alim öz elmi fəaliyyətini təkə bir istiqamətə məhdudlaşdırmırdı. Traxoma ilə yanaşı, o dövrdə insanların daha bir bəlası olan və tibb elminin ciddi narahət edən qlaukoma xəstəliyinin öyrənilməsinə də Zərifə xanımın maraqlarındı. O, həmin xəstəliklə mübarizə sahəsində də tədqiqatlar aparır, nəticələrini elmi nəşrlərdə dərc etdirir, klinik göz xəstəliyi sahəsində çalışan həkimlər üçün əhəmiyyətli elmi resurslar yaradırdı.

O dövrdə oftalmologiyanın elmi cəhətdən əzəşdirilməsi sahələrindən biri də görmə orqanının peşə patologiyası ilə bağlı idi. Sənayeçiləşmə genişləndikcə, xüsusilə kimya və elektronika sahəsində yaradılan müəssisələrin və bu müəssisələrdə çalışdın işçilərin sayı artıdıca bu problemin aktuallığı da güclənirdi. Bir çox yeni kimyəvi birləşmələrin gücn peşə təsirinə onə qədər elmi şəkildə tədqiq olunmaması bu müəssisələrin əməkdaşları üçün ciddi problemlər yaradırdı. Onlar çalışdıqları məkanlarda peşə ilə bağlı müxtəlif göz xəstəlikləri "qazanırdılar". Problemin fundamental şəkildə tədqiqi, real həllərin ortaya qoyulması son dərəcə vacib idi. 1968-ci ildən başlayaraq Zərifə Əliyeva məqsədyönlü şəkildə bu problemlə məşğul olmağa başladı. Peşə ilə əlaqədar əmələ gələn göz xəstəliklərinin tədqiqini fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən birinə çevirdi. Xüsusilə yod sənayesi, neft-kimya müəssisələrində çalışan şəxslərin görmə orqanlarına təsir edən amillərin öyrənilməsi və müvafiq həll yollarının tapılması onun maraq dairəsində idi.

Problem aktuallığını o, daha çox praktik həkimlik fəaliyyəti zamanı üzə çıxarmışdı. Müxtəlif göz xəstəliklərinin müalicəsi üçün mürcətli edən şəxs-dəyərli elmi kəşflərdən sayılan bu üsulun kompleks profilaktik tədbirlərlə birlikdə praktik səhiyyədə geniş tətbiqindən sonra traxoma xəstəliyinin müalicəsinə əsaslı dönüş yarandı, xəstəliyin yayılmasının qarşısı alındı, bu da tədricən ölkə əhəliyi üçün təhlükə törədən ağır infeksiyon xəstəliyin ləğvünə gətirib çıxardı. Beləliklə, Zərifə xanımın fədakar əməyi sayəsində

Sumqayıtın bir sıra sənaye müəssisələrində, o cümlədən Şin zavodunun sexlərində laboratoriya şəraitində elmi təcrübələr aparırdı. Genişmiqyaslı klinik və təcürbi tədqiqatlar artıq ilk mühüm nəticələrini verirdi. Alim zəhərlə maddələrin görmə orqanına təsirinə əsas qanunauyğunluğunu aşkara çıxarmağı bacarmışdı. Səbəblərin, qanunauyğunluqların tapılması onların aradan qaldırılması üçün effektiv həllərə doğru açılan yol demək idi. Görkəmli alimin müəyyən etdiyi yolla oftalmologiya elmi qısa müddət ərzində gözün peşə xəstəlikləri ilə bağlı da bir sıra mühüm nəticələr ortaya qoydu.

Elm təşkilatçısı

Zərifə xanım Əliyeva həm də bacarıqlı elm təşkilatçısı idi. 1960-1967-ci illərdə o, Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Oftalmologiya İnstitutunda böyük elmi işçi vəzifəsində çalışırdı. Eyni zamanda pedaqoji fəaliyyətlə də məşğul olur, əldə etdiyi bilik və bacarıqları gənc həkim nəslinə ötürürdü. 1967-ci ildən o, fəaliyyətini Əziz Əliyev adına Azor-

Onun uzunmüddətli araşdırmalar əsasında ərəsayə gətirdiyi dərslər, elmi monoqrafiyalar bu gün də həm Azərbaycan, həm də dünyada zəngin bilik resursları kimi oftalmoloqlara böyük fayda verir.

Təsədüf deyil ki, 1980-ci ildə Zərifə xanım Əliyeva elmi xidmətlərinə və pedaqoji kadrın hazırlanması sahəsindəki fəaliyyətinə görə Əməkdar elm xadimi fəxri adına layiq görülmüşdür. 1981-ci ildə isə kimya istehsalında göz zədələnmələrinin profilaktikasının öyrənilməsi üzrə işlərinə, o cümlədən "Şin istehsalında gözün peşə patologiyası" monoqrafiyasına görə ona oftalmologiya sahəsində ən yüksək mükafat - SSRİ Tibb Elmləri Akademiyasının akademik M.L.Averbaş adına mükafatı təqdim edilmişdir. Bu mükafat oftalmologiya sahəsində müstəsna xidmətləri olan və beynəlxalq aləmdə tanınan məşhur alim-oftalmoloqlar ahdırdı. Azərbaycan aliminin belə nüfuzlu mükafata layiq görülməsi ölkəmizin elm aləmində xoş ovqat yaradırdı. Moskvadan alman xəbər Zərifə xanımın uzun illərdən bəri insanlara bəxş etdiyi şəfqət işığının davamı kimi Azərbaycan tibb elminin, tibb təhsili sisteminin, respublika səhiyyəsinin yollarını nura qorq edirdi. Bir faktı da qeyd edək ki, Zərifə xanım Əliyeva bu mükafata layiq görülmə qədər qadın alim-oftalmoloq idi. 1983-cü ildə görkəmli alim tibb elmindəki böyük xidmətlərinə, çoxillik elmi-tədqiqat işlərinə görə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının akademikii seçilmişdir.

İctimai həyatda da Zərifə xanım kifayət qədər fəal idi. Keçmiş SSRİ-nin Sülhü Müdafiə Komitəsinin üzvi, Azərbaycan Sülhü Müdafiə Komitəsi sədrinin müavini, "Bilik" Cəmiyyəti İdarə Heyətinin, keçmiş ittifaq Oftalmoloqlar Elmi Cəmiyyəti İdarə Heyətinin üzvi olmuşdu. O həm də "Oftalmologiya xəbərləri" jurnalının redaksiyasına heyətində təmsil olunurdu.

Həkim adı Zərifə xanım Əliyeva üçün müqəddəs bir dəyər idi. O, özü sənətinin şöhrəti daim uca tutur və bunu həkimlik peşəsinə könlü vermiş bütün həmkarlarına da tövsiyə edirdi. Bu baxımdan alimin qələmə aldığı "Yüksək etimad" kitabı gənc həkimlərin təlim-tərbiyəsi, onların peşə fəaliyyəti ilə bağlı problemlərin öyrənilməsi və həlli üçün hər zaman öz elmi-mənəvi dəyərini qoruyan xəzinədir.

Əslində, bu kitab təkə həkimlərin deyil, bütün insanların oxuyub əməl etməli olduqları əsərdir. Həyatda uğur qazanmaq istəyən, bacarıqlarının yaddaşında yaxşı bir insan kimi xatırlanmaq arzusunda olan hər kəs yüksək mədəni dəyərlərə sadıq qalmalıdır. "Zərifə xanım çox böyük alim olub. Mən hələ onunla həyat quranda eyni yolda idim, elmə məşğul idim. Onun elmi fəaliyyəti mələmdür. O, çox istedadlı, çox xeyirxah, çox sadə insan idi. Mən bu barədə çox danışıqlarım, ailəmə, yoldaşıma, və günlərə çatması, övladlarının tərbiyəsi üçün və həyatında onun əvəzsiz rolu üçün mən bu gün Zərifə xanımın məzarı qarşısında baş əyirəm. On il keçsə də, onu bir dəqiqə belə unutmuram və unutmayacağam". Bu, xalqımızın Ümmümilli Lideri Heydər Əliyevin ömür-gün yoldaşı haqqında həzin düşüncələrindən bir yarıqdır. Bu kəlmələrdə gərgin elmi-pedaqoji fəaliyyətinə, gündüklü həkimlik işinə, ictimai roluna rəğmən eyni zamanda Zərifə xanımın vəfalı, qayğıkeç ömür-gün yoldaşı, cəmiyyətimiz üçün layiqli övladlar böyütməsi ana kimi də nurlu əbədəsi ucalır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin Vətən sevgisi, milli-mənəvi dəyərlərimizə bağlılığı, yüksək insani keyfiyyətləri həm də onu dünyaya gətirmiş anadan, böyüdüyi ailə ocağının işığından gəlir.

◆ ◆ ◆
Akademik Zərifə xanım Əliyevanın dünyamızın, insanlarımızın gələcəyi ilə bağlı arzuları bu gün Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin zəmanətimizin ən parlaq lideri kimi gördüyü işlərdə reallaşır. Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın həyata keçirdiyi sosial-humanitar layihələrin uğurlarında öz ifadəsini tapır.

Zərifə xanım Əliyeva zirvəyə yüksəlməsi görkəmli elm xadimlərinəndir və aradan keçən zaman belə şəxsiyyətlərin ucalığını daha aydın göstərir.

Elmi məktəbini yaratmış alim

Akademik Zərifə xanım Əliyeva öz elmi məktəbini yaratmış alimdir.

Əhlilan ƏMİRASLANOV,
akademik, SSRİ Dövlət mükafatı laureatı

Zərifə Əliyeva - 100

Böyük qəlbin işığı

Xeyirxahlıq simvolu

Yüzillik yubileyini qeyd etdiyimiz Zərifə xanım Əliyevanın kimliyini, mənəvi və insani keyfiyyətlərini, Azərbaycan qadınının nümunəvi obrazını özündə ehtiva edən şəxsiyyətini bir yazıda ifadə etmək asan deyil. Zərifə xanımın şəxsiyyətini və fəaliyyətini ən dəqiq və olduqca yığcam təsvirini elə onun ömür-gün yoldaşı, Ulu Öndər Heydər Əliyev özü verib.

Ulu Öndər Zərifə xanımı belə xarakterizə edirdi: "Azərbaycan xanımının mənəvi dəyərlərini özündə təcəssüm etdirən Zərifə xanım bir qadın, bir həyat yoldaşı, bir ana, bir həkim, bir alim, bir ictimai xadim olaraq elə sağlığında əfsanəviləşməyi bacarıb və daşdığı bu titulları mərhəmət, səfəqət, humanizm kimi ali hissələrlə bütövləşdirərək əsl insanlıq zirvəsinə yüksəlib".

Bəli, zərgər dəqiqliyi və müdrikəsinə verilmiş bir dəyər - əsl insanlıq zirvəsinə yüksəlməyi şəxsiyyət. Bəs nə deməkdir əsl insanlıq zirvəsinə yüksəlmək?! Elə bu suala da ən düzgün cavabı Ulu Öndər özü vermişdir: "Deyirlər, xoşbəxtlik nisbi anlayışdır və dünyada tam xoşbəxt olan insan yoxdur. Amma Tanrı tərəfindən seçilmiş elə şəxslər də var ki, sağlığında insanların rəğbətini, sevgisini qazanan, bu dünyaya ilə vidalaşandan sonra isə tarixdə özünə əbədi şəərəli ad qoyan xoşbəxt insanlardan olur. Elə o da öz adını tarixin səhifələrində əbədiləşdirən, xatirələrdə hər zaman hörmətlə anılan, sayğı ilə yada salınan unudulmaz şəxsiyyətlərdən oldu. Çünki böyük Yaradan ona elə böyük ürək bəxş edib, qəlbinə elə parlaq bir nur çiləmişdi ki, onunla rastlaşan, ünsiyyətə olan hər bir kəs ilk növbədə özündə ümid, təsəlli, inam, sakitlik tapar, könlü xeyirxahlıq şəfqətinin şölələri ilə işıqlanardı. O, insanları sevərdi, heç vaxt heç kimi incitməz, heç kimi naümid qoymaz, heç kimə kömək etməkdən imtina etməzdi".

Tələ Zərifə xanıma həm Azərbaycanın dövlət başçısının - Ulu Öndər Heydər Əliyevin həyat yoldaşı olmağı, həm də gələcək dövlət başçısının - Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin anası olaraq nəsihət etmişdir. Görünür ki, Zərifə xanımın xeyirxahlığı, qayğıkeşliyi, başqalarının halına yannmaq, dərdinə acımaq və insansevərliyi istər Ulu Öndərin, istərsə də Müzəffər Ali Baş Komandanımızın həyatında dərin və silinməz izlər buraxmışdır. Prezident İlham Əliyev anası Zərifə xanım Əliyevanın xeyirxahlığının köklərini belə izah edir: "Mənim anamın həyat fəlsəfəsinin köklərini hər şeydən əvvəl onun uşaqlığında axtarmaq lazımdır. O, bizə tez-tez deyirdi ki, uşaqlıq - insan həyatının çox mühüm dövrüdür və heç nə bu dövrü əvəz edə bilməz. Uşaqlıq - insanın ömrü boyu təkrar-təkrar müraciət etdiyi dünyadır. İnsan xeyirxahlığın, şəfqətin nə olduğunu uşaqlıqda dərindən bilir. O, çox xoşbəxt uşaq olub, uşaqlıq onun yaddaşında məhəbbət və əziz xatirələr mənbəyi kimi qalmışdır".

Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin Zərifə xanımın xeyirxahlığını onun uşaqlığında axtarmağın vacibliyini vurğulaması, əslində, dərin elmi montiqə əsaslanır. Avropanın qabaqçılıq tədqiqat mərkəzlərində uşaqlıq dövrünün insanın sonrakı həyatında müstəsna, müqəddərat müəyyənləşdirici rol oynaması müxtəlif araşdırmalarla təsdiq olunmuşdur. Hətta hər hansı tarixi dövrün mahiyyətini daha dərinləndirən anlayış üçün uşaqlığı həmin dövrə təsadüf etmiş insanların xatirələrini tədqiq edirlər.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin və xeyirxahlıq simvolu Zərifə xanım Əliyevanın ailəsində böyümüş İlham Əliyevin Azərbaycanın torpaqlarını düşməndən azad etməsi və ərəzi bütövlüyümüzü bərqərar etməsi təsadüf deyildir. O, siyasət və liderlik keyfiyyətlərini Heydər Əliyevdən öx etmiş, qayğıkeşlik və xeyirxahlığı Zərifə xanım Əliyevadan öyrənmişdir.

Zərifə xanımın xeyirxahlığı onun peşə seçimində də özünü parlaq surətdə göstərmişdir. O, göz həkimi, oftalmoloq kimi insanların gözünü nurunun qorunmasına, onların dünya işığına həsrət qalmamasına yardımçı olmuşdur. O, bu sahənin görkəmli alimi kimi Azərbaycanca oftalmologiya elminin inkişafına mühüm töhfələr vermiş, traxoma xəstəliyi ilə mübarizənin önündə getmişdir.

Adil ƏLİYEV,
Milli Məclisin Sədr müavini,
Gənclər və idman komitəsinin sədri

Ayri-ayrı fəaliyyət sahələri ilə məşğul olan görkəmli simar arasında elə şəxsiyyətlər var ki, onların nailiyyətləri ilə bütövlükdə həmin sahələrin özü də yeni bir inkişaf səviyyəsinə yüksəlir. Bu insanların əldə etdikləri nəticələr konkret istiqamətlərdə ayrıca mərhələ formalaşdırır. Belə şəxsiyyətlərdən biri də bu il anadan olmasının 100-cü ildönümünü tamamlayan böyük alim, Azərbaycan və dünya oftalmologiya elminin görkəmli nümayəndəsi, akademik Zərifə Əziz qızı Əliyevadır.

Zərifə Əliyeva respublikamızda tibb elminin inkişafına mühüm töhfələr verərək oftalmologiyanın aktual problemlərinə dair sanballı tədqiqatları ilə böyük şöhrət qazanmışdır. Onun elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyəti həkimlərin yeni nəslinin yetişməsinə və Azərbaycanda oftalmologiya elminin inkişafına güclü təsir göstərmişdir. Görkəmli alim milyonların qəlbində daim dərin hörmət və ehtiramla, rəğbətlə xatırlanır. Hər şeydən öncə o, böyük bir mənəvi dünyanın adamı idi. İşıqlı və nurlu şəxsiyyət, xeyirxahlığına, yüksək intellektinə, diqqət və qayğına görə hamının hörmət və məhəbbətini qazanmış təkrarsız bir ziyalı idi. Sözlün həqiqi mənasında bu böyük ziyalın insanlara bəxş etdiyi nur onun elminin dərinliyindən, intellektinin kamilliyindən, şəxsiyyət ucalığından qidalanmışdır.

Həkimin yüksək vəzifəsi

Zərifə xanım xoşbəxt insan idi. Əvvəla ona görə ki, tale ona tanınmış həkim və görkəmli dövlət xadimi Əziz Əliyevin ailəsində dünyaya göz açmaq səadətini nəsihət etmişdi. Gələcək gələcək üstələ, üstələ də Əziz Əliyev kimi kamil bir şəxsiyyətdən aldıkları milli-mənəvi dəyərlərimizdən qaynaqlanan təbii və ailənin övladlarının hamısına xalq üçün görkəmli insan kimi yetişməyə imkan yaratmışdı. Zərifə xanım da əsil-nəcəbatından ən yüksək keyfiyyətlər əmanət kimi verilmişdi. Həkimlik sənətinə məhəbbəti də ona atasından keçmişdi.

Zərifə Əliyeva elə bir ailədə dünyaya gəlmişdi ki, orada xeyirxahlıq, alicənablıq, insənsevərlik kimi xüsusiyyətlər nəsil-dən-nəsilə genlənir keçmişdi. Dövrünün böyük şəxsiyyəti Əziz Əliyev övladlarına mənəvi təmizlik, paklıq əşlənmişdi. Zərifə xanım təmkinli, dözümlü, düşüncəli idi. Ağillı söhbətlərindən insanlar həmişə nə isə öxz edir, nə isə öyrənirdi. Həmkarları xatirələrində yazırdılar ki, bu xanımla söhbət edəndən, məsləhətləşəndən sonra həmişə daxili sakitlik tapırdılar. İşiq onun həyatının mənəvi, xəstələrə bəxş etdiyi nur, əslində, qəlbinin sevgisi və çırağı idi.

Onun təbabətə gəldiyi illərdə Azərbaycanda göz xəstəlikləri geniş yayılmışdı. Əhəlinin bir qismi traxoma adlanan xəstəlikdən əziyyət çəkirdi. Bu sosial bəlanın müalicəsi üçün yollar axtaran istedadlı həkim ardıcıl əməllər aparır, təcrübədə, yəni gündəlik işində mühüm nəticələr göstərirdi. Zərifə xanım 1960-cı ildə "Traxomanın digər terapiya üsulları ilə birlikdə sintomisinlə müalicəsi" mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə etdi. 1967-ci ildə müsbətqə yolu ilə Əziz Əliyev adına Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunda işə başladı. 1976-cı ildə doktorluq dissertasiyasını tamamladı və uğurla müdafiə etdi.

Görkəmli alim bu institutda çalışdığı ilk dövrdən görmə orqanının patalogiyasına xüsusi diqqət yetirdi. Alim zərərli sənaye müəssisələrində çalışan işçilərin oftalmoloji müayinədən keçirilməsini təşkil etmişdi. Peşə ilə bağlı əmələ gələn göz xəstəliklərinin profilaktikası və müalicəsi ilə

məşğul olurdu. Bu xəstəliklərin yayılması qanunauyğunluqlarını aşkar etmək üçün Bakının şin və kondisioner zavodlarında, neft, kimya və yod sənayesi müəssisələrində işləyənlərin gözlərinə mənfi təsir göstərən amilləri öyrənir, onların qarşısını almaq üçün tədbirlər görürdü.

Zərifə xanımı daim düşündürən məsələlərdən biri də həkim etikası, həkim-xəstə münasibətləri idi. Təsədüfi deyil ki, akademik gənc həkimlərin peşə fəaliyyəti ilə bağlı problemlərini öyrənilməsinə xeyli zəhmət sərff etirdi. Bu məsələ ilə əlaqədar çoxlu məqalələr yazmışdı, çıxışlar etmişdi. "Yüksək etimad" kitabı da cəmiyyətdə həkimin şəxsiyyət kimi formalaşması prosesinə həsr olunmuşdu. Onun bu mövzuya aid baxışları "Həkimin yüksək vəzifəsi", "Oftalmologiyanın aktual problemləri" monoqrafiyalarında özünə yer almışdı. "Həkimin əxlaqi tərbiyəsi, deontologiya, tibbi etika və əxlaq məsələləri" əsərində Zərifə xanımın həkimin vəzifə

mini keçirir, yas məclisini yola verin, atanın xəstəliyi ilə bağlı nə məsələ üçün Bəli, belə bir kristal xarakterli, qəlbi saf, əməlləri xeyirxah bir insan idi bizim Zərifə xanım!

Elm spesifik fəaliyyət sahəsidir. Onun ayrı-ayrı istiqamətləri, həmin istiqamətlərin də müxtəlif tərəfləri ilə maraqlandıqca bu özünəməxsusluğun böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini görürsən. Ona görə də qeyri-ixtisas sahiblərinin, o cümlədən jurnalistlə-

duqca ağırdır və onun araşdırılması təkə dərin oftalmoloji savad yox, həm də fundamental təcrübə bilgisi tələb edir. Üstəlik yüksək təşkilatçılıq bacarığının olması da vacibdir. Məhz bütün bu keyfiyyətlər isə Zərifə xanım Əliyevaya xas idi".

K.V.Trutneva bu cür tədqiqatların vacibliyinə görə seçildiyini, çox zəhmət tələb etdiyini, amma sosial-iqtisadi baxımdan əvəzsiz olduğunu xüsusilə vurğulayırdı. Çünki məhz bu nadir tədqiqatlar notəsində zərərli işləmə sahələrində çalışanların iş şəraitini yaxşılaşdırmaq üçün metodiki tövsiyələr işlənilib hazırlanaraq istehsalata tətbiq edilmişdir. Zərifə Əliyevanın apardığı tədqiqatların əsas mahiyyəti də məhz bundan ibarət idi.

Böyük alimin zəngin irsi

Elm spesifik fəaliyyət sahəsidir. Onun ayrı-ayrı istiqamətləri, həmin istiqamətlərin də müxtəlif tərəfləri ilə maraqlandıqca bu özünəməxsusluğun böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini görürsən. Ona görə də qeyri-ixtisas sahiblərinin, o cümlədən jurnalistlə-

borcuna, tibbi etikasına dair baxışları daha geniş şəkildə əks olunmuşdu. Akademik deyirdi ki, həkimlə xəstənin birbaşa əlaqəsi müalicənin səmərəsinə yüksəldir, xəstəyə ümid verir, orqanizmin xəstəliyə qarşı müqavimətini artırır və hətta dərman-dan da qüvvəli təsir göstərir. Zərifə xanım həkim və xəstə münasibətlərinin əsas qaydalarını tərtib etmiş, həkimin diaqnostika və müalicə prosesində aparıcı rolunu göstərmiş, insanlar arasında ən yaxın və həssas ünsiyyətin məhz böyük xəstə arasında olduğunu ön plana çəkmiş və "həkim xəstənin ən doğma adamıdır" demişdi.

Həkim əxlaqı və xeyirxah əməllər

Akademik Zərifə Əliyeva insanlara göstərdiyi yaxşılıqların hamısını böyük şəfqətlə edirdi. Özü də təkə pasiyentlərinə deyil, problemi, çətinliyi, dərdi olan bütün insanlara işıqlı duyğular bəxş etməyi bacarırdı. Köməyə, dəstəyə ehtiyacı olanlara əl tutmağı özünün insanlıq borcu sayırdı. Pəspublikanın əməkdar müəllimi, Prezident təqaüdüçüsü Adilə Heydərova illər əvvəl Zərifə xanım Əliyeva ilə bağlı xatirələrində yazırdı ki, valideynlərimlə bağlı onun xeyirxahlığını unuda bilmirəm. Anam ağır xəstə idi, son günlərini yaşayırdı. Hamımızın başı ona qarışmışdı. Digər tərəfdən də həmin vaxtlarda atamın gözləri tutulmuşdu. Anamın xəstəliyi barədə atama bir söz demədik. Çünki dözü bilməzdi. Gözlərində təcili əməliyyat aparılmalı idi. Həkim isə Zərifə xanımın idi. Yenə də ona müraciət etdik. Xeyli müayinədən sonra dedi ki, vaxt itirmədən əməliyyat etmək lazımdır. Yoxsa gözümdəki azacıq işıqdan da məhrum olar.

Amma iş elə gətirdi ki, atamın göz əməliyyatının təyini olunduğu gün anam dünyasını dəyişdi. Mən Zərifə xanımdan xahiş etdim ki, əməliyyatın vaxtını daşıyışdırın. O isə razılıq vermişdi, dedi ki, siz gedin dəfn mərasimi

rin hansısa alimlərin fəaliyyəti, elmə gətirdikləri yeniliklər haqqında bilgilerdə adətən müəyyən məhdudiyyətlər olur. Kənarından bir alimin həyat və fəaliyyətini ətraflı öyrənib, şəxsiyyət kimi onun portretini təsvir edə bilərsiniz, amma həmin alimin öz fəaliyyəti sahəsindəki yerini və rolunu tam dəqiq təsvir edə bilmək üçün ötrü həmin sahənin adamı, mütəxəssisi olmalısən.

Bu baxımdan zəmanəsinin ən görkəmli oftalmoloq-alimlərinin akademik Zərifə Əliyeva şəxsiyyəti, onun zəngin elmi irsi haqqında fikirləri bu dəyərli Azərbaycan aliminin elmi tariximiz üçün, əslində, kim olduğunu anlamaya kömək göstərir.

Rusiya Tibb Elmləri Akademiyasının həqiqi üzvü, vaxtilə Göz Xəstəlikləri Elmi-Tədqiqat İnstitutunun direktoru olmuş, Dövlət mükafatı laureatı M.M.Krasnov Zərifə xanım Əliyeva haqqında xatirələrində oftalmoloq həmkarının dünyagörüşünün genişliyini, tibb elminin "xam sahələrində" böyük marağ göstərdiyini yazır və onun iridodiagnostikaya həsr olunmuş kitabını yada salır, bu mövzuda qələmə alınmış ilk nəşr olduğunu xatırladır: "Zərifə xanım "Iridodiagnostika" kimi nəhəng elmi monoqrafiyanı yazmağa və nəşr etməyə başlamışdı. Həmin monoqrafiya elə kitab məğazalarının rəflərində görünən kimi yoxa çıxmışdı. Zərifə xanımın elmi cəsarəti onun elmi təvəzökərligi ilə üst-üstə düşmüşdü".

Helmqolts adına Moskva Elmi Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunun vaxtilə direktoru olmuş K.V.Trutneva da öz xatirələrində Zərifə Əziz qızını görkəmli alim-oftalmoloq olmaqla yanaşı, eyni zamanda böyük filosof, gözəl pedaqoq və natiq kimi təqdim edirdi: "Onun elmdə məqsədyönlü fəaliyyəti indi də insanı valeh edir. Axı onun elmi fəaliyyətinin əsas istiqamətini görmə orqanının peşə patalogiyası müəyyənləşdirirdi. Bu problemın həllinə çoxları giriş bilmirdi. Çünki elmin bu sahəsi ol-

duqca ağırdır və onun araşdırılması təkə dərin oftalmoloji savad yox, həm də fundamental təcrübə bilgisi tələb edir. Üstəlik yüksək təşkilatçılıq bacarığının olması da vacibdir. Məhz bütün bu keyfiyyətlər isə Zərifə xanım Əliyevaya xas idi".

K.V.Trutneva bu cür tədqiqatların vacibliyinə görə seçildiyini, çox zəhmət tələb etdiyini, amma sosial-iqtisadi baxımdan əvəzsiz olduğunu xüsusilə vurğulayırdı. Çünki məhz bu nadir tədqiqatlar notəsində zərərli işləmə sahələrində çalışanların iş şəraitini yaxşılaşdırmaq üçün metodiki tövsiyələr işlənilib hazırlanaraq istehsalata tətbiq edilmişdir. Zərifə Əliyevanın apardığı tədqiqatların əsas mahiyyəti də məhz bundan ibarət idi.

Ailəsinə dayaq olan əsl insan

Zərifə xanım ailəsinə dayaq olan əsl insan idi. Bu fikir həmkarlarının xatirələrində də dəfələrlə xüsusi vur-

Fundamental elmlə səhiyyə təcrübəsini birləşdirən araşdırmalar

Əməkdar elm xadimi, Rusiya Tibb Elmləri Akademiyasının laureatı, akademik Zərifə Əliyeva dünyanın ən görkəmli tibb tədqiqatçıları tərəfindən nüfuzlu alim kimi qəbul edilirdi. Elmi-praktik yaradıcılıq fəaliyyəti boyu onun 140 elmi əsəri, 10 monoqrafiyası çapdan çıxmış, görkəmli alim məşğul olduğu elm sahəsində 12 səmərəli təklif irəli sürmüşdür.

Rusiya Tibb Elmləri Akademiyasının həqiqi üzvü, dövlət mükafatı laureatı A.P.Nesterova professor A.F.Brovkina akademik Zərifə Əliyevanın tədqiqatlarında fundamental elmlə səhiyyə təcrübəsinin sıx əlaqəsini elmi araşdırmaların ən üstün məziyyətlərindən biri kimi vurğulayırdılar.

Alimlər Zərifə xanımın şin və yod istehsalı ilə məşğul olan işçilərin görmə orqanının vəziyyətinin öyrənilməsinə həsr olunmuş iki monoqrafiyasının xüsusilə daha çox diqqət cəlb etdiyini bildirdilər və qeyd etdirdilər ki, bu kitablarda aparılan konkret tədqiqatlar harmonik şəkildə görmə orqanının peşə patalogiyasının öyrənilməsinə ümumi metodik yanaşma prinsiplərinin inkişafı ilə sosləşir.

Professor N.A.Dobromislov Zərifə Əliyevanın gözün virus xəstəliklərinin öyrənilməsi sahəsindəki tədqiqatlarını elmi yenilik adlandırdı: "Virus və peşə konyuktivləri arasında differensial diaqnostikaya aid tövsiyələr işlənilib hazırlanmış, gözün herpetik xəstəliyinin diaqnostikasına və müalicəsinə aid dərş vəsaiti nəşr edilmişdir. Zərifə Əziz qızı müasir mikroorahiyə səviyyəsində qlaukoma, katarakta xəstəliklərinin cərrahiyyə əməliyyatlarını araşdırmış və həyata keçirmişdir".

Alim Zərifə xanımın 1983-cü ildə nəşr etdirdiyi "Həkimin əxlaqi tərbiyəsi, deontologiya, səhiyyə etikası və əxlaq məsələləri" əsərini də yüksək qiymətləndirir: "...Onun çap etdirdiyi elmi əsər mahiyyət etibarilə daha geniş əhəmiyyət kəsb edir, təkə səhiyyə alomində deyil, məişət və ailə əlaqələri də daxil olmaqla bütövlükdə insanların qarşılıqlı münasibətlərinin öyrənilməsinə mühüm rol oynayır".

Zərifə xanımla yaxın ünsiyyətdə olmuş professor O.P.Dobromislova da bu görkəmli alimi çox xatirələrlə yada salır və onu ömür-gün yoldaşına hər zaman mənəvi dəstək olan əsl Azərbaycan qadını kimi xatırlayır. Professor N.B.Sulpina alimin iştirakı ilə 1985-ci ildə "Medisina" nəşriyyatında çapdan çıxmış "Terapevtik oftalmologiya" kitabını Zərifə xanımın pedaqoji ustalığının zirvəsi kimi dəyərləndirir: "Burada dünya oftalmoloji təcrübəsinin yenilikləri öz əksini tapmışdır... Zərifə xanım həmin kitabın ən sanballı bölmələrini yazarkən, təbii ki, özünün zəngin klinik təcrübəsinə və elmi tədqiqatlarına əsaslanmışdır". Professor N.B.Sulpina onu da vurğulayır ki, Zərifə Əliyevanın 1983-cü ildə tibb sahəsində Azərbaycan Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvlüyünə seçilməsi onun böyük xidmətlərini, çoxillik səmərəli elmi tədqiqat işlərini, səhiyyənin nəzəri və təcrübə sahələrinə nəhəng qüvvə sərff etdiyini bir daha sübuta yetirir. Zərifə Əliyevanın qeyri-adi insan olduğunu xüsusilə vurğulayan professor V.V.Smelyeva qeyd edirdi ki, görkəmli alim hər şeydən əvvəl həyat sevgisi və marağ dairəsinin böyüklüyü ilə fərqlənirdi. Oftalmologiyada yeni, çox çətin və az öyrənilən bir sahəni araşdıraraq, bu tipli xəstəliklərin profilaktikasına və müalicəsinə böyük töhfə vermişdir.

Zəmanəsinin bu sanballı alimlərinin düşüncələri akademik Zərifə xanım Əliyevanın nə qədər böyük alim olduğunu bir daha göstərir, onun Azərbaycan və dünya elminə zəngin töhfələri haqqında aydın təsvir verir.

İradə ƏLİYEVA,
"Azərbaycan"

Zərifə Əliyeva - 100

Zərifə xanım Əliyeva və taleyi ondan ayrılmaz ömür-gün yoldaşı Ulu Öndər Heydər Əliyev eyni amalla xalqına, insanlara, vətəninə sədaqətə xidmət edərək bir-birinə mənəvi dəstək, stimül və enerji verən, bir-birini tamamlayan iki dahilik nişanəsi olan nurlu şəxslər olmuş, Azərbaycan xalqının tarixinə şərəflə öz adlarını yazmışlar.

Onlar milyonlarla insanın, sözün əsl mənasında, gözərinə, ömrünə, həyatına nur saçmışlar.

Tanınmış dövlət xadimi, əməkdar həkim Əziz Əliyevin ailəsində dünyaya gəlmiş Zərifə xanım gənc yaşlarından təhsildə uğurları, insanlarla rəftarı, davranışı ilə valideynlərini sevindirmiş, arzularını və ümidlərini doğrultmuşdur.

Ailənin qonaqları olmuş, Azərbaycan xalqının məşhur elm, təhsil, incəsənət, mədəniyyət xadimləri onun uşaqlıq və gənclik illərində öz izlərini qoymuş, gələcəkdə geniş intellektinə, insanpərvərliyinə və vətənpərvərliyinə təsirini göstərmişdir. Peşə seçmək yaşına çatdıqda Zərifə xanım birdəfəlik və qətiyyətlə özünü müqəddəs bir sahəyə, tibb elminə bağlayacağını müəyyən etmişdir.

O, Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun Müalicə-profilaktika fakültəsinə daxil olur. Burada oxuduğu illərdə Zərifə xanım məşhur müəllimlərdən dərslər alır, həm peşə üzrə mükəmməl biliklərə yiyələnir, həm də tibb sahəsində ilk təcrübələrini keçir. Eyni zamanda bu müəllimlərin onun üçün yalnız bilik mənbəyi deyil, həm də həyat məktəbi olmuşdur.

İnstitutu yüksək qiymətlərlə bitirmiş Zərifə xanım o illərdə ölkəmizi bünyən, əhali arasında geniş yayılmış ağır göz xəstəliyi olan traxoma ilə mübarizə aparmağa qoşulur və bu sahədə elmi fəaliyyətə başlayır, aspiranturaya daxil olur, praktiki həkim fəaliyyəti ilə yanaşı, elmi axtarımlarını davam etdirir. Beləliklə, müxtəlif göz xəstəliklərinin müalicə və profilaktik tədbirlərinin işlənilməsi üçün lazımlı işlər aparılmışdır.

Zərifə xanımın göz həkimi olmağa istiqamətləndirilmiş və Azərbaycanda tibbin bu sahəsinin özlüyünü qoymuş, inkişafında böyük rol oynamış Ummisə xanım Musabəyova gənc həkimin gələcəkdə məşhur tibb xadimi olacağını əvvəlcədən duyurdu. Ali məktəbdə aldığı mükəmməl biliklərdən Zərifə xanım kamil göz həkimi kimi görmə qabiliyyətini itirmiş insanlara işiq verir, onların göz problemlərini nuruyla bərpa edirdi.

Müdrüklər deyiblər ki, xoşbəxt o kəsdir ki, ürəyi başqaları üçün də çırpınır: Zərifə xanım da bu qəbildən olan insanlardan idi. Ona elmi, tibbi yardım və məsləhət üçün müraciət edəndə heç kəsə diqqətsiz, laqeyd yanaşmazdı, bacardığı köməyi göstərirdi, gözü zədələnməsi xəstəyə əlindən gələndən bütün biliklərini və ürəyinin hərəkətini sərf edərək, görmə qabiliyyətini bərpa edər, bununla da həmin insanlara, sözün əsl mənasında, xoşbəxtlik bəxş edirdi. Odur ki, sadə, necib, xeyirxah və mərhəmətli olduğuna görə insanların böyük hörmətini qazanmışdı.

Zərifə xanımın elmdə ilk böyük nailiyyətləri məhz o zaman ölkəmizdə geniş yayılmış traxoma xəstəliyinə qarşı müalicəvi və profilaktik tədbirlərin təşkili sahəsində olur. Görkəmli alimin yaxın rəfiqəsi olan professor Zəhra xanım Quliyevanın dediklərinə görə, o, ağır illərdə Zərifə xanım əməkdaşları ilə ucaq kəndlərdə, rayonlarda yaşayan və bu xəstəliyi düçar olmuş insanlarla bilavasitə yerlərdə görüşür, onları təmənənəsiz müayinə və müalicə edirdi. Bu zaman topladığı zəngin təcrübə onun traxoma xəstəliyinin aradan qaldırılmasına yönəlməsi yeni üsulların, vasitələrin işlənilməsinə və tətbiqi üçün dəyərli mənbə idi.

Eyni zamanda traxoma xəstəliyi geniş yayılmış ərazilərdə yaşayan göz həkimləri, xəstələr üçün, ümumiyyətlə, əhali arasında geniş maarifləndirici söhbətlər aparır və bu bələnin qarşısının alınmasının, profilaktikasının yollarını öyrədir, yorulmadan çalışır, insanların göz problemlərini nuruyla qaytarırdı.

Minlərlə xəstə üzərində sistemli müşahidələr, müayinələr aparmış Zərifə xanım ilk dəfə olaraq aşkar edir ki, o zaman yeni antibiotik kimi tanınmış sintomisin traxomanın müalicəsində böyük səmərə verə bilər. Odur ki, bu mövzuda məqalələr çap edilir, 1960-cı ildə namizədlik dissertasiyasını ərsəyə gətirir və SSRİ Ali Attestasiya Komissiyasının qərarı ilə oftalmologiya üzrə tibb elmləri namizədi elmi dərəcəsinə alır. Zərifə xanım minlərlə soydaşımızı bu ağır bələdən xilas edir və ölkəmizdə keçici, asanlıqla yayılan

Nurlu ömrün işığında

xəstəliyin kökünü kəsməyə nail olur. Bu, təkcə tibbi problemdir deyil, həm də ağır sosial problemdir həlli idi.

Bir sıra ciddi elmi məsələlərlə yanaşı, Zərifə xanım ömrü boyu insanların peşə və iş sərəiti ilə bağlı əməl gələndən göz xəstəlikləri problemlərinə xüsusi diqqət yetirmişdir. Belə ki, o, bir sıra məsələlərə, o cümlədən yod-sənyayə müəssisələrində, neft-kimyə və başqa sənyayə sahələrində çalışan şəxslərin görmə orqanlarına təsir edən amillərə əsas diqqəti yönəltmiş və dəyərli tövsiyələr vermişdir. Həmin illərdə Zərifə xanım Bakının və Sumqayıtın bir sıra sənyayə müəssisələrində, o cümlədən şin zavodunun sexlərində və laboratoriyaya şəraitində geniş sistemli elmi müşahidələr və təcrübələr aparmışdır. Oftalmologiya sahəsində ilk dəfə imza atmış nəticələri idi, o cümlədən gözün peşə xəstəlikləri kimi mühüm sahəni dünya səviyyəsində təqdim etmiş və ölkəmizdə geniş praktiki göstəricilərə nail olmuşdu. Alim bu problemin müxtəlif aspektlərinin öyrənilməsinə gözəçarpan uğurlar əldə etmişdir. Onların çoxu birbaşa ölkəmizin sənyayesi və kənd təsərrüfatı ilə bağlı idi. Belə ki, zərərli iş prosesinin, o cümlədən pambıq yığanların sağlamlığına təsir edən kimyəvi maddələrin minlərlə insanın sağlamlığında tərəddükləri fəsadları aradan götürmə, bunun qarşısının alınması, xüsusən gözün qorunması üçün belə konkret sanitariya-gigiyenik tövsiyələri müxtəlif sahələrdə çalışan əməkdaşlara çatdırılmışdır ki, bu da onların sağlamlığının qorunmasına xidmət etmişdir. Eyni zamanda elmi araşdırmaların yüksək praktiki əhəmiyyətini, səmərəsini şərtləndirmişdir.

Gənşmişiyahli klinik, təcrübə tədqiqatları nəticəsində Zərifə xanım zərərli maddələrin görmə orqanına təsirinin əsas qanunauyğunluqlarını müəyyən etmişdir. Bu, oftalmologiya elmində tam yeni nəticə idi. Beləliklə, Zərifə xanım bu sahəni yalnız ölkəmizdə deyil, dünya miqyasında oftalmologiyada ilk dəfə yeni problem kimi qaldırılmış və dəyərli elmi-praktiki nəticələrə həllinə nail olmuşdur.

Zərifə xanımın ən çox yayılmış göz xəstəliyi olan konyuktivit, onun diaqnostikası, müalicəsi, aradan qaldırılması və profilaktikası, yəni yoxulmadan qorunması ilə bağlı çoxsaylı elmi işləri və məqalələri olmuşdur. "Gözünü qoruyun: kəskin konyuktivitlər" adlı 1981-ci ildə "Kommunist" qəzetində çap olunmuş maraqlı məqaləsində bu xəstəliyin viruslu formaları haqqında, onların yayılması, fəsadları ilə bağlı geniş maarifləndirici məlumatlar verir və yazır: "Bu haqda sanitariya-gigiyenik əsaslara bütün respublikanın əhalisinə bələd olma vacibdir". Beləliklə, o, belə hallarda insan gözünün qorunmasının zəruriliyi, qaydaları haqqında

geniş məlumat verir, əhalini məsuliyyətə məarifləndirir.

Zərifə xanımın maraqlı geniş bibliografiyasını, məqalələrini və çıxışlarının mətnini oxuduqca, həm də homkarlarından eşitdiklərinə, rəylərinə, aşkar görünür ki, o, həqiqətən, həyatını həsr etdiyi oftalmologiya üzrə alim və praktiki həkim olaraq, həm də tibbin təşkilatçısı və təbliğatçısı kimi geniş intellektə, güclü yaradıcılıq enerjisində malik bir şəxs idi. Yeni ideyaları, onların gerçəkləşməsinin həllini tapmaq və təcrübədə reallaşdırmaq məharəti yalnız belə xüsusiyyətlərə malik şəxsə mənsub ola bilər. Bu haqda çox yazmaq olardı, mən yalnız onun bir neçə xüsusi əhəmiyyətli və maraqlı kəsb edən innovativ, itirə səviyyəli nəticələrinə diqqət cəlb etmək istərdim. Bunlar həm də Azərbaycan elminin nüfuzunu dünya səviyyəsinə qaldırması, dünya elminə dəyərli töhfələr vermişdir.

Azərbaycanda oftalmologiya sahəsində yeni, müasir üsullardan olan iridodiagnostikamın, yeni gözün selikli qışısında gözün sothinə baxdıqda müşahidə olunan dəyişikliklər əsasında insanın daxili orqanlarında xəstəliyi müəyyən etmək, onun elmi əsaslandırılması və təcrübədə tətbiq olunması üzrə də Zərifə xanımın dəyərli tövsiyələri maraqla qarşılanmış və dəyərləndirilmişdir. Alimin müəllifi olduğu işlərin nəticələri 12 monoqrafiyada, dərslərdə və dərslər vəsaitlərində, 200-ə qədər elmi nəşrdə, bir itirə və 12 səmərələşdirici təkliflə özünə yer tapmışdır.

Fəaliyyəti dövründə Zərifə Əliyeva həm də praktik həkim kimi uğurlu corrahiyyə əməliyyatları aparır, xəstələrə məsləhətlər verir. Bununla yanaşı, o, göz xəstəlikləri üzrə təkmilləşdirmə kurslarında dinləyici olan həkimlərlə də həm pedaqoji, həm də geniş auditoriyalarda, əhali arasında, icmalarda məarifləndirmə işi aparır. Zərifə xanım öz fəaliyyəti və elmi yenilikləri ilə Azərbaycan oftalmologiyasının adını dünyada yüksəkələrə qaldırmışdır.

1977-ci ildə onun təşəbbüsü ilə fəal üzvü olduğu, Bakıda Ümumittifaq Oftalmoloqlar Elmi Cəmiyyəti İdarə Heyətinin ilk plenumu keçirilmişdir. Dünyaşöhrətli alimlərin və mütəxəssislərin iştirak etdiyi bu mötəbər tədbir Azərbaycanda tibb elminin bu sahəsinin gələcəyi, onun inkişafı naminə ən tanınmış elmi mərkəzlərlə birgə tədqiqatların aparılması, peşəkar kadrların hazırlanması üçün böyük imkanlar yaratmışdır. Xüsusi əhəmiyyət kəsb edən bu tədbirin ərsəyə gəlməsində Zərifə xanımın uğurlu təşkilatçılıq məharəti Azərbaycan və xarici mütəxəssisləri heyran etmişdir.

Azərbaycan oftalmologiya elminin yüksəlişində böyük xidmətlərin, fundam

ental elmi əsərlərin müəllifi olan Zərifə xanım gənc alimlərin yetişdirilməsinə yönəlməli mühüm işlər görmüşdür. Onun tibb elmi və səhiyyə sahəsində çoxşaxəli, səmərəli fəaliyyəti xalqımız və dövlətimiz tərəfindən öz layiqli qiymətini almışdır. Böyük xidmətlərinə, çoxillik elmi-tədqiqat işlərinin nəticələrinə görə, professor Zərifə xanım Əliyeva 1983-cü ildə Azərbaycan Respublikası Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü seçilmişdir. Zərifə xanımın fəaliyyətinə daim yüksək qiymət verilməmiş, o, bir sıra orden və medallarla təltif olunmuş, Azərbaycanın Əməkdar elm xadimi fəxri adına layiq görülmüşdür.

Görkəmli alimin əldə etdiyi elmi nəticələr xarici, o cümlədən Rusiyanın bu sahədə aparıcı alimləri tərəfindən oftalmologiya elminin inkişafında həttə dünya əhəmiyyətli yeniliklər kimi tanınmışdır. Bu isə hər alimə nəsih olmur. Elmi nailiyyətlərinə görə Zərifə xanım SSRİ Tibb Elmləri Akademiyasının yüksək M.İ.Averbax adına mükafatı ilə təltif olunmuşdur.

Bu uğurların səbəbi isə həm seçdiyi sahə üzrə böyük elmi fəaliyyəti, axtarımları, nəticələri, tapıntıları, həm də bunları təcrübədə tətbiq edib, minlərlə insana gözünü nuruyla qaytarması olmuşdur.

Görkəmli oftalmoloq alim Zərifə xanımın həyatı əməli və həkim mövqeyi bu gün də bir örnekdir. O deyirdi: "Yalnız o şəxs əsl həkimdir ki, xəstənin ağrıların məhz özünün ağrılar hesab edir. Belə bir həkim üçün hər dəfə xəstəni qəbul etmək, hər dəfə xəstəyə diqqət olmaq insanla söhbət etmək, həm xəstə qarşısında, həm də cəmiyyət qarşısında, ən başlıcası isə öz vicdanı qarşısında əxlaqi məsuliyyət deməkdir".

O, hesab edirdi ki, həkim xəstənin ən yaxın dostu olmalıdır.

Bir çox ictimai tədbirdə, o cümlədən tibbi biliklərin təbliğinin təkmilləşdirilməsi mövzusunda respublika elmi-praktik konfransında (1982-ci ildə) əsl həkimin siması haqqında çıxışında öz fikirlərini belə paylaşmışdır: "Həkim yer üzündə həyat naminə, insanın səadətə naminə işləyir, zəhmət çəkir, öz məhrəbliliyi və həssaslığı, professional biliyi və müstəsna əməksevərliyi, təmənənəsizliyi və mənəvi gözəlliyi ilə fərqlənə bilər".

Əgər soruşsalar, həkimin fəal həyat mövqeyi hansı mənəvi bünövrəyə əsaslanır, iki kəlmə ilə belə cavab vermək olar: xəstəyə münasibət bünövrəsinə! Əsl həkim o həkimdir ki, xəstə əzab çəkəndə o da əzab çəkir, sağalmaq üçün qaydadan adamın təbassümünü özü üçün ən yüksək mükafat sayır...

"Vicdan bizim baş hakimimiz, həkim etikasının başlıca və həlledici çəhətidir. Həkimlərin xəstənin qarşılıqlı münasibəti. Əsl həkimin mənəvi siması yüksək

peşə mədəniyyəti və mənəvi mədəniyyətdir, mənəvi paklıq, təmənənəsizlik və vicdanlılıq, fədailikdir". Bunlar Zərifə xanımın ömrü boyu əməl etdiyi həyat kredoosu idi.

Zərifə xanımın elmi tədqiqatları və elm təşkilatçısı kimi fəaliyyəti ilə yanaşı, Zərifə xanım ölkəmizdə və onun hüdədlərindən konarda da geniş ictimai fəaliyyəti ilə tanınmışdır. O, keçmiş SSRİ Oftalmoloqlar Cəmiyyəti Rəyasət Heyətinin, "Sovet Sülhü Müdafiə Komitəsinin" üzvü kimi fəaliyyət göstərirdi və bu nüfuzlu qurumlarda Azərbaycan problemlərini, müharibədən çəkdiyi əzabları, həm də müntəzəm sülh təşəbbüslərini dünyaya çatdırırdı. Zərifə xanım həttə həmin illərdə qadın hərəkatının və sülh hərəkatının ön sıralarında olan ictimai-siyasi xadim kimi nüfuz qazanmışdır.

Zərifə xanımın hər bir əməli onun istedadı, zəhmətsevərliyi, tələbkər, məsuliyyətli, nizam-intizamlı həyatı, insanpərvərliyi və vətənpərvərliyi, bir sözlə, onun fərqli keyfiyyətlər, dəyərlər çələnginin sahibi olan bir şəxs olduğunu təsdiqləyir. Bütün bunlar göstərir ki, geniş elmi, praktiki, ictimai xadim kimi fəaliyyəti ilə yanaşı, Zərifə xanım dəyərli insani keyfiyyətləri ilə də fərqlənirdi. Məhz bu xüsusiyyətlərinə görə Ulu Tanrı Zərifə xanımı fenomenal, dahi şəxs olan Heydər Əliyevin ülvü məhəbbəti ilə mükafatlandırmış və dahiliyindən ona pay vermişdir.

Müstəqil dövlətimizin banisi, xalqımızın Ulu Öndəri, dünyaşöhrətli dövlət və siyasi xadim, ölçüyəgəlməz xidmətləri olan şəxs ömür-gün yoldaşı oldu da, Zərifə xanım təvəzökarlığı, danışıqlı, nitq mədəniyyəti, sadəliyi, insanlarla davranışı, seçdiyi insani dəyərlərə daha məsuliyyətlə yanaşması ilə fərqlənirdi.

O, ömür-gün yoldaşına sədaqətli, vəfali dost, övladlarına, ailəsinə, nəvələrinə məhrəblən və qayğıkeş ana, nənə, xalqına müzəffər sərkərdə bağışlayan ana kimi insanların böyük hörmətinə malik idi. Zərifə Əliyeva Heydər Əliyevin məsləhətdəşi və etibarlı dayacağı olmuşdur. Zərifə Əliyeva Heydər Əliyevlə birgə həyatını sevərək və sevilərək yaşamışdır. Bu haqda Ulu Öndər özü belə demişdir: "O, yaxşı ana, vəfali ömür-gün yoldaşı, intellektual keyfiyyətləri cəm halda özümdə birləşdirən ziyalı, dünya tibb elminə əvəzolunmaz töhfələr verən həkim-oftalmoloq idi".

O, bozun ağır iş günündən sonra ağıllı, təmkinli məsləhətçisi, təbessümü, xoş sözləri ilə Heydər Əliyevin əhvali-ruhiyyəsinə gərginliyi aradan qaldırmaq bacarırdı, onun sağlamlığını qoruyurdu. Ailə üzvlərinin xatirələrinə görə, o, evdə hər zaman yüksək əhvali-ruhiyyə, məhrəblənçilik yaradırdı.

Zərifə Əliyeva Azərbaycan dövlətinə, xalqına iki Prezident bəxş etmiş ailənin

xanımı olmuşdur. O həm Ulu Öndər Heydər Əliyevin həyat yoldaşı, həm də müzəffər Prezidentimiz İlham Əliyevin anası olaraq ailənin möhkəm və uzunömürlü lüyünün qarşılıqlı məhəbbət, sədaqət, əqidə və saflıq üzərində qurulmuş zəmanəti olmuşdur.

Ulu Öndərin Zərifə xanımın xatirəsinə həsr olunmuş gecədə çox kövrəkliliklə söylədiyi kimi: "...Mənim üçün o, birinci növbədə böyük bir insan idi. Zərifə xanım sədaqətli həyat yoldaşı, çox məhrəblən ana, mənim ailəmi, mənim uşaqlarımı, mənim nəvələrimi yaşadan, böyüdüən bir fədakar insan kimi qəlbimdə yaşayır..."

Cənab İlham Əliyev anasının 90 illik yubileyində bu sözləri demişdi: "Zərifə xanım böyük lider, Ulu Öndər Heydər Əliyevin ömür-gün yoldaşı idi. Bütün işlərdə ona dayaqlı olurdu, onu dəstəkləyirdi. Ailəmədə olan ab-hava, mühit, valideynlər arasında olan münasibətlər, əlbəttə ki, bizi də təbiiyə edirdi. Yəni ailədə təbiiyəni valideynlərin münasibətlərini görərdik alırdıq. Əlbəttə, 1970-ci illərdə - Heydər Əliyev Azərbaycanda birinci katib vəzifəsində işlədiyi dövrdə Heydər Əliyevin həyat yoldaşının əlbəttə ki, müxtəlif imtiyazları və üstünlükləri ola bilərdi. Ancaq Zərifə xanım çox sadə bir insan idi, heç vaxt büruzə vermirdi ki, Heydər Əliyevin - birinci katibin həyat yoldaşıdır. Həmişə onun yanında sadə insanlar olurdu. O, həmişə sadə insanların əhatəsində olurdu. Çox təvəzökar idi".

Zərifə xanımın fəaliyyəti hər zaman insanlara yönəlməli xeyriyyəçiliklə bağlı olub. Onun simasında yüksək mədəniyyət, əsl ziyalı, alicənablıq - bütün bu gözəl amillər birləşmişdi. Tam əminliklə demək olar ki, Zərifə Əliyeva Azərbaycan xanımına xas olan bütün xüsusiyyətləri özündə toplamışdır. Milli dəyərlərimizə əsaslanmış ailə ənənələri, bir-birinə ən çətin gündə belə dayaqlı olmaq bu gün də hər bir azərbaycanlı ailəsi, xüsusilə də gənc ailələr üçün böyük örnək və kamillik məktəbidir.

Təəssüf ki, Zərifə xanımın həyatı çox uzun sürmədi, tez qırıldı. Lakin o, qısa dövrdə böyük ömürlərə sığmayan şərfəli və mənəvi bir həyat yaşadı. Onun əməlləri, adı bu gün də nöinki yaxınlarının və homkarlarının, hər bir soydaşımızın xatirəsində qalır. Bu gün də Zərifə xanımın vaxtilə yaşadığı küçə, Azərbaycana böyük töhfəsi olan Milli Oftalmologiya Mərkəzi, paytaxtda və regionlarda bir çox təhsil və səhiyyə ocaqları onun adını daşıyır.

Azərbaycanı dünyada tanıdan, ölkəmizin hortorofli uğurlu inkişafına nail olan və bəyragımızı daim zirvələrdə yüksəldən möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin insanlara yönəlik fəaliyyəti, vətənpərvərliyi, insanpərvərliyi, ailəsinə münasibəti də şübhəsiz ki, valideynlərinin təsiri altında yetişməsinə olmuşdur.

Heydər Əliyev və Zərifə Əliyevanın - bu dahi şəxsiyyətlərin varisi olan, müstəqil dövlətin yaranmasında və inkişafında ölçüyəgəlməz xidmətlərinin şah əsəri - dünyaya bəxş etdikləri, zəngin genetik köklərin varisi İlham Əliyev xalqımızın ümid çarığı kimi Prezident vəzifəsində işğaldə qalmış torpaqlarımızı azad etdi, ərazi bütövlüyümüzün bərpasına nail oldu və atasının məzarı önündə "Mən xoşbəxtəm ki, ata vəsiyyətini yerinə yetirdim" deyərək, valideynlərinin ruhunu, xalqımızı bir daha şərfələndirdi.

Adlarını Azərbaycan tarixinə yazmış Heydər Əliyev və Zərifə Əliyeva əbədiyyət haqqını qazanmışlar.

Bu ailənin ənənələri yaşadan, səhiyyəmizin, təhsilimizin, mədəniyyətimizin inkişafına böyük töhfələr verən Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın fəaliyyəti də xalq tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Tanınmış ailənin övladı və daha sonra belə nüfuzlu bir ailənin gəlini olan Mehriban xanımın bugünkü geniş, çoxşaxəli fəaliyyəti də müasir dövrdə Azərbaycan xanımının simasını dünyaya layiqincə tanıdır.

Bakıdakı Fəxri xiyabanda Zərifə xanımın sanki arxasında dağ kimi durmuş Heydər Əliyevin özəmətli abidəsi xalqımızın və şəhərimizin müxtəlif ölkələrinə gələn gələcəyə xarici qonaqların ziyarətgahına çevrilmişdir.

Bu il anadan olmasının 100 illiyini qeyd etdiyimiz əbadiyaşarlıq haqqını qazanmış Ulu Öndər Heydər Əliyev və Zərifə xanım Əliyeva nəsil-nəsil hər bir azərbaycanlımın ürəyində silinməz iz qoymuşlar. Bu dahilər daim fəxrli ürəklərimizdə yaşayacaqlar.

Elmira SÜLEYMANOVA,
Azərbaycan Respublikasının
Ağsaqqallar Şurasının sədr müavini,
professor

Zərifə Əliyeva - 100

Azərbaycan oftalmologiya elmi məktəbinin banisi

Görkəmli elm xadimi, Azərbaycan oftalmologiya elmi məktəbinin banisi, akademik Zərifə xanım Əliyevanın anadan olmasının 100 illik yubileyi ölkəmizdə geniş şəkildə qeyd edilməkdədir. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası akademik Zərifə xanım Əliyevanın yubileyini onun təbabətin inkişafı sahəsindəki böyük xidmətlərinin elmi cəhətdən qiymətləndirilməsi ilə yanaşı, Azərbaycan tibb elminin inkişaf etdirilməsinə verdiyi böyük töhfələrlə olaqdar olaraq həm də müasir dövrdə elmin təntənəsi səviyyəsində qeyd edir.

Akademik Zərifə xanım Əliyeva şərfli və mənalı bir həyat yolu keçmişdir. O, Azərbaycanın görkəmli dövlət xadimi və elm xadimi Əziz Əliyevin ailəsində mükəmməl tərbiyə məktəbi keçmiş, Nəriman Nərimanov adına Azərbaycan Tibb İnstitutunda yüksək səviyyədə ali təhsil almışdır. Praktiki göz həkimi kimi fəaliyyətə başlayan Zərifə xanım Əliyeva həm də ardıcıl olaraq elmi fəaliyyətlə məşğul olmuş, aktual mövzularda namizədlik və doktorluq dissertasiyaları müdafiə etmiş, elm sahəsində Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının akademik kimi səviyyəsinə qədər yüksəlmişdir. O, keçmiş Sovetlər İttifaqı miqyasında və onun hüdüdlərindən konarlarla tibb elminə mühüm yeniliklər gətirmiş görkəmli elm xadimi kimi tanınmış və qəbul olunmuşdur.

Akademik Zərifə xanım Əliyevanın fəaliyyəti çoxcəhətli olub, tibb elminin, həkimlik peşəsinin və ictimai fəaliyyətin müxtəlif sahələrini əhatə edir. Məşğul olduğu sahələrin hər birində o, yüksək professionalıq və Azərbaycan xalqına məxsus olan əsl vətəndaşlıq nümunəsi göstərmişdir.

Hər şeydən əvvəl onu qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan tibbi elmi uzun illər ərzində əsasən müalicə, terapiya və cərrahiyyə sahələrində ixtisaslaşmışdır. Ölkəmizdə neyrologiya, göz xəstəlikləri, onkologiya və sair kimi istiqamətlər üzrə həm təbabət elmi, həm də müalicə işi XX əsrin altmışıncı-yetmişinci illərindən etibarən inkişaf etməyə başlamışdır. Xüsusən oftalmologiya bu dövrdə nisbətən geridə qalmış sahələrdən biri idi. Məhz görkəmli elm xadimi, akademik Zərifə xanım Əliyevanın səmərəli elmi və praktiki fəaliyyəti ilə Azərbaycan göz xəstəlikləri sahəsində ilkin tibbi müalicələr aparən respublikadan inkişaf etmiş əsas elmi-tibbi mərkəzlərdən birinə çevrilmişdir.

Zərifə xanım Əliyevanın həkim kimi səmərəli və yorulmaz fəaliyyəti sayəsində göz xəstəlikləri üzrə Azərbaycandan digər müttəfiq respublikalara getməyə məcbur olan xəstələrin axını dayandırılmışdır. Zərifə xanım Əliyeva geniş yayılmış göz xəstəliklərinin, traxomanın müalicəsi üçün regiondan paytaxta axın da qarşısını almışdır. Onun rəhbərliyi ilə traxoma üzrə ixtisaslaşmış həkim heyətləri Azərbaycanın regionlarına gedərək yerlərdə xəstələrə lazımı yardımlar göstərmişdir. Zərifə xanım Əliyevanın başçılıq etdiyi həkim heyətləri Gəncə şəhəri, Əli Bayramlı (indiki Şirvan - İ.H.) və Salyan rayonlarında müxtəlif illər ərzində traxoma ilə mübarizənin əsl nümunəsinə göstərmişlər. Onun traxoma ilə mübarizə aparən tibb briqadasının Bakı şəhərində və kəndlərdə, Ağbərən rayonunda və digər rayonlarda aparıcıları müalicə işləri minlərlə insan tərəfindən yüksək minnetdarlıqla qarşılanmışdır. Bundan başqa, akademik Zərifə xanım Əliyeva ilk dəfə olaraq Bakı şəhərində sonayə müəssisələrində göz xəstəliklərinin müalicəsinə və araşdırılmasına aparən xüsusi bir laboratoriya yaratmış və bu yolla istehsalat sahəsi ilə təbabət elmi arasındakı baryeri də aradan qaldırmışdır. Beləliklə, Zərifə xanım Əliyeva özünün fədakar zəhməti ilə xalqın gözü önündə əsl xalq həkimi adını və nüfuzunu qazanmış bacarmışdır.

Akademik Zərifə xanım Əliyeva keçmiş Sovetlər İttifaqında və onun hüdüdlərindən kənarında oftalmologiya elminin yeni bir sahəsinə - peşə xəstəlikləri elmi istiqamətini yaranan elm xadimi kimi qəbul edilir. Akademik Zərifə xanım Əliyevanın peşə xəstəliklərinə həsr olunmuş qiymətli elmi əsərləri oftalmologiya elminə əsl peşəkarlıq, professionalıq nümunəsi olan nəzəri-praktiki təlimdir. O, xüsusən kimya sənayesi kimi göz xəstəlikləri üçün həssas olan istehsalat müəssisələrində aparıcı təcrübələr əsasında yaranan peşə xəstəliklərinin sirlərini Bakı Şin zavodunda, ölkəmizin kimya-texnologiya müəssisələrində təşkil etdiyi müalicə-diaqnostika laboratoriyası vasitəsilə real surətdə araşdırıb öyrənmiş, elmi cəhətdən əsaslandırılmış diaqnostika əsasında uğurlu müalicə işlərini təşkil etmişdir. Onun peşə

xəstəliklərinə həsr olunmuş və təcrübədə təsdiq edilmiş doktorluq dissertasiyası da təcrübə materialları ilə elmi-nəzəri təhlillərin vəhdəti əsasında yazılmış mükəmməl elmi əsər kimi qəbul edilmişdir. Görkəmli alimin "Şin istehsalında gözün peşə patologiyası", "Xroniki yod intoksikasiyası zamanı oftalmologiya" və "Yod sənayesində gözün peşə xəstəliklərinin profilaktikası" kimi monoqrafik tədqiqatları nəinki Azərbaycanda, keçmiş Sovetlər İttifaqında təbabətin istehsalatla əlaqələri əsasında yazılmış əhəmiyyətli elmi əsərlərdir. Zərifə xanım Əliyevanın göz xəstəliklərində irsiyyət məsələlərinə dair müşahidələri və qənaətləri də tibb elmi üçün mühüm yeniliklərdən biridir. Bundan başqa, Zərifə Əliyeva "Göz yaş axmasının fiziologiyası və histologiyası", "Yaşaparıcı yolların fiziologiyası", "Yaşaparıcı yolların cərrahi müalicəsi", "Göz yollarının qoruyucu cərrahiyyə üsulları" kimi əsərləri ilə oftalmologiyanın bu istiqamətində gözə yüksək ixtisaslı həkim və alim olduğunu nümayiş etdirir. Zərifə xanım Əliyeva "Şəkərli diabetdə göz xəstəlikləri" əsəri ilə oftalmologiyada fərqli bir elmi istiqamətə də imza atmışdır.

Oftalmologiya sahəsində Azərbaycan elmi mərhələ akademik Zərifə xanım Əliyevanın xidmətləri sayəsində əsas mərkəzlərdən biri kimi tanınmışdır. Akademik Zərifə xanım Əliyeva Azərbaycan oftalmologiya elmini keçmiş SSRİ-də ad qazanmış Moskva və Peterburq məktəbləri səviyyəsinə qaldırmışdır. Göz xəstəliklərinin aktual problemlərinə həsr edilmiş böyük elmi forumların Bakı şəhərində keçirilməsi, tanınmış dünya oftalmoloqlarının Azərbaycanda təşkil olunan beynəlxalq səviyyəli elmi tədbirlərdə görüşüb müzakirələr aparmaları akademik Zərifə xanım Əliyevanın oftalmologiya elmi sahəsində qazandığı böyük nüfuzun real təəcəssümüdür.

XX əsrin yetmişinci illərində Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Abdulla Qarayev adına Fiziologiya İnstitutunda yaradılmış laboratoriya və Bakı Şin zavodunda və Meişat Kondisionerləri zavodunda təşkil etdiyi müalicə-diaqnostika laboratoriyaları dünya tibb elminə analoqu olmayan nadir göz xəstəlikləri tədqiqatları mərkəzləri olmuşdur. Göz xəstəliklərinin araşdırılma bölməsinin Səhiyyə Nazirliyindən Elmlər Akademiyasına və istehsalat müəssisələrinə daşınması nəinki Azərbaycanda, geniş mənada Sovetlər İttifaqında akademik Zərifə xanım Əliyevanın adı bağlıdır. Beləliklə, akademiklərin 1979-cu ildə Fiziologiya İnstitutundakı akademik Zərifə Əliyeva tərəfindən yaradılmış "Görmə orqanının peşə patologiyası və fiziologiyasının problemləri" laboratoriyası təsdiq edilən fundamental elmi nəticələr təcrübə xarakter daşıyaraq oftalmologiya sahəsində akademik ağırlıq gətirmişdir. Bütün bunlarla, yəni Azərbaycanın regionlarında göz xəstəliklərinin müalicəsinə təşkil etməklə, sənaye müəssisələrində müalicə-diaqnostika üçün münasib imkanlar yaratmaqla, təbabət mövzusunda akademik elmi mühtəyə gətirməklə, həmin istiqamətlərdəki çoxcəhətli elmi-praktiki fəaliyyəti ilə akademik Zərifə xanım Əliyeva həyat yoldaşı - o illərdə Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının rəhbəri kimi ölkəmizi hətərfəli şəkildə inkişaf etdirmək uğrunda qətiyyətlə mübarizə aparən görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin əsl silahdaşı olduğunu da gerçək surətdə meydana qoymuşdur.

Peşəsinə sədəqətli xidmət edən Zərifə xanım Əliyeva ailə həyatında və Azərbaycanda cəmiyyətinə hər addımında əsl sədəqət nümunəsi nümayiş etdirmişdir. Zərifə xanım Əliyeva dünyəşəhərtli görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin sədəqətli ömür-gün yoldaşı, layiqli silahdaşı olmağın əsl nümunəsinə göstərmişdir. Ulu Öndər Heydər Əliyev kimi misilsiz Ata ilə bərabər, Zərifə xanım Əliyeva dünya liderlərindən biri olan, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev kimi övladı ölkəmizə bəxş etmiş əsl Ana olmağın da ucağına və əlçatmazlığına nümunə olmuşdur. Müasirləri onu insanlara münasibətdə sadəlik, nəzakət, ehtiram və səmimiyyət nümayiş etdirən qayğıkeş insan kimi seciyyətləndirirlər. Məqalələrində əsasında sonradan, 2003-cü ildə çap edilmiş "Yüksək əqiddə: həkimlik etikasi, həkim üyeyinin və fikirlərinin paklığı" kitabı Zərifə xanımın əsl həkim kimi obrazını canlandırmaqla bərabər, həm də onun gələcək həkimlərə çağırışlarını və şəxson özünün əqiddə bütövlüyünü də diqqətə çatdırır.

Ölkəmizin elmi ictimaiyyəti Əməkdar elm xadimi, akademik Zərifə xanım Əliyevanı həm də tanınmış ictimai xadim kimi böyük ehtiramla xatırlayır. Sülhü Müdafiə Komitəsi, Bilik Cəmiyyəti və Oftalmoloqların Elmi Cəmiyyəti xətti ilə gördüyü işlər, həyata keçirdiyi tədbirlər onun çoxcəhətli elmi-ictimai fəaliyyəti-

nin pozulmaz izlərini indi də yaşadır. Elmi fəaliyyətində olduğu kimi, ictimai fəaliyyətində də Zərifə xanım Əliyeva əsl vətəndaş Azərbaycanlı mövqeyindən çıxış etmişdir. Elmdə də, həyatda da və ictimai fəaliyyətdə də görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin idealları və azərbaycançılıq ideyası həmişə onun ideali müəyyən etmişdir.

Geniş elmi pedaqoji və ictimai fəaliyyətə malik olan akademik Zərifə xanım Əliyevanın xidmətləri yüksək qiymətləndirilmişdir. Əməkdar elm xadimi fəxri adına layiq görülmüş, "Qırmızı Əmək Bayrağı" ordeni ilə təltif olunmuş akademik Zərifə xanım Əliyeva elm sahəsində əldə etdiyi mühüm elmi nəticələrlə SSRİ Tibb Elmləri Akademiyasının Averbax mükafatında da Azərbaycana gətirilməsinin mümkünlüyünü isbat etmişdir. O, Averbax mükafatına layiq görülmüş ilk qadın oftalmoloq kimi də tarixə düşmüşdür. Zərifə xanım Əliyeva Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının haqqı üzvi seçilmişdir.

Görkəmli oftalmoloq alim, tanınmış ictimai xadim Zərifə Əliyevanın adı Azərbaycanda əbədiləşdirilmişdir. Bu gün akademik Zərifə xanım Əliyevanın adını daşıyan Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Milli Oftalmologiya Mərkəzi ölkəmizdə nüfuzlu tibb müəssisələrindən və göz xəstəlikləri üzrə əsas elmi mərkəzlərdən biri kimi qəbul edilir. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında akademik Zərifə Əliyeva adına mükafat təsis edilmişdir. Bakı şəhərindəki ən böyük küçələrdən biri və məktəb-İsey Zərifə xanım Əliyevanın adını daşıyır. Bu gün Müstəqil Azərbaycan Respublikasında göz xəstəlikləri elminin irəliyə doğru atdığı addımların müzakirələr aparmaları akademik Zərifə xanım Əliyevanın oftalmologiya elmi sahəsində qazandığı böyük nailiyyətlərinin əks-sədasıdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin "Akademik Zərifə Əliyevanın 100 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında" 3 noyabr 2022-ci il tarixli sərəncamı yeni nəsillərin akademik Zərifə xanım Əliyevanın nümunəsində tərbiyə olunmasına, peşəkar həkim və professional alim kimi formalaşdırılmasına, tibb elmində mütərəqqi elmi ideyaların davam etdirilməsinə dövlət səviyyəsində göstərilən böyük qayğının daha bir əyani ifadəsidir.

Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyev tale yoldaşı və mübarizədə silahdaşı olan Zərifə xanım Əliyevanın çoxcəhətli fəaliyyətinə, elmi xidmətlərinə və mənəvi dəyərlərinə yüksək qiymət vermişdir: "Gənc yaşlardan mənim həyatım dövlət işi ilə bağlı olubdur. Mən bütün həyatımı buna həsr etmişəm... Bu yolda mənim həmişə səmərəli, müvəffəqiyyətə çalışmışım hesab edirəm ki, ailə vəziyyətimin çox böyük rolunu Zərifə xanım kimi həyat yoldaşım olubuna və o, ailəmdə çox yüksək mənəvi mühtəyə yaratdığına görə xoşbəxt olmuşam... O, bu vəzifəni şərəflə, sədəqətlə, çox böyük məharətlə yerinə yetirib.

Zərifə xanım çox böyük alim olub. Mən hələ onunla həyat quranda o, artıq elm yolunda idi... Onun elmi fəaliyyəti mələmdür. O, çox istedadlı, çox xeyirxah, çox sadə bir insan idi". Ölkəmizin Prezidenti İlham Əliyev də görkəmli elm xadimi və ictimai xadim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın çoxcəhətli xidmətlərini nəsilərlər üçün nümunə olduğunu diqqətə çatdırmışdır: "Zərifə xanım Əliyeva böyük həkim, böyük alim idi.

O, Azərbaycan oftalmologiya məktəbinə öz dəyərli töhfəsini vermişdir, gənc kadrların hazırlanmasında çox böyük fəaliyyət göstərmişdir.

Alim kimi Zərifə xanım çox böyük zirvələrə çatmışdır. Onun əsərləri, elmi monoqrafiyaları bu gün də öz aktuallığını itirmir. Hər bir insan üçün onun valideynləri, onun anası əzizdir, müqəddəsdir... Mən çox xoşbəxtəm ki, Zərifə xanım kimi anam olmuşdur.

Zərifə xanımın nurlu obrazı həmişə bizim üyeyimizdədir. Onu tanıyanlar və tanımayanlar da hesab edirlər ki, onun nurlu obrazını daim öz üyeyində saxlayırlar... Onun əziz xatirəsi onu tanıyanların qəlbində daim yaşayacaqdır". Beləliklə, Heydər Əliyev kimi dünyəşəhərtli görkəmli dövlət xadiminin ömür-gün yoldaşı və silahdaşı, XXI əsrin görkəmli liderlərindən biri, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin anası və milli oftalmologiya elminin banisi kimi akademik Zərifə xanım Əliyeva əfsanəyə çevrilərək xalqımızın qəlbində və yaddaşında yaşamaqda davam edir.

İsa HƏBİBƏYİLİ,
AMEA-nın prezidenti,
Milli Məclisin deputatı

Görkəmli alim, dəyərli ziyalı, fədakar ana

Bu gün Ulu Öndər Heydər Əliyevin ömür-gün yoldaşı, tibb elmləri doktoru, akademik Zərifə xanım Əliyevanın anadan olmasının 100 illik təamam olur. Aradan illər ötsə də, Azərbaycan ictimaiyyəti Zərifə Əliyevanı görkəmli alim, öz peşəsinə sadiq həkim, fədakar ana və dəyərli ziyalı kimi hər zaman dərin ehtiramla xatırlayacaq.

XX əsrdə böyük inkişaf yolu keçmiş Azərbaycan tibb elminin və milli səhiyyəimizin əldə etdiyi uğurlarda Zərifə xanım Əliyevanın tarixi və əvəzolunmaz xidmətləri var. Onun oftalmologiyaya müxtəlif istiqamətləri üzrə aparıcı tədqiqatları ortaya qoyduğu fundamental elmi nailiyyətlər respublikamızda tibb elminin parlaq bir salnaməsinə təşkil edir. Elmi tədqiqatlarının nəticəsi olaraq yaradılmış mükəmməl müalicə metodu ilə respublikamızda traxoma infeksiyon xəstəliyinin kökünü birtəhərlik kəsilmişdir. Prezident İlham Əliyevin "Akademik Zərifə Əliyevanın 100 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında" sərəncamında bununla bağlı deyildiyi kimi: "Akademik Zərifə Əliyeva zəngin monoviyətə sahib əsl ziyalı kimi mənalı ömür yolu keçmiş, əhatəli elmi fəaliyyəti ilə ölkəmizdə tibb sahəsinin inkişafına əhəmiyyətli töhfələr vermişdir. Alimin oftalmologiyaya aktual məsələlərinə dair uzunmüddətli araşdırmalarının uğurlu nəticəsi olan sanballı əsərləri həmişə tədqirə qarşılanmış və yüksək qiymətə layiq görülmüşdür. Bu tədqiqatlarda irəli sürülən yeni və effektiv müalicə metodları, kompleks profilaktiki tədbirlər qısa müddətdə müvəffəqiyyətə gəniş tətbiqini tapmışdır".

Zərifə Əliyevanın Azərbaycanda oftalmologiyaya və bütövlükdə tibb elminin inkişafına verdiyi töhfələr nə qədər misilsiz və əvəzolunmazdırsa, onun bir həkim kimi fəaliyyəti də bir o qədər nümunəvi olmaqla, ən yüksək mənəvi keyfiyyətlərə söykənir. Qələmə aldığı "Yüksək əqiddə" adlı kitabında özünü də qeyd etdiyi kimi, xəstəlik fiziki cəhətdən nə qədər mürəkkəbdirsə, xəstənin ruhi əlmi də o qədər inco, nazik

olur. Kömək etmək və onu qala kimi möhkəmlətmək üçün həkim üyeyinin atəşini və öz gücünü əsirgəməməlidir. Bu baxımdan Zərifə xanım Əliyevanın həkimlik fəaliyyətində xalqımıza, Azərbaycana qadınımıza və gələcək nəsillərimizə böyük töhfələr verib. Təsəffüf deyil ki, bu araşdırmaların nəticəsi kimi Moskva Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda müdafiə etdiyi doktorluq dissertasiyası bütün alim-oftalmoloqların yüksək qiymətini almışdır.

Prezident İlham Əliyevin "Akademik Zərifə Əliyevanın 100 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında" sərəncamında bununla bağlı deyildiyi kimi: "Akademik Zərifə Əliyeva zəngin monoviyətə sahib əsl ziyalı kimi mənalı ömür yolu keçmiş, əhatəli elmi fəaliyyəti ilə ölkəmizdə tibb sahəsinin inkişafına əhəmiyyətli töhfələr vermişdir. Alimin oftalmologiyaya aktual məsələlərinə dair uzunmüddətli araşdırmalarının uğurlu nəticəsi olan sanballı əsərləri həmişə tədqirə qarşılanmış və yüksək qiymətə layiq görülmüşdür. Bu tədqiqatlarda irəli sürülən yeni və effektiv müalicə metodları, kompleks profilaktiki tədbirlər qısa müddətdə müvəffəqiyyətə gəniş tətbiqini tapmışdır".

Zərifə Əliyevanın Azərbaycanda oftalmologiyaya və bütövlükdə tibb elminin inkişafına verdiyi töhfələr nə qədər misilsiz və əvəzolunmazdırsa, onun bir həkim kimi fəaliyyəti də bir o qədər nümunəvi olmaqla, ən yüksək mənəvi keyfiyyətlərə söykənir. Qələmə aldığı "Yüksək əqiddə" adlı kitabında özünü də qeyd etdiyi kimi, xəstəlik fiziki cəhətdən nə qədər mürəkkəbdirsə, xəstənin ruhi əlmi də o qədər inco, nazik

olur. Kömək etmək və onu qala kimi möhkəmlətmək üçün həkim üyeyinin atəşini və öz gücünü əsirgəməməlidir. Bu baxımdan Zərifə xanım Əliyevanın həkimlik fəaliyyətində xalqımıza, Azərbaycana qadınımıza və gələcək nəsillərimizə böyük töhfələr verib. Təsəffüf deyil ki, bu araşdırmaların nəticəsi kimi Moskva Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda müdafiə etdiyi doktorluq dissertasiyası bütün alim-oftalmoloqların yüksək qiymətini almışdır.

olan görkəmli alim xeyirxahlığı, nəciyyəli, əməksevərliyi, insansevərliyi, elmə və həkimlik peşəsinə bağlılığı ilə Əziz Əliyevin yolunu layiqincə davam etdirdi. Eyni zamanda özünün yüksək mənəvi keyfiyyətləri və insanpərvərliyi ilə, Azərbaycan tibb elminin və səhiyyəsinin inkişafına verdiyi misilsiz töhfələrlə, o cümlədən ictimai fəaliyyətilə Zərifə xanım Əliyeva həm də ömür-gün yoldaşı Heydər Əliyevin respublikamızın yüksəlişini təmin edən siyasi kursuna uğurla tamamlayırdı.

Görkəmli alim Zərifə Əliyeva həm də nəci Azərbaycanlı xanımı kimi yüksək ailə dəyərlərinin daşıyıcısı idi. Bu baxımdan Zərifə xanım həm nümunəvi həyat yoldaşı, həm də cəfakəş ana idi. Bu gün Azərbaycanın tarixinin ən qüdrətli dövlətinə çevirən, bizi müharibədə qalib gəlmiş xalq kimi qürurlandıran, ərazi bütövlüyümüzü bərpa edən möhtərəm Prezident İlham Əliyevin məlik olduğu yüksək mənəvi keyfiyyətlər də Heydər Əliyev və Zərifə Əliyeva dünyəsində ilhamlarıdır. Xatirələrdən də oxuyuruq ki, həm elmi yaradıcılıq, həm də həkimlik fəaliyyəti ilə əlaqədar gərgin iş qrafikinin olmasına rəğmən Zərifə Əliyeva

dünyəsində təlim-tərbiyəsinə daim xüsusi diqqət yetirib. O, məlik olduğu gözəl xüsusiyyətləri, insanlara sevgi ilə yaşamağı, vətəni ucaltdığı övladlarına da aşılayıb, Ulu Öndər Heydər Əliyev Zərifə xanımla bağlı deyib: "Gənc yaşlardan mənim həyatım dövlət işi ilə bağlı olubdur. Mən bütün həyatımı buna sərf etmişəm və bu gün də bu yolda çalışıram. Bu yolda mənim həmişə səmərəli, müvəffəqiyyətə çalışmışım hesab edirəm ki, ailə vəziyyətimin çox böyük rolunu Zərifə xanım kimi həyat yoldaşım olubuna və o, ailəmdə çox yüksək mənəvi mühtəyə yaratdığına görə xoşbəxt olmuşam. Hayatımın bütün dövrlərində işlə məşğul olduğuma görə ailə məsələlərinə fikirləşməyə vaxtım olmayıb. Bunların hamısı Zərifə xanımın üzərinə düşüb və o da bu vəzifəni şərəflə, sədəqətlə, çox böyük məharətlə yerinə yetirib". Ümummilli Liderimizin bu fikirləri həm də onun ailəsinin təmsilində əsl Azərbaycanlı ailəsinin dolğun obrazını yarıdır.

Akademik Zərifə Əliyevanın adı xalqımızın yaddaşına, Azərbaycanın elm tarixinə əbədi həkk olunub. Çünki elm dühəsi, həkim, ictimai xadim və bir ziyalı kimi onun həyat kərosu yalnız və yalnız vətəninə və xalqına xidmət etməkdir. Bu missiyasında Zərifə Əliyeva öz elmi yaradıcılığı, həkimlik fəaliyyəti ilə qarşısına qoyduğu məqsədlərə inamla, qətiyyətlə çatıb. Ona görə Zərifə Əliyevanın işıqlı ömür yolu hər birimiz üçün əsl nümunədir, həyat dərslidir.

Anadan olmasının 100 illiyində bir daha mənəvi kamillik müəssəməsi olan Zərifə Əliyevanı dərin həmtələ anır, əziz xatirəsini ehtiramla yad edirik.

Novruzəli ASLANOV,
Milli Məclisin deputatı,
Azərbaycan Qızıl Aypara Cəmiyyətinin prezidenti

Zərifə Əliyeva - 100

Zavodda... oftalmologiya laboratoriyası

Bunu böyük alim Zərifə Əliyeva fəhlələrin gözlərinin sağlamlığı üçün yaratmışdı

O illər Bakı Məişət Kondisionerləri Zavodunda fəaliyyət göstərən bu laboratoriya böyük marağa səbəb olmuşdu. Laboratoriyamı Zərifə xanım Əliyeva yaratmışdı. İstedadlı həkim və görkəmli alim burada peşə ilə əlaqədar istehsalatda əmələ gələn göz xəstəliklərinin öyrənilməsi ilə bağlı tədqiqatların davam etdirirdi.

Ən diqqətçəkən isə o idi ki, Zərifə xanım burada təkcə tədqiqat aparmaqla kifayətlənmirdi. Bununla yanaşı, bilavasitə müalicə işləri ilə də məşğul olurdu. Peşə ilə bağlı görmə qabiliyyəti zəifləyənlərə bir həkim kimi lazımı köməyi göstərirdi.

Zərifə Əliyevanın bu tədqiqat mərkəzi o zamanlar Ulu Öndərin təşəbbüsü və səyi ilə tikilmiş şan-şöhrətli Kondisionerlər Zavodunun ayrılmaz bir hissəsinə çevrilmişdi. Müəssisədə çalışan əməkçilər isə geniş üraye, sonsuz mərhəmətə sahib olan bu xeyirxah insanı, böyük alimi və həkimini doğma, öziz insan kimi sevmişdilər.

Əslində, oftalmoloq-alim peşə ilə əlaqədar əmələ gələn göz xəstəlikləri problemi ilə xeyli vaxt idi ki, məşğul olurdu. 1968-ci ildən başlayaraq həmin dövrə qədər çox az tədqiq olunmuş bu məsələ ilə bağlı elmi araşdırmalar aparırdı. Bunun üçün o, yod sənayesi, neft-kimyə müəssisələrində çalışan əmək-

çilərin görmə orqanına təsir göstərən amillərə xüsusi diqqət yetirərək onları mütəmadi müşahidə edirdi.

Təbii ki, bu problem üzərində işləyən alim sənaye müəssisələrinə gedi, zərərli sahələrdə işləyən insanların gözlərini müayinədən keçirirdi. Bakının və Sumqayıtın bir sıra sənaye müəssisələrində, o cümlədən şin zavodunun istehsal sahələrində laboratoriyaya şəraitində tədqiqatlarını davam etdirirdi. Beləliklə, ardıcıl tədqiqatlar alimə zərərli maddələrin görmə orqanına necə və hansı dərəcədə təsir etdiyini aşkara çıxarmağa imkan vermişdi.

1976-cı ildə Zərifə Əliyeva H.Helmqolts adına Moskva Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda "Azər-

baycanın bir sıra kimyə müəssisələrində işçilərinin görmə orqanlarının vəziyyəti" adlı doktorluq dissertasiyasını müvəffəqiyyətlə müdafiə edir. Bu, alimin uzunmüddətli elmi araşdırmalarının nəticəsi idi. Belə ki, o, tədqiqatları zamanı şin və yod istehsal sahəsində çalışan 1500-dən çox insanın gözlərində müşahidələr aparmış, spesifik iş şəraitinin, sanitariya-gigiyenik durumun görmə orqanlarına mənfi təsirini elmi dəlillərlə sübuta yetirmişdi. Təsədüfi deyil ki, həmin elmi iş alim-oftalmoloqlar tərəfindən yüksək qiymətləndirilmiş, bu sahədə ilk fundamental tədqiqatlardan biri kimi dəyərləndirilmişdir.

Qeyd edək ki, Zərifə xanım Əliyeva oftalmologiyanın global problemlə-

rinin elmi həlli üçün bir sıra konkret təşəbbüslərlə çıxış etmişdir. 1974-cü ildə alimin təklifi ilə Bakıda Ümumittifaq Oftalmoloqlar Cəmiyyəti İdarə Heyətinin plenumu keçirilmişdir. Belə bir tədbir respublikamızda ilk dəfə idi baş tuturdu. Zərifə xanım bu tədbirin yüksək səviyyədə keçməsi üçün gərgin zəhmət və böyük təşkilatçılıq bacarığı nümayiş etdirmişdir.

Plenum professor Zərifə Əliyevanın Azərbaycanda görmə orqanının peşə patologiyasının öyrənilməsi üzrə ilk ixtisaslaşmış elmi-tədqiqat laboratoriyasının yaradılması barədə təşəbbüsünü də böyüdü. Zərifə xanımın elmi nailiyyətlərinin bir çoxu Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Fiziologiya İnstitutu ilə bağlı olduğundan onun təklif etdiyi laboratoriya da 1979-cu ildə orada yaradılmışdı. Bu laboratoriya Azərbaycan oftalmologiyası məktəbinin ilk tədqiqat mərkəzi sayılırdı. Laboratoriyanın tədqiqat bazası kimi isə Bakı Məişət Kondisionerləri Zavodu seçilmişdi...

İllər keçir. Tibb elminin bütün sahələri, o cümlədən oftalmologiya daha da inkişaf edir, təkmilləşir. Akademik Zərifə xanım Əliyevanın elmi ənənələri də yaşayır, davam edir, zamanla birlikdə irəliləyir, gələcəyə gedir...

Flora SADIQLI,
"Azərbaycan"

Vətənin zərif rəmzi

"...Mənim anam əsl alim idi. O, tibbin bütün incəliklərini öyrənməyə səy göstərirdi. Bununla bərabər, mənimlə, Sevilə məşğul olmağa, bizi Azərbaycan layiqli vətəndaşları kimi təربiyə etməyə, böyütməyə vaxt tapırdı. O, həmişə mənim qəlbimdədir".

Tanrının dünyaya göndərdiyi seçilmiş və xoşbəxt insanlardan olan akademik Zərifə Əziz qızı Əliyeva haqqında oğlu, Prezident İlham Əliyevin kövrək hissələrlə dilə gətirdiyi fikirlərində olduğu kimi, bu zərif xüsusiyyətlə qadın əsl alim ömrü yaşamaş, həyatını peşəsinin sirlərini dorəndən öyrənməyə həsr etmişdi, amma onun yaşam fəlsəfəsinin əsasını, heç şübhəsiz, yurduna, torpağına bağlılıq, vətəndaşlıq mövqeyi təşkil edirdi.

Humanizmi, mərhəməti, şəfqəti daim həyat bələdçisi sayan, usanmadan insanlara kömək əli uzadan, zülmət dünyalara nur bəxş edən Zərifə xanım heyrotəmiz əzmlə bu qədər çətin və məsuliyyətli işlərin öhdəsindən mükəmməl şəkildə gəlirdi. Zərif çünilərinə bir qadın, həyat yoldaşı, həkim, alim, ictimai xadim məsuliyyəti şərfərlə daşımağı bacaran bu nəvə azərbaycanlı xanım həm də qayğıkeş ana idi. Zərifə xanım əsilzadə bir ailənin üzvü olmasından, karyerasında fəth etdiyi zirvələrdən, ən ümüdsi dövlətə rəhbərlik edən Heydər Əliyev kimi bir şəxsiyyətin həyat yoldaşı, yəni ölkənin birinci xanımı olmaq kimi yüksək statusundan asılı olmayaraq, evində sadəcə uşaqların qayğıkeş və tələbbək anası idi. Həm də bu kübar qadın təkcə övladlarına qayğı göstərməklə kifayətlənmirdi, onlara əsl vətənpərvərlik hissələrinin aşılayır, Azərbaycanın layiqli övladları kimi tərbiyə edirdi.

Hər zaman xalqın xoşbəxtliyini tükənməz sərvəti sanan Zərifə xanım bir vətəndaş kimi bu xalqa ən böyük töhfəsinin də möhür gələcək vətəninə can-başla xidmət edəcək övladlar yetişdirmək olduğunu bilirdi. Necə ki Zərifə xanımın özünü ailəsi vaxtından bə vətənpərvər yetişdirmişdi.

Öt kökü üstündə bitər

Görkəmli ictimai-siyasi və dövlət xadimi Əziz Əliyevin ailəsində dünyaya göz açan Zərifə xanım yüksək vətəndaşlıq mövqeyini atasından əxz etmiş, anası ləyaqətli Leyla xanımdan əsl Azərbaycan qadınının nəvə xüsusiyyətlərini götürmüşdü.

Prezident İlham Əliyev də Zərifə xanım haqqında xatirələrində vurğulayır ki, anasının ailəsi o vaxtkı cəmiyyətin ən ziyalı hissəsinə mənsub olub. Bu ailədə uşaqların tərbiyəsinə böyük əhəmiyyət verilir və musiqi dərslərindən başqa, onlara öz biliklərini inkişaf etdirmələri də aşılanırdı: "Atasının - Əziz Əliyevin həyatı Zərifə xanım üçün doğma xalqın tarixini ayrılmaz hissəsi idi.

...Ailədə mənim nəvəmin, Leyla xanımın təsiri güclü olub. Zərifə xanım ondan çox şey öyrənmişdi. O, hər şeyi bacarırdı: əla əspaz kimi xörək hazırlayır, elmi işlə məşğul olurdu; qəlblərə təsir edən oxumağı vardı; zərif və sadə olmağı bacarırdı".

Belo ziyalı, vətənpərvər ailədə yetişən Zərifə xanımın da bu cür yüksək mənəvi dəyərlərə malik bir şəxsiyyət kimi yetişməsi heç də təəccüb doğurmur, əksinə, öt kökü üstündə bitər, atalar sözünün təsdiqi misali öz soy-kökünə bağlılığını bir daha nümayiş etdirir.

Tale yolu Heydər Əliyev kimi nəhəng siyaətçi, dünyaşöhrətli dövlət xadimi ilə birləşən Zərifə xanım ömrünü xalqın səadətində, rifahına həsr edən Ulu Öndərə daim mənəvi dəyər, əsl dost olub. Doğmalarının, onun tanyanların xatirələrində də yer aldığı kimi, Zərifə xanım bir həyat yoldaşı, ana olaraq hər zaman fədakarlıqla çalışırdı ki, elmlə, ictimai işlərlə məşğul olması ailəsinə də kifayət qədər zaman ayırmasına mane olmasın. Necə deyirlər, həm ictimai məsuliyyəti zərger doqıqlıyı ilə yerinə yetirərək vurğunu olduğu peşəsi üzərində

daim çalışır, auditoriyalarda tələbələrə mükəmməl dərslər verir, pasiyentlərini sağaldır, həm də eyni zəhmət, çalışqanlıq və qayğıkeşliklə ailəsinə diqqət yetirir, uşaqların tərbiyəsinə, onların vətənpərvər ruhdan yetişməsinə xüsusi həssaslıqla yanaşırdı.

Qəhrəman ana, igid oğul

İlham Əliyevin təmsalında müasir Azərbaycan tarixindəki ən yüksək zirvəyə daşıyan, ölkəsinin nüfuzunu dünya səviyyəsinə yüksəldən, ən ümüdsi xalqına şərfli zəfər qazandıran bir oğul yetişdirən qəhrəman ana Zərifə xanımın çəkdiyi zəhmətlərin hədər getmədiyinin qürurlu şahidi olduq.

Lakin acı təəssüflə qeyd edək ki, zalım tale Zərifə xanımı çox erkən bu dünyadan qopardı və o, müstəqilliyimizi, Ulu Öndər Heydər Əliyevin və onun layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyevin ölkəmizin inkişafı, rifahı üçün gördüyü nəhəng işləri görə bilmədi. Böyüdü bəy-başca çatdırdığı, tərbiyə verdiyi, Azərbaycana layiqli vətəndaş kimi yetişdirdiyi oğlu İlham Əliyevin qazandıdığı uğurları dünya gözü ilə görə bilmədi...

Amma əminlik ki, bu gün böyük alimimiz Zərifə xanımın da ruhu şadıddır, Azərbaycan xalqına tarixinin ən şanlı zəfərlərini bəxş edən İlham Əliyev kimi oğul böyütdüyü üçün.

İlham Əliyev tariximizin iki böyük şəxsiyyətinin - Ulu Öndər Heydər Əliyevin və böyük oftalmoloq alim Zərifə xanım Əliyevanın yetişdirdiyi layiqli Azərbaycan vətəndaşı olaraq ölkəmizin, xalqımızın taleyüklü məsələlərində oynadığı misilsiz rolla həm də valideynlərinin arzulandığı zirvəyə yüksəlib.

Möhür İlham Əliyevin sayəsində torpaqlarımızın 30 illik işğalına, yuzminlərlə keçmiş məcburi köçkünlüyün yurd həsrətinə son qoyulub. Bir zamanlar yalnız top-tüfəng səsləri gələn Qarabağdan və Şərqi Zəngəzurdan quruluşun xoş sədələri yüksəlib. Bir sözlə, qalib lider İlham Əliyevin Şuşada dalğalandırdığı Zərifə bayrağı xalqımızın qəlbini xoşbəxtlik hissi ilə rıqqətləndirir.

Bu həyatda yalnız yaxşılıqdır əbədi bərqərar olan

Bəli, Zərifə xanımın da həyat amalı elə bu idi... Bilavasitə, yaxud da dolayısı yolla insanlara yaxşılıq etmək, onları xoşbəxt etmək.

Bu iki amal uğrunda, sözüün əsl mənasında, bir pərvanə kimi ömrünü şam kimi eridirdi, ölüm belə onu qorxutmurdu, çünki, bu fani dünyada yalnız yaxşılığın əbədi bərqərar olduğunu bildirdi böyük alim.

"Bizimlə keçirdiyi son günlərdə Zərifə xanım bildirdi ki, ömrü sona çatır, özü də, bütün həkimlər də tam açıq danışdırlar, üstüörtülü danışılardan uzaq idilər. Onun üraye elə işiqlı qalırdı. Ölüm fikri onu qorxutmurdu. Onu narahat edən onsuz qalacaq adamlar idi. Gücdən, qüvvədən düşmüşdü. Bütün ömrü boyu olduğu kimi, səssiz bir məğrurluqla öriyirdi. Ölümü də ona həyatı kimi dərindən hörmət götürdirdi. O, çox gözəl başa düşürdü ki, əbədliyyət qarşısında hər şey kiçikdir, müvəqqətidir, qalan ancaq yaxşılıqdır. Onu sakitləşdirən möhür bu idi", - deyər xatirələrində Prezident İlham Əliyev unudulmaz şəxsiyyət Zərifə xanımın qürurlu yaşam amalından bəhs edib.

Azərbaycan xalqının hər bir üzvünün xoş sözlərlə, minnətdarlıq hissi ilə andığı, qəlblərdə əbədi abidə ucaldan, Tanrının sevimli bəndəsi akademik Zərifə Əziz qızı Əliyeva ilə həm də xalqımıza zəfər qazandıran Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin anası, obrazlı ifadə etsək, "Zəfərin anası" kimi qürur duyur, fəxr edirik.

Ruhun şad olsun, elimizin vətənpərvər qızı Zərifə xanım!

Yasəmən MUSAYEVA,
"Azərbaycan"

Şəfqət işığına bürünən nurlu insan

Şəfqətli həkim, qayğıkeş ana, mehriban həyat yoldaşı...

Bu keyfiyyətlərin daşıyıcısı Zərifə xanım Əliyevadır - Azərbaycanın dövlət və elm xadimi Əziz Əliyevin sevimli qızı, müstəqil Azərbaycanın banisi, Ulu Öndər Heydər Əliyevin ömrü-gün dostu, Müzəffər Ali Baş Komandan, Azərbaycan tarixinə zəfər yazmış Prezident İlham Əliyevin öziz anası, Azərbaycan xalqının qeyrətli, şərfli və şöhrətli qızı, gözlərə nur paylamış, özü nurdan yoğrulmuş alim, həkim, əsl insan, şəxsiyyət.

Bunlar Zərifə xanımın təleyinə yazılan qismətdir, Tanrı payıdır. Bu qismət, bu pay hər insana eyni vaxtda nəşib olmur. Nəşib olsa belə hər qadın da bu qədər sanballı, bu qədər ağır çəkili "yük"ü daşıya bilməz. Bunun üçün qadın özü sanbal sahibi olmalı, şərf və ləyaqətin ağır çəkisini asanlıqla götürə bilən xanım olmalıdır. Zərifə xanım möhür bu cür - mənən səxavətli, zəngin və dəyərli olub.

Zərifə Əliyevanı yaxından tanıyanlar onun haqqında o qədər xoş sözlər, mehriban ifadələr söyləyirlər ki, insan dinlədikcə ruhu dincəlir. Onun necə romantik bir xanım olduğunu, musiqini sevdini, pianoda çox gözəl ifa etdiyini, hətta institut illərində tələbə məclisində mələhətli səsle mahnılar oxuduğunu deyirlər. Bu keyfiyyətləri o, dövrünün görkəmli söz və sənət adamlarının əhatəsində böyüdüüyü illərdə əxz etmişdi. Çünki Əziz Əliyevin evində həmişə ziyalılar toplaşır. Üzeyir bəy Hacıbəyli, Müslüm Maqomayev, Səməd Vurğun, Qara Qarayev, Bülbül, Niyazi və başqalar Zərifə xanımın dünyagörüşündə rol oynayan insanlar olub.

Zərifə xanım kimi mərəd, dəyanətli qadınlarımızın cəfa-

keşliyini görən oğullarımız deyib ki, hər bir qüdrətli, hünerlər kişinin arxasında müdrik qadın dayanır. Tarixin daşlaşmış, yaddaşlaşmış vərəqlərində Tomris ananın, Burla Xatunun, Sara xanımın, Tuti Bikənin, Məhsətinin, Natəvanın adlarını oxumaq kifayətdir ki, bu gün inamla deyək: bizim kim olduğumuzu, haradan gəlib haraya gətdiyimizi tədqiqləyən Əliyevlər şərəfinə bir-birinə olan sevgisindən yaranan məhəbbət dastanı yadda düşür, ilahi sevginin mükəmməl nümunəsi göz önünə gəlir. Onları bir-birinə bağlayan əbədi eşq mənəviyyət tariximizdə nəsilərə örnək ola biləcək duyğu idi. Dövlət Təhlükəsizlik orqanlarında çalışan yaraşlıq, mavi gözlü, ucaboylu, hər zaman uniformada olan Heydər Əliyev gənc həkim Zərifə xanımın diqqətini cəlb etməklə yanaşı, həm də qəlbini ovslanmışdı. Aralarındakı səmimi və ro-

mantik duyğu, mehriban münasibət ailə həyatına gedən yolda əllərindən tutmuşdu. Amma bu əlləri bir-birindən ayırmağa çalışan qüvvələr hələ sağ idi. Stalin və Mircofər Bağırov Əziz Əliyevin başı üzərində qara bulud olmuşdu. Əziz Əliyevin siyasi elitədə hörməti, ictimaiyyət arasında nüfuzu Mircofər başı xılışını də davam etdirib, göz həkimləri oftalmoloqlar yollarında çox böyük uğurlara imza atıb. Amma Zərifə xanımın bir qadın olaraq qazandırdığı ən böyük uğuru ailəsi idi. Bu gözəl xanım həmin qayğı-nı analıq missiyası ilə yerinə yetirirdi. Çünki Zərifə Əliyeva Azərbaycan qadınlığının adına, ünvanına şərf gətirən, onu ucada tutan xanım-xatın ana idi. Bütün şüurlu həyatını ailəsinə, sənətinə və xalqına həsr edən nümunəvi insan idi. Yaranışdan bəşər qadınına verilən analıq duyğusu qadının həyatına parlaqlıq qatır, onu rəngarəng edir, təleyini mənalı hadisələrlə zənginləşdirir. Zərifə xanım möhür belə zənginliyini daşıyıcısı idi. Sadəliyi, nəcibliyi, mehribanlığı ilə yadda qalan

Zərifə xanım Heydər Əliyevin təkcə həyat yoldaşı deyil, həm də dostu, sirdaşı olub. Üstünlük ailədə "icra" etdiyi vəzifələrdən başqa öz elmi işini də davam etdirib, göz həkimləri oftalmoloqlar yollarında aydın görünürlər. Hiss olunur ki, həmin sirayətədiçi təbessüm ona müraciət edən istər xəstələrin, istərsə də digər insanların üraye qədər gedib, qəlbinə hopub. Şəfqət işığına bürünən nurlu insan olmaq böyük xoşbəxtlikdir. Zərifə xanım bu duyğularını ondan məhrum olanlara səxavətlə paylayırdı.

Zərifəlik, incəlik mənəvi zənginlikdən qidalanır. Ədalət, əqidə saflığı, əsrarəngizlik üstün keyfiyyətdir. Rəhmlili, xeyirxah və şəfqətli olmaq Tanrıya yaxınlıqdır. İradəli, səbirli, dözümlü olmaq başucalıqdır, qəlb genişliyidir. Fədakar olmaq xalqa, millətə xidmət göstərməkdir. Əsilzadəlik qan yaddaşında olan alif deyərdi.

Züleyxa ƏLİYEVA,
"Azərbaycan"

Zərifə Əliyeva - 100

Unudulmaz xatirələr

Zərifə xanım elo güclü şəxsiyyət idi ki, məniyində qalmaq şərti ilə bir kimsənin xətrinə dəyməzdi. Hamı bilirdi ki, Zərifə xanım ona üz tutanların hamısına imkanı daxilində kömək etməyə hazırdır... İnsani keyfiyyətləri, hər şeyi incəliyi ilə qiymətləndirmək bacarığı, adamlarla dil tapmaq qabiliyyəti icimai işdə də Zərifə xanımın (üstəlik o, böyük icimai xadim idi) olından tuturdu. Zərifə xanım uzun müddət Sülhü Müdafiə Komitəsinin üzvü, Azərbaycan "Bilik" Cəmiyyətinin üzvü, Oftalmoloqların Elmi Cəmiyyətinin Rəyasət Heyətinin üzvü, "Oftalmologiya xəbərləri" jurnalının redaksiya heyətinin üzvü olmuşdur. Əlbəttə, bütün bunlar çoxlu enerji tələb edirdi, lakin Zərifə xanım "ictimai yük" ifadəsini aid etməkdən üzgün olmazdı. Bu, onun təbiəti üçün adi hal idi.

Zərifə Əziz qızının söyləri nəticəsində ilk dəfə görmə orqanının peşə patologiyasını araşdıran elmi-tədqiqat laboratoriyası yaradıldı. O vaxta qədər belə bir laboratoriya olmamışdı. Necə deyirlər, "yox yerdən" elmi laboratoriya yarananlar bunun nə qədər qüvvə və bacarıq tələb etdiyini yaxşı bilir.

Zərifə xanım "İriddiagnostika" kimi nəhəng elmi monoqrafiyanı yazmağa və nəşr etməyə girişmişdi. Həmin monoqrafiya elə kitab mağazalarının rəflərində görünən kimi yoxa çıxmışdı. Zərifə xanımın elmi cəsarəti onun elmi təvəzökarlığı ilə üst-üstə düşmüşdü. Hər iki insani keyfiyyət bir-biri ilə çox vaxt ziddiyyətdə olmasına baxmayaraq, onlar Zərifə xanımın təmsalında eynilik təşkil edirdi. Elmi nailiyyətlərinə görə, o, Tibb Elmləri Akademiyasının mükafatına layiq görüləndə bütün səmimiyyəti ilə təəcübəndi: "Nə üçün məhz mənə?" Zərifə xanım təkcə elm ələmində yox, həyatda da məhz bu cür səmimi idi.

M.M.KRASNOV,
Rusiya Tibb Elmləri Akademiyasının həqiqi üzvü

Zərifə xanım hər şeydən əvvəl görkəmli alim-oftalmoloqdur. Təkcə oftalmoloqdurmu?! O, eyni zamanda böyük filosof, pedaqoq və nətiq idi. Onun elmə məqsədyönlü fəaliyyəti indi də insanı valeh edir. Axı onun elmi fəaliyyətinin əsas istiqamətini görmə orqanının peşə patologiyası müayinələşdirirdi. Bu problemin həllinə çoxları giriş bilmirdi. Çünki elmin bu sahəsi olduqca ağır və onun araşdırılması təkcə dərün oftalmologiya savad yox, həm də fundamental təcrübə bilgilər tələb edir. Üstəlik yüksək təşkilatçılıq bacarığının olması da vacibdir. Məhz bütün bu keyfiyyətlər Zərifə xanım Əliyevaya xas idi.

K.V.TRUTNEVA,
professor

Bizim ilk görüşümüzü daha dəqiq xatırlayırıq. Oktyabr 1977-ci il. Akademik V.P.Filatov adına Odessa Göz Xəstəlikləri İnstitutunun nümayəndə heyəti Azərbaycan oftalmoloqlarının elmi konfransında iştirak etmək üçün Bakıya gəlmişdi. Odessadan gələn konfrans nümayəndələrini aeroportda mehribanlıqla qarşılayıb rahat mehmanxanada yerləşdirdilər. Daha sonra sabah öz işinə başlayacaq konfransın keçiriləcəyi yeri apardılar.

Binanın girəcəyində bizi konfransın təşkilatçıları qarşıladılar. Zərifə xanım Əliyeva da ilk qarşılayanlar arasında idi. O, bizi həmişə daha çox səmimiyyətlə salamladı. Onun gözəlindən nur boylanır, üzündə isə mehriban bir təbəssüm var idi.

Zərifə xanım həm də gözəl nətiq idi, olduqca inamla və böyük maraqla özünün orijinal elmi tədqiqatlarının nəticələrini şərh edə bilirdi. Bir daha vurğulamaq istərdim ki, onun məruzəsinin möğzində dövlət əhəmiyyətli tədqiqat problemi - kimya sənayesində görmə orqanının peşə xəstəliyinin araşdırılması dayanırdı. Professor Zərifə Əliyeva qeyd edirdi ki, Azərbaycanda kimya sənayesi sürətlə inkişaf edir və peşə xəstəliklərinə qarşı mübarizə ən vacib tibbi bioloji problemlərdən biridir.

Z.M.SKRİPNİÇENKO,
professor

Zərifə Əziz qızının tədqiqatlarının üstün cəhəti fundamental elmlə səhiyyə təcrübəsinin sıx əlaqəsində idi. Bu zəngin elmi tədqiqatların müəllifini görmək və eşitmək arzusunda idik. Həmişə olduğu kimi, Helmqolts adına Moskva Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutu yanında ixtisaslaşdırılmış Şuranın iclası adət etdiyimiz rəsmi qaydada başlandı. Kürsüyə bəstəbøy, qarasaçlı, suyuşirin, irigözlü, qaynar baxışlı bir qadın qalxdı. Onun nitqi dəqiq və aydın tələffüzü ilə, ən çətin məsələləri belə sadə dildə ifadə etmək bacarığı ilə seçilirdi. O, məruzənin ayrı-ayrı məqamlarına rəngli slaydlarla, qrafiklərlə, cəvədlərlə aydınlıq gətirirdi. Zərifə Əziz qızının məruzəsi şurada diqqətlə dinlənilirdi. Rəsmi və qeyri-rəsmi opponentlərin rəyləri yekdi idi. Gizli səsvermə yolu ilə şura yekdilliklə Zərifə Əziz qızı Əliyevaya tibb elmləri doktoru alimlik dərəcəsi vermək barədə qərar çıxardı.

Z.Ə.Əliyevanın elmi irsi 5 monoqrafiyadan, onlarca məqalədən, məruzədən, metodik vasitələrdən ibarətdir. Onun elmi işləri aktuallığı və yüksək səviyyəsi ilə seçilir. Xüsusən şin və yod istehsalı ilə məşğul olan işçilərin görmə orqanının vəziyyətinin öyrənilməsinə həsr olunan iki monoqrafiya daha çox diqqəti cəlb edir.

A.P.NESTEROV,
Rusiya Tibb Elmləri Akademiyasının həqiqi üzvü, Əməkdar elm xadimi, Dövlət mükafatı laureatı

A.F.BROVİKINA,
professor, Dövlət mükafatı laureatı

Zərifə Əziz qızının gözün virus xəstəliklərinin öyrənilməsi sahəsində tədqiqatları elmi yenilik idi. Virus və peşə konyektivləri arasında differensial diaqnostikaya aid tövsiyələr işlənilmiş, gözün herpetik xəstəliyinin diaqnostikasına və müalicəsinə aid dərəcəli nəşr edilmişdir. Zərifə Əziz qızı müasir mikrocərrahiyyə səviyyəsində qlaukoma, katarakta xəstəliklərinin cərrahiyyə əməliyyatını araşdırmış və həyata keçirmişdir.

Zərifə xanım həmsəhəbətini faktlarla, özünəməxsus incəlik və ehtiramla inandırmağa çalışırdı. Təbii ki, bu şəxsi keyfiyyətlər ona ailə tərbiyəsindən aşılarmışdır.

Zərifə xanımın daxili aləmi, vəzifə borcuna, xəstələrə və ətrafdakilərə münasibəti 1983-cü ildə nəşr etdiyi "Həkimin əxlaqi tərbiyəsi, deontologiya, səhiyyə etikasi və əxlaq məsələləri" əsərində özünü daha parlaq büruzə verir... Qeyd etmək lazımdır ki, onun çap etdiyi elmi əsər mahiyyət etibarilə daha geniş əhəmiyyət kəsb edir, təkcə səhiyyə ələmində deyil, meşə və ailə əlaqələri də daxil olmaqla bütövlükdə insanların qarşılıqlı münasibətlərini öyrənilməsində mühüm rol oynayır.

N.A.DOBROMISLOV,
professor

Biz heç zaman Zərifə xanımın onun şəxsi həyatı... haqqında danışmamışıq. Amma görüşəndə, müxtəlif mövzularda söhbət edəndə, hətta məktublarını oxuyanda artıq məndə qəti şəkildə belə bir təsəvvür yaranmışdı ki, o, görkəmli dövlət xadimi olan həyat yoldaşının bütün çətinliklərinə şərikdir. O, əri ilə həmfikir idi və onun yüksək siyasi, elmi və mədəni səviyyəsi bütün işlərdə ərinə kömək edirdi. Həyat yoldaşının işdəki uğurlarını, sevincini özününkü bilirdi... Zərifə xanım əri üçün həm həyat yoldaşı, həm dost, yoldaş idi. O, əri haqqında böyük hörmətlə danışıq, şəxsi hisslərini müzakirəyə çıxarırdı, xırdalamırdı.

Zərifə xanım sevimli ana və nənə idi... Oğlu haqqında belə yazırdı: "İlham... böyük dükə ciddləşir. Hələlik onun böyündiyi qız yoxdur və bu haqda fikirləşməmişəm". Bir neçə il sonra: "Ailəmizdə sevindirici bir hadisə baş verib - oğlum evlənmişdir. Gəlinimiz Tibb İnstitutunun ikinci kursunda oxuyur, əslən sadə bir ailədənndir".

Daha iki il keçdikdən sonra: artıq nəvəmiz dünyaya gəlmişdi. Adını Leyla qoyduq. O, olduqca qəşəng bir qızcağıdır, iri qara gözləri və uzun kirpikləri var.

O.P.DOBROMISLOV,
professor

Cəzibəli şifahi nitq mədəniyyətinə malik olan Zərifə xanım həkim-oftalmoloqlar üçün Azərbaycan və rus dillərində müxtəlif ixtisaslar üzrə yüksək elmi səviyyədə mühazirələr oxuyur. Heyrətləndirici bir faktı misal çəkmək istəyirəm. Belə ki, Zərifə xanımın rus dilində həm şifahi danışığı, həm də elmi kürsülərdən yüksələn çıxışları dəqiq və aydın tələffüzü ilə diqqəti cəlb edirdi...

Zərifə Əziz qızının pedaqoji ustalığının zirvəsi isə onun iştirakı ilə 1985-ci ildə "Medisina" nəşriyyatı tərəfindən 40 çap vərəqi həcmində buraxılan "Terapevtik oftalmologiya" kitabıdır. Burada dünya oftalmoloji təcrübəsinin yenilikləri öz əksini tapmışdır. Həmin nadir nəşr Moskvada, Azərbaycanda, Novokuznetskdə və Xarkovda oftalmologiyada terapevtik problemləri araşdıran Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun Göz xəstəlikləri kafedrasının professor-müəllim heyətinin birgə gərgin zəhmətinin məhsulu idi. Zərifə xanım həmin kitabın ən sanballı bölmələrini yazarkən təbii ki, özünün zəngin klinik təcrübəsinə və elmi tədqiqatlarına əsaslanmışdır. O, eyni zamanda həmin kitabın illüstrasiyaları zəngin olan "Görmə orqanının endokrinik xəstəlikləri", "İriddosiliar distrofiyalar", "Görmə orqanının virus xəstəlikləri" bölmələrini hazırlanmasında fəal iştirak etmişdir...

Z.Əliyevanın 1983-cü ildə tibb sahəsində Azərbaycan Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvlüyünə seçilməsi onun böyük xidmətlərini, çoxillik səmərəli elmi tədqiqat işlərini, səhiyyənin nəzəri və təcrübə sahələrinə nəhəng qüvvə sərfdiyini bir daha sübuta yetirir. O, əvvəlki illərdə olduğu kimi, xəstələri müalicə edir, həkimlər yetişdirir, elmi məqalə və kitablar yazır, "Oftalmologiya xəbərləri" jurnalında müəllif, rəyçi, redaktor kimi fəaliyyət göstərir, redaksiya heyətinin üzvü kimi səlahiyyətlərini yerinə yetirirdi. 1983-cü ildə bu jurnalda onun "Kənd təsərrüfatında pestisidlərlə işləyən mexanizatorların görmə orqanlarının vəziyyəti" adlı yeni bir məqaləsi dərc olundu. Məqalə yeni sahəyə müraciət edən alimlərin peşə xəstəlikləri patologiyasına üzrə elmi tədqiqatların əhatə dairəsini genişləndirdiyini göstərir... Zərifə xanımın 1984-cü və 1985-ci illərdə peşə ilə əlaqədar yaranan göz xəstəliklərinin patologiyasına dair daha iki sanballı məqaləsi böyük maraq doğurdu, alimin öz tədqiqatlarına sədəqətini, inamını sübut etdi. Təsədüfi deyil ki, böyük həkim və ailə Zərifə Əziz qızının tədqiqatlarının nəticəsi olan ümumiləşdirmələr oftalmoloqların VI qurultayının işləri sırasına daxil edildi, qurultayın yüksək tribunadan səsləndi.

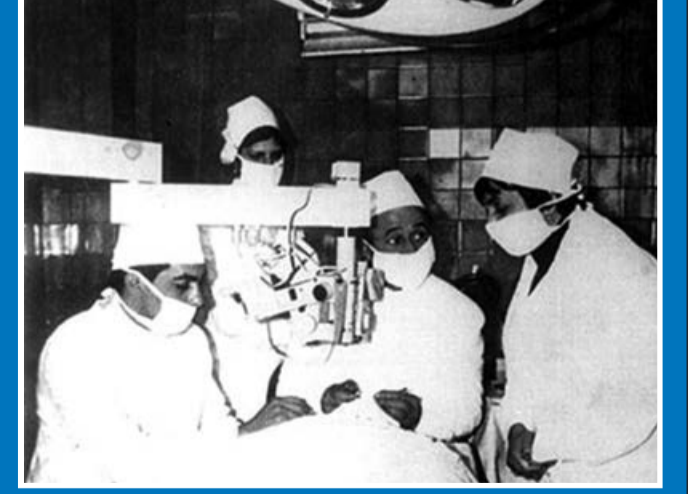
N.B.ŞULPİNA,
Əməkdar elm xadimi, professor

Həyatda mənim bəxtim gətirib. Belə ki, tale mənə qeyri-adi bir insanla ünsiyyətdə olmaq imkanı verib. Zərifə Əziz qızı Əliyeva ömrünün son günlərində mənim yaddaşında məhz həyatda olduğu kimi, qeyri-adi insan olaraq qalacaq. Zərifə xanım hər şeydən əvvəl həyat sevgisi və maraq dairəsinin böyüklüyü ilə fərqlənirdi: o, həkim-oftalmoloq sənətinin vurğunu yadı, elmi tədqiqatçılara çox vaxt sərff edirdi, oftalmologiyada yeni, çox çətin və az öyrənilən bir sahəni araşdırmış, bu tipli xəstəliklərin profilaktikasına və müalicəsinə böyük töhfə vermişdir. Zərifə Əziz qızı həyatda olduğu kimi, elmdə də özünə tapdanmış yol seçmiş, elmin az öyrənilən, lakin inkişafı günün tələbi olan sahələrini araşdırmışdır...

Zərifə Əziz qızı zəngin elmi irs qoyub getmişdir. "Şin istehsalında gözün patologiyası" monoqrafiyasına görə isə Zərifə xanım Tibb Elmləri Akademiyasının akademik Averbax adına mükafatına layiq görülmüşdür. Onun "Gözdə və görmə-əsəb yollarında yaş dəyişikliyi" monoqrafiyası da mütəxəssislərin diqqətini cəlb edir.

"Oftalmologiyanın aktual problemləri" monoqrafiyasında isə görmə orqanının müxtəlif patologiyası zəminində özünə müasir üsullarla tədqiqi və müalicəsi öz əksini tapıb.

V.V.ŞMELEYEVA,
professor, akademik
Filatov adına mükafatın laureatı

Əvvəllər sirkdə tamaşaçıları güldürmək üçün təlxəklər dəstə ilə arenaya çıxardılar.

Tamaşaçılardan gülüş qopartmaq üçün özlərinə əl qatar, müxtəlif oyunbazlıqlar edirdilər.

Neynək, sənətləri budur, çörəkləri tamaşaçıları güldürməkdən çıxır. Həm də bu zaman heç kəsi aldatmırlar, cibə girmirlər. İstedadları hesabına arenada iş görüb halal pul qazanırlar...

Siyasi təlxəklər isə tamam başqadır.

Onlar adamları güldürmürlər.

Əksinə, inandırıcı arxalarınca apardıqlarını sonda gülünce günə qoyurlar.

Hər zaman mənsub olduqları xalqı yox, öz ciblərini güdürlər.

Qazandıqları milyonlar və milyardlar isə oğurluqdan, dövlət büdcəsi-ni talamaqdan, əsgər "tuşonka"sını satmaqdan çıxır.

44 günlük Vətən müharibəsi təkcə Hayastanın biabırçı məğlubiyyəti ilə başa çatmadı, kapitulyasiya aktını imzalaması ilə bitmədi...

...Həm də Hayastana rəhbərlik edənlərin iç üzünü açıb göstərdi, ciblərini doldurmaq üçün beyni zəhərlənmiş vətəndaşlarını necə öz əməllərinin girovuna çevirdiklərini, satellit erməni dövlətini necə məhvəlmə həddinə çatdırdıqlarını, dilənçi gününə saldıqlarını aşkara çıxardı.

Bu gün bütün bu oğurluqları, mənimməmələri, korrupsiya hallarını məhkəmə yolu ilə bir-birilərinə sübut edirlər.

Hələ ki, erməni baş nazir keçmiş prezidentlərin cinayət əməllərini açıb göstərir.

Yəqin ondan sonrakı baş nazir də Paşinyanın indi törətdiyi cinayətləri aşkara çıxararaq hesabını soracaqdır.

Siyasət meydanı sirk arenasına olmadığından təlxəklər orada duruş gətirə bilməzlər

Hayastan heç zaman öz ağzı ilə həmməyib.

Çünki bu dövlət özünəməxsus tarixi məkanda və milli kökləri üzərində qurulmayıb.

Onu süni şəkildə yaradıblar.

Qaracılı köçü kimi hayları Cənubi Qafqaza haraylayaraq Türkiyəyə qarşı qondarma, alət dövlət təşkil ediblər.

Ermənilər özləri bütün bunları yaxşı bildiklərindən tarixə baş vurmaqdan, dövlətlərinin keçmişini

"Partkom" (o dövrdə ilk partiya təşkilat katiblərini belə çağırırdılar) da olmuşdular.

Amma SSRİ-nin dağılması ilə Sov.İKP də gorbagor oldu!

Odur ki, əllərindən bu imkan çıxdı.

Lakin özlərini itirmədilər.

Qanlarındakı satqınlıq, əqrəb xisləti ilə hər zaman xəyanətə hazır olmaları karlarına gəldi.

Millətlərinə heç zaman fayda,

TƏLXƏKLƏR DƏSTƏSİ

araşdırmaqdan cin oddan qorxan tək qorxurlar.

Türkiyə arxivlərinin qapısını açıq qoysa da, ermənilər bu günədək nə ora daxil olurlar, nə də öz arxivlərini açırlar.

Amma gerblərinə Türkiyəyə məxsus Ağrı dağının şəklini qoymaqla ora iddialı olduqlarını da gizlətmirlər.

Ancaq axmaqqlar özlərindən min dəfələrlə güclü dövlətə qarşı ərazi iddiaları irəli sürürlər.

Amma bu, fərdi axmaqlıq deyil, milli ağılsızlıqdır!

Özge əlində alət olan millətin xəstə iddia və taxoyulundən doğan sərəmsəlik!

Həm də heç zaman baş tutmaq yacaq boş və mənasız iddia!

◆ ◆ ◆

Bəzən insanlar özlərində olmayan keyfiyyətlər barədə danışmağı xoşlayırlar.

Məsələn, qorxaq igidliyindən, doladuz etibarından, yelbeyin ağlından, yaltaq kişilikdən danışmaqla özünə müsbət imic formalaşdırmağa çalışır.

"Müstəqillik"ləri (forpost dövlət) müstəqil demək mümkün deyil) dövründə Hayastanın iki "qarabağlı" prezidenti olub.

Hər ikisi Azərbaycanda doğulub, Azərbaycanın çəyriyi ilə böyüyüblər.

Əhəli uşaqlar olublar.

Onlardan birinə Serjik adının qoyulması valideynlərinin öz övladlarına qeyri-ciddi, yelbeyin uşaq kimi yanaşdıqlarını göstərir.

Valideyn qəddər övladı kim yaxından və dərindən tanıyar?

Robert də onun bir tayı, su içdiyini quyuya tütürənlərdəndir.

Hər ikisi "sovet komsomolu" xətti ilə "inkışaf" ediblər.

Adətən ermənilərin tarixi inkışafının iki mühüm istiqaməti olub:

Birincisi yaltaqlıq, ayaqqabı silmək və yalamaq, digəri isə özlərinin qadın cinsindən olanlarını qabağa verməkdir.

İkinci yol barədə bu yaxınlarda "on bir min fərar"dan bəhs edən Anna Akopyan real açıqlama da vermişdi.

Hər iki komsomolcu Bakıya gələndə Azərbaycan komsomolunun rəhbərliyinə, Bakıdan Xankəndiyə gedən nümayəndə olan da isə onlara yaltaqcasına qulluq göstərməyi özlərinə borc bildirdi.

Bu yolla da inkışaf edərək partiya işinə keçdilər.

Bələ bir məqamda isə bəxtləri gətirmədi.

Əslində, yaltaqlanmaq və yarımaqla partiya işində də qabağa gedə bildirdilər.

əmin-amanlıq, dinc yaşayış gətirmədilər.

Mahiyətlərindəki xəbislik, tamah, yalnız özünü, öz ailəsini düşünmək xasiyyəti heç zaman onları tərk etmədi.

Komsomolda, partiya işində, bədnam "miatsum" hərəkatında olanda əl-ələ verib dostluq etdilər.

Elə ki, prezident seçilərək səlahiyyət sahibinə çevrildilər, oğurluqla, korrupsiya yolu ilə böyük sərvət topladılar, yalançı "dostluq"larının da sonu çatdı.

Barışmaz düşməne çevrildilər, bir-birilərinə bacardıqları pisliliyi etdilər.

Elə erməniliyin də əsl siması budur:

"Balaca" olanda yaltaq, satqan, yaltaq, "böyüyüb" vəzifə qazananda isə qəddar, hər cür insanı hissələrdən konar, pula, vəzifəyə görə bütün alçaqlıqlara getmək.

Hər ikisini birləşdirən cəhət təkcə keçdikləri "həyat yolu", vəzifə pillələri olmayıb.

Əslində, mürdarlıqları da eynidir, bir-birinin təkrarıdır.

Məsələn, hakimiyyəti ələ keçirmək üçün Koçaryan Ter-Petrosyanı, Paşinyanı isə Sarkisyanı zorakılıqla devirib.

R.Koçaryan əlini öz xalqının qanına batırın ilk prezident kimi "tarix"ə düşüb.

Bələ ki, o, 1999-cu il oktyabrın 27-də Hayastan parlamentinə silahlı hücum təşkil edərək aralarında ölkənin siyasi rəhbərliyində de-fakto qərar qəbul edən baş nazir Vazgen Sarkisyan və parlamentin sədri Karen Demircyan omlaqla 8 nəfəri öldürdü!

R.Koçaryan özünü faşist ideologiyasının təmsilçisi olan Qaregin Njdeye bənzətməyi sevirdi, yeni torpaq işğal etməsi ilə qürurlanırdı.

Əslində isə ermənilər ölüm, şikəstlik, yoxsulluq, səfil həyat yaşadı.

Onun prezidentliyi dövründə Hayastan xarici dövlətlərdən asılı vəziyyətə düşdü, mühüm strateji obyektləri borc əvəzinə Rusiyaya verildi.

Serjik də köhnə dostundan və həmkarından geri qalmayıb.

2008-ci ilin prezident seçkilərində Serjik hakimiyyət kürsüsünü saxtarkılıqla ələ keçirdi.

Haylar seçkilərin nəticələrinə etiraz olaraq martın 1-2-də ölkədə aksiyalar keçirdilər.

Əli günahsız xocalıqların qanına batın bu hakimiyyət təşkil edib.

"Dəmir yumruq" 44 gün ərzində 30 ildə öldürdüküləri öllərindən alıb başlarını əzdiyədən sonra yenə ağıla gəlmədilər.

R.Koçaryan da, S.Sarkisyan da bu gün xalqın böyük əksəriyyətinin özünü düşmənlər saydığı, millətini zəlif günə salan təlxək "siyasətçilər" sayılırlar.

Barələrində cinayət işi qaldırılıb, tezliklə Paşinyan hər ikisini tərməyə soxacaqdır!

Əgər bir üsulla qaçıb Qarabağa gəlsələr, onları ya öz erməniləri öldürüb cəzalarını verəcəklər, ya da Azərbaycan əsgəri tutaraq xalqımıza qarşı törətdikləri ağır cinayətlərə görə mühakimə edəcəklər!

◆ ◆ ◆

Bu gün "təlxək siyasətçilər dəstəsi"na Hayastanın baş naziri Paşinyan başçılıq edir.

• Sorosçu Paşinyan;

• Siyasətədən, dövlət idarəçiliyindən xəbərsiz Paşinyan;

• Yalançı, dünyada qeyri-ciddi hökumət başçısı kimi imic qazanan Paşinyan;

• Gündə bir ağa tapıb, min məsləkə qulluq edən Paşinyan;

• Özünü hamıdan bə, ağıllı hesab edərək daim axmaq, gülcünc vəziyyətlərə düşən Paşinyan;

• Şuşada sərəxş olub yallı gedən, 44 günlük Vətən müharibəsində isə Azərbaycan ordusu tərəfindən "Uzundərə"yə oynadılan Paşinyan!

• Qarabağda parlament binası tikdirərək burada birçə dəfə də iclas keçirə bilməyən, "nakam" qalan Paşinyan;

• "Qarabağ Ermənistandır nöq-tə" deyərək Azərbaycan Prezidentinin qəzəbinə düşər olan, diz üstə çökdürülən, belə sındırılan, "dəmir yumruq"la başı əzilən Paşinyan!

İndi yalamadığı daban, yaltaqlanmadığı dövlət başçısı, təkmək istəmədiyi beynəlxalq təşkilat, çıxdığı hoqqa qalmayıb!

Arvadları ərsiz, özge torpağın qovuldular sonra əvəz-əşik-siz, işsiz, ac-yalvac qaldılar.

Qızları rusiyalı əsgərlər, sülhməramnlarla dollar qarşılığında ümşiyət quraraq "qədim peşə" sahibi yolunu tutdular.

"Dəmir yumruq" 44 gün ərzində 30 ildə öldürdüküləri öllərindən alıb başlarını əzdiyədən sonra yenə ağıla gəlmədilər.

R.Koçaryan da, S.Sarkisyan da bu gün xalqın böyük əksəriyyətinin özünü düşmənlər saydığı, millətini zəlif günə salan təlxək "siyasətçilər" sayılırlar.

Barələrində cinayət işi qaldırılıb, tezliklə Paşinyan hər ikisini tərməyə soxacaqdır!

Əgər bir üsulla qaçıb Qarabağa gəlsələr, onları ya öz erməniləri öldürüb cəzalarını verəcəklər, ya da Azərbaycan əsgəri tutaraq xalqımıza qarşı törətdikləri ağır cinayətlərə görə mühakimə edəcəklər!

◆ ◆ ◆

Bu gün "təlxək siyasətçilər dəstəsi"na Hayastanın baş naziri Paşinyan başçılıq edir.

• Sorosçu Paşinyan;

• Siyasətədən, dövlət idarəçiliyindən xəbərsiz Paşinyan;

• Yalançı, dünyada qeyri-ciddi hökumət başçısı kimi imic qazanan Paşinyan;

• Gündə bir ağa tapıb, min məsləkə qulluq edən Paşinyan;

• Özünü hamıdan bə, ağıllı hesab edərək daim axmaq, gülcünc vəziyyətlərə düşən Paşinyan;

• Şuşada sərəxş olub yallı gedən, 44 günlük Vətən müharibəsində isə Azərbaycan ordusu tərəfindən "Uzundərə"yə oynadılan Paşinyan!

• Qarabağda parlament binası tikdirərək burada birçə dəfə də iclas keçirə bilməyən, "nakam" qalan Paşinyan;

• "Qarabağ Ermənistandır nöq-tə" deyərək Azərbaycan Prezidentinin qəzəbinə düşər olan, diz üstə çökdürülən, belə sındırılan, "dəmir yumruq"la başı əzilən Paşinyan!

İndi yalamadığı daban, yaltaqlanmadığı dövlət başçısı, təkmək istəmədiyi beynəlxalq təşkilat, çıxdığı hoqqa qalmayıb!

Arvadları ərsiz, özge torpağın qovuldular sonra əvəz-əşik-siz, işsiz, ac-yalvac qaldılar.

Boş və mənasız oyunbazlıqlardır! Özü hamıdan yaxşı bilir ki, tezliklə hər şey Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin dediyi kimi olacaqdır!

• Bilir ki, Hayastan elə bir günə düşüb ki, bir daha özünə gələ bilməyəcək!

• Bilir ki, Qarabağ Azərbaycan məxsusdur, heç bir dövlətin köməyi, heç bir bəclik-kələklə əvvəlki vəziyyəti qaytara bilməyəcək!

• Bilir ki, sülh müqaviləsinin imzalaması, heç 29 min kvadratkilometrlik ərazidə də rahat yaşaya bilməyəcəklər!

• Bilir ki, Qarabağ məsələsi bircə dəfəlik həll olunub, geriyyə dönmüş mümkün deyil!

Çox qorxduğu bir məsələni də yaxşı bilir:

Əgər sülh müqaviləsinə imzalarsa, beyni zəhərlənmiş ermənilər onu terror yolu ilə öldürəcəklər.

Xaricə qaçsa, dünyanın hər yerində fəaliyyətə olan erməni terror təşkilatları tapıb axırına çıxacaqlar.

Yaxşı bilir ki, ömrü vəzifəsinin ömrü qədərdir.

Odur ki, bitinin vasitələrlə vəzifəsinə qoruyub saxlamağa çalışır.

Odur ki, "vəzifə ömrü"nü uzatmağa çalışır.

Odur ki, min bir hiyləyə əl ataraq, gündə bir söz deyib, sonra arxasından qaçaraq daha çox vəzifədə qalmağa istəyir.

Heyhat, belə siyasətçiləri nə müharibə, ölüm, qaçqın ömrü yaşadıqları insanlar, nə də fəlakət və müsibət bəxş etdikləri özününkülər başlaşılar!

Artıq haqq-hesab zamanı lap qapının ağzındadır!

◆ ◆ ◆

Təlxəklər dəstəsinin bir üzvü də S.Ohanyandır.

Bir vaxtlar "Şamaxı ermənisi" sayılan hərbcə.

Onlara qacaq açan, əmin-aman yavaşdan insanlara xain çıxaraq özündə ölüm, fəlakət, əlillik götürən zabit... Əməllərinin bir qismini ayağının bədəli ilə ödəyən, ömrünün

İlham Əliyevin dedikləri isə mövcud realığa əsaslanmaqla çox aydın və konkrettdir:

• Təlxək dəstəsinin üzvlərindən hansı qorxmursa, qoy indi Qarabağa gəlsin.

• Bizim irəli sürdüyümüz sülh şərtləri beynəlxalq hüquqa söykənir və birmənalı şəkildə qəbul olunmalıdır!

• Qarabağdakı ermənilər ya bizim bayrağımız altında yaşamaq, ya da hara istəyirlərsə, getməlidirlər!

• Əgər Hayastan "A" deyibsə, "B"ni də deməlidir!

• Biz heç kəsə imkan vermərik ki, bizim ərazimizdə ot yatsın!

• Bizim iradəmizə heç kim təsir edə bilməz!

• Qarabağ bizim daxili işimizdir!

• Ya bizim sözümlə durub-oturaqlar, ya da rədd olub gedəcəklər!

Bu dəyişməz və qəti mövqə Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevə məxsusdur!

Bu iradəni Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev ortaya qoyub!

Bu söylənilənlər indiyədək dediklərinin hamısına əməl edən İlham Əliyevin sonuncu və dəyişməz xəbərdarlıqlarıdır!

İlham Əliyevin qarşısında "təlxəklər dəstəsi" duruş gətirə bilməz!

Həttə kimlərə və nələrə güvənsələr də belə!

Bu gün Hayastandakı keçmiş və təzə siyasətçiləri, dövlətə başçılıq etmişlərin hamısını bir yere yığsaq, onların birlikdə bildiyindən dəfələrlə çox Azərbaycan Prezidenti bilirlər və həyata keçirirlər!

Sübut:

• 44 günlük Vətən müharibəsi zəfərimizin konkret, əməli nəticələri;

• İlham Əliyevin Avropa İttifaqı, Avropa İttifaqına daxil olan bir sıra dövlətlərlə, habelə MDB-nin müsəlman dövlətləri ilə son dövrdə strateji əməkdaşlığa bağlı imzaladığı sazişlər, Avropanın qazla təchizatına verdiyi real töhfələr.

◆ ◆ ◆

İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra Paşinyan Hayastanı idarə etmir!

Hayastan dünya erməniliyindən, hayların arxalanmaq istədikləri dövlətlərdən gələn sifarişlər və təpkiylə "idarə" olunur.

Odur ki, təlxək hökumət başçısı hər gün bir söz deyir, bir mövqə nümayiş etdirir.

Dövlətin hər məmurunun ağızından bir avaz gəlir.

Həm də bu avazlar eyni mövqəni oks etdirmir, kimin ağılı necə kəsir onu danışır, özünü qorumaq üçün zəruri bildiyini edir.

Hayastanda bu hərki-hərkillik, idarəsizlik, xaotik vəziyyət hələ çox davam edəcəkdir.

Çünki meydana olan siyasətçilərin xalq arasına kifayət qədər nüfuzu və dəstəyi yoxdur.

Dəstək qazanmaq, xəstə millətə ətrafına toplamaq üçün verilən vədlərə əməl etmək mümkün deyil.

Qüdrətli Azərbaycan ona yol verməz!

Bu gün Hayastanın ya daxilində, ya da dünyada ağıllı, mövcud vəziyyəti dərinə dərk edib düzgün qiymətləndirən, hayları razı salaraq bu uğursuz dövlətə və xəstə erməni xalqını yaranmış vəziyyətdən çıxarmağa qadir bir nəfər də erməni siyasətçisi yoxdur!

Yaxın 20-30-40-50 ildə də belə bir adamın yetişəcəyi gözlənilmir!

Necə deyirlər, xəmir hələ çox su aparacaq:

• Dövlət rəhbərliyinə gələnlər yəndə də bir-birilərinə mühakimə etdirərək həbsxanaya atacaqlar;

• İqtisadiyyat çökəcək, dalanda qalan perspektivsiz ölkə boşalacaq;

• Ordu yaratmaq, onu silahlandırmaq mümkün olmayacaq;

• Parlamentdə yumruq davası, ölkədə əsgər valideynlərinin etiraz aksiyaları davam edəcək;

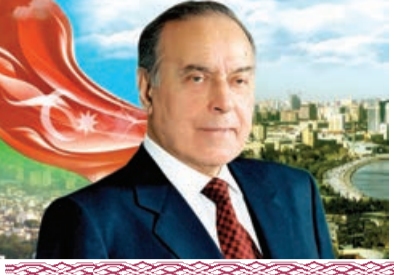
• Paşinyan xalqla məzələnə-rək ölkəyə rəhbərliyini davam etdirəcək.

Dünyanın gördüyünə bax: dünnə əllərini belinə qoyub Qarabağda sülənən Koçaryan, Sarkisyan, Ohanyan bu gün başlarını aşağı salıb İrəvanda məhkəmə qarşısında ifadə verirlər.

Azərbaycan torpaqlarını 30 il işğaldə saxlamaqla bunamı nail oldunuz, təlxəklər dəstəsi?!

Amma bu, hələ başlanğıcdır!

Bəxtiyar SADIQOV

Heydər Əliyev İli 2023

DTX Ulu Öndər Heydər Əliyevin 100 illiyi münasibətilə Naxçıvan şəhərində silsilə tədbirlər keçirib

Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti (DTX) Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 100-cü ildönümü ilə əlaqədar Naxçıvan Muxtar Respublikasında silsilə tədbirlər təşkil edib. Bu barədə Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin Mətbuat xidmətindən məlumat verilib. Bildirilib ki, tədbirlər çərçivəsində aprelin 24-də Xidmətin Naxçıvan Muxtar Respublikası üzrə baş idarəsinin bir qrup əməkdaşı Culfa rayonu ərazisində yerləşən Haçağdağ zirvəsinə yürüş təşkil edib.

Yürüş iştirakçıları qarşıya çıxan maneələri uğurla dəf edərək təyin olunan yərə vaxtında çatıb, orada Ulu Öndərin şəkli əks olunmuş plakatu və Azərbaycanın Dövlət Bayrağını yerləşdiriblər.

Aprelin 26-da isə Naxçıvan şəhərində "Heydər Əliyev və təhlükəsizlik orqanları" adlı tənənəli tədbir keçirilib. Tədbir iştirakçıları əvvəlcə müasir Azərbaycanın banisi və qurucusu, Ulu Öndər Heydər Əliyevin Naxçıvan şəhərinin mərkəzində ucaldılan abidəsini ziyarət edərək önünə gül dəstələri qoyub, xatirəsinə ehtiramlarını bildiriblər. Sonra Heydər Əliyev Muzeyinə ekskursiya təşkil olunub. Burada qonaqlar dahi rəhbərin həyat və fəaliyyətini özündə əks etdirən fotostend-lərlə və müxtəlif dəyərli eksponatlarla yaxından tanış olublar.

Tədbirdə Naxçıvan Muxtar Respublikasında (MR) Azərbaycan Prezidentinin səlahiyyətli nümayəndəsi Fuad Nəcəfli, DTX-nin rəhbər şəxsləri və əməkdaşları, şəhərin hüquq-mühafizə orqanlarının rəhbərləri, təhlükəsizlik orqanlarının veteranları, Vətən

mühəribəsi iştirakçıları, şəhid ailəsi üzvləri və ictimaiyyət nümayəndələri iştirak ediblər.

Öncə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin və Vətən yolunda canlarını qurban verən şəhidlərimizin əziz xatirəsi birdəqiqətlik sükutla anılıb, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni səsləndirilib. Naxçıvan MR-də Azərbaycan Prezidentinin səlahiyyətli nümayəndəsi Fuad Nəcəfli belə tədbirin Ulu Öndərin böyüyüb boya-başa çatdığı, doğma Naxçıvan şəhərində keçirilməsinin önəminə

toxunub. O, görkəmli siyasi və dövlət xadimi Heydər Əliyevin ömür yoluna nəzər salaraq dahi şəxsiyyətinin təhlükəsizlik orqanlarında fəaliyyəti və Azərbaycanın rəhbəri olaraq misilsiz xidmətləri barədə ətraflı məlumat verib, ölkəmizin milli tərəqqi strategiyasının əsasının möhür Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmasından geniş söhbət açıb. Fuad Nəcəfli Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə respublikamızın yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoyduğunu və bu siyasət

xəttinin ölkəmizin davamlı yüksəlişinə xidmət etdiyini xüsusilə vurğulayıb.

Digər çıxışçılar da Ulu Öndərin təhlükəsizlik orqanlarında xidməti fəaliyyətinə möhür Naxçıvan şəhərində başladığını diqqətə çatdırıblar. Bildirilib ki, Ümummilli Lider Heydər Əliyev öz dömr iradəsi, yenilməz əzmi, dərin biliyi, istedadı və bacarığı sayəsində vəzifə pillələrində inamla addımlayaraq təhlükəsizlik təsisatının rəhbəri vəzifəsinə qədər yüksəlməyi bacarıb və bu qurumun ilk azərbaycanlı generalı olub.

Məruzəçilər Ulu Öndərin həmin təşkilata ən mühüm töhfəsi olan, keçən əsrin 50-ci illərinin əvvəllərindən başlayan bu orqanların milliləşdirilməsi prosesinin iştirakçısı və sonralar da birbaşa təşkilatçısı olduğu özünün hər zaman qürur və böyük iftixar hissi ilə xatırladığını söyləyib, Heydər Əliyevin peşəkarlıq irsinin bundan sonra da layiqincə davam etdiriləcəyinə əminliklərini ifadə ediblər.

Sonda tədbir iştirakçıları təhlükəsizlik orqanlarının tarixindən və Heydər Əliyevin bu orqanlardakı fəaliyyətindən bəhs edən sənədli filmə baxıblar.

Rusiyada Ulu Öndərin 100 illik yubileyi münasibətilə poçt markası dövriyyəyə buraxılıb

Moskva şəhərində Ulu Öndər Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi münasibətilə Rusiya Federasiyasının dövriyyəyə buraxdığı poçt markasının rəsmi möhürlənmə mərasimi təşkil olunub.

Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyindən AZƏRTAC-a bildirilib ki, markanın möhürlənməsi Azərbaycan Respublikasının

likasının rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyev və Rusiya Federasiyası Prezidentinin köməkçisi İqor Levitin tərəfindən həyata keçirilib. Poçt markasının üzərində Azərbaycan Respublikasının dövlət bayrağı fonunda Ümummilli Liderin portreti təsvir edilib.

Qeyd edək ki, poçt markasından əlavə bu mövzuda Bircinci gün zərfləri nəşr olunub.

Moskvada "Heydər Əliyev və Baykal-Amur magistral xətti" mövzusunda tədbir keçirilib

Aprelin 27-də Rusiya Federasiyasının paytaxtı Moskva şəhərində Azərbaycan Respublikası Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi və "Azərbaycan Dəmir Yolları" QCS-nin təşəbbüsü, "Rusiya Dəmir Yolları" ASC, Rusiya Nəqliyyat Universiteti və Azərbaycanın Rusiyadakı səfirliyinin birgə təşkilatçılığı ilə Ulu Öndər Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi çərçivəsində "Heydər Əliyevin Baykal-Amur magistral xəttinin tikintisində müstəsna rolu" mövzusunda tədbir keçirilib.

Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyindən AZƏRTAC-a bildirilib ki, Rusiya Nəqliyyat Universitetində təşkil olunmuş tədbirdə əvvəlcə Heydər Əliyevin Baykal-Amur magistralının (BAM) tikintisində verdiyi töhfələri özündə ehtiva edən sənədli film nümayiş olunub.

Daha sonra tədbirdə çıxış edən rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri Rəşad Nəbi-

yev Ümummilli Liderin Sovet İttifaqının ən nəhəng infrastruktur layihəsi hesab olunan BAM-in uğurla həyata keçirilməsindəki müstəsna xidmətlərindən danışıb.

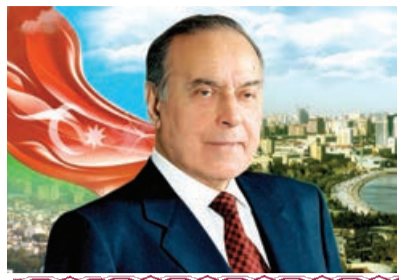
Nazir qeyd edib ki, Ulu Öndər SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini vəzifəsində çalışdığı illərdə nəqliyyat sahəsinin kuratoru olaraq mükəmməl təşkilatçılıq bacarığı, qətiyyəti və inamı sayəsində BAM-in inşasının uğurla başa çatdırılmasına nail olub: "Heydər Əliyev BAM demir yolu xəttinin tikintisində Sibirin və Uzaq Şərqi böyük keşfi kimi qiymətləndirirdi. Çünki bu tikinti ilə demir yolu xətti zonasında faydalı qazıntılarla zəngin olan böyük bir ərazi istismara verilib. Heydər Əliyev qısa bir müddətdə BAM-in coğrafi ərazisini mühüm sənaye bazasına, sosial-iqtisadi və mədəni mərkəzə çevirməyi bacardı".

Rusiya Federasiyası Prezidentinin köməkçisi İqor Levitin çıxış edərək deyib ki, mürəkkəb geoloji struktura və sirt iqlimə malik ərazidə magistral və demir yollarının çəkilməsi əsl qəhrəmanlıq nümunəsi

olub: "BAM-in ərsəyə gəlməsi Sakit okean regionu və Avropa ölkələri arasında ən qısa marşrut olmaqla Sibirin və Uzaq Şərqi təbii ehtiyatlarından səmərəli istifadə edilməsinə əlverişli şərait yaradı. Heydər Əliyevin BAM üzrə kurator işlədiyi dövrdə tikinti işləri xeyli intensivləşib, qarşıya qoyulan məqsədlərə tam nail olunmuşdu".

Tədbirdə "Azərbaycan Dəmir Yolları" QCS-nin rəhbərliyi, "Rusiya Dəmir Yolları" ASC-nin rəhbərliyi, Azərbaycanın Rusiyadakı səfirliyinin diplomatları, Rusiyanın "BAM" İctimai Birliyinin üzvləri, Rusiyadakı Azərbaycan diasporunun üzvləri və tələbələr iştirak ediblər.

Sonra konsert proqramı nümayiş olunub. Qeyd edək ki, Rusiya Nəqliyyat Universitetində təşkil olunmuş tədbirlər planı çərçivəsində rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyev və "Azərbaycan Dəmir Yolları" QCS-nin sədri Rövşən Rüstəmov universitetdə təhsil alan bir qrup azərbaycanlı tələbə ilə görüşüb, onların təhsil məsələləri ilə maraqlanıblar.

Heydər Əliyev İli 2023

2023-cü il mayın 10-da Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 ili tamam olur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev müstəqil Azərbaycanın memarı Heydər Əliyevin zəngin və çoxşaxəli irsinin indiki və gələcək nəsillərə çatdırılması və təbliği məqsədilə 2022-ci il sentyabrın 29-da "2023-cü ilin "Heydər Əliyev İli" elan olunması haqqında" sərəncam imzalayıb. Sərəncamda oxuyuruq: "Müasir Azərbaycan tarixinin 30 ildən artıq bir dövründə respublikamıza rəhbərlik etmiş Heydər Əliyev dövlətçilik salnaməsində ehtiva etdiyi irs yaratmışdır ki, onun öyrənilməsinə, təbliğinə və tətbiqinə hələ uzun illər böyük ehtiyac olacaqdır".

Heydər Əliyevin xilaskarlıq missiyası

XX əsrin 80-ci illərinin ikinci yarısı və 90-cı illərinin əvvəllərində iki sistem - kapitalist və sosialist inkişaf yolları arasında kəskinləşən ziddiyyətlər dünya geosiyasi məkanında ön plana çıxdı və onlar arasında soyuq müharibə, silahlanma yarışa pik həddə çatdı. Planlı sosialist iqtisadiyyatı və Kommunist Partiyasının rəhbərlərinin komanda-inzibati idarəetmə sistemi dünyada baş verən inkişaf proseslərində rəqabətə tab gətirə bilmədi və köhnəlmiş idarəetmə üsulları texnoloji və təşkilati baxımdan aşq-aşkar geridə qaldı. Sovet dövlətinin dərün idarəetmə siyasəti noticesində illər boyu yığılıb qalmış problemlər öz həllini tapmırdı, insanların həyat səviyyəsi dönməz şəkildə aşağı düşürdü. Sovet İttifaqına üzv olan dövlətlər yaranmış vəziyyətdən çıxış yolunu ittiqatdan çıxmaq və öz müstəqil dövlətlərini qurmağa gürüldülər.

Ümumiyyətlə, bəşər tarixi bir həqiqəti sübut edir ki, dövlətlər üçün strateji və cari məqsədlər, vəzifələr və fəaliyyət sahələri müxtəlif vaxtlarda fərqli olsa da, hər bir millət və dövlət üçün dəyişməz və sarsılmaz dəyərlər var: bunlar azadlıq və müstəqillikdir. 1991-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin sessiyasında Dövlət Müstəqilliyi haqqında Konstitusiyaya Aktı qəbul edildi və ölkəmiz suveren gənc dövlət kimi dünya birliyinin üzvü oldu. Əfsuslar olsun ki, müstəqilliyin ilk illərində dövlətə rəhbərlik edən naş siyasətçilər ölkəni kaosa, anarxiyaya sürüklədilər və noticedə 1993-cü ilin yayında Azərbaycan dövlətçiliyi böhran və məhv olmaq təhlükəsi qarşısında qaldı, ölkə vətəndaş müharibəsi və parçalanma həddinə gətirildi. Belə bir vəziyyətdə xalqın təkidli tələbi ilə hakimiyyətə qayıdan Heydər Əliyev öz böyük siyasi təcrübəsi və müdrikliyi ilə Azərbaycanı bu təhlükəli vəziyyətdən çıxara bildi.

Heydər Əliyevin Azərbaycan rəhbərliyinə qayıdışı ölkənin ictimai-siyasi, sosial, iqtisadi, elmi-mədəni həyatında, beynəlxalq əlaqələrdə əsl dönüş yarandı, elmi əsaslara, beynəlxalq norma və prinsiplərə uyğun müstəqil dövlət quruculuğu prosesi başlandı. Sözünl əsl mənasında Heydər Əliyev Azərbaycanı bir dövlət kimi parçalanmaqdan, məhv olmaqdan xilas etdi.

Dövlət quruculuğu konsepsiyası

1993-cü il oktyabrın 24-də Milli Məclisin qərarı ilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyəti Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Sədri Heydər Əliyevə həvalə olundu. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini qəbul etdiyi andan Heydər Əliyev, ilk növbədə, onun gələcək siyasi kursunun əsas konturlarını müəyyən etməli idi. O dövrdə Azərbaycan cəmiyyətinin və dövlətinin inkişafını nəzərə alsaq, bu, kifayət qədər çətin iş idi. Ölkədə siyasəti təlatümlər və daxili çəkişmələr baş qaldırılmışdı, yenidən dövlət müstəqilliyinə qovuşmuş Azərbaycan ərmoniyə təvəvüzü ilə çətin sınaqlara çəkilmişdi.

Heydər Əliyev Azərbaycanı bütün lazımi atributlara malik suveren dövlət kimi formalaşdırıb beynəlxalq birliyə təntaim, ölkənin gələcək inkişafı üçün ciddi siyasi, iqtisadi, sosial-mədəni əsaslar yaratmalı və Azərbaycanın dünyanın inkişaf etmiş ölkələri sırasına daxil olması üçün aydın strateji istiqamətlər müəyyən etməli idi. Bundan əlavə, Azərbaycanda millətlərarası və konfessiyalararası harmoniya ilə seçilən milli dəyərlər sistemi formalaşdırılmalı, çoxvektorlu prinsiplər əsasında regional və qlobal səviyyədə beynəlxalq proseslərdə rolunu və iştirakını gücləndirməyə hesablanmış fəal xarici siyasət aparılmalı idi. Həqiqətən də zaman göstərdi ki, o dövrdə Azərbaycanda bu çətin vəzifələrin öhdəsindən gələ biləcək yeganə ictimai-siyasi xadim Heydər Əliyev idi.

1993-cü il oktyabrın 3-də keçirilən Prezident seçkilərində seçicilərin 98,8 faizi Heydər Əliyevə səs verərək, ölkənin taleyini ona həvalə etdi. Bundan sonra respublikada möhkəm ictimai-siyasi sabitlik yaradıldı, Qarabağ münaqişəsində atəşkəsə nail olundu ki, bu da nizami ordu quruculuğunun həyata keçirilməsinə imkan yaradı. 1994-cü

ilin sentyabrında "Əsrin müqaviləsi" imzalandı. 1995-ci ilin mart çevriliş cəhdinin qarşısı qətiyyətlə alındı. Heydər Əliyevin siyasi hakimiyyətə qayıdışı xalqımızın çoxəsrlik tarixinə taleylikli möhtəşəm siyasi hadisə kimi daxil oldu. Ən əsası, uğurlu dövlət quruculuğu prosesinin əsası qoyuldu. 1995-ci il noyabrın 12-də Heydər Əliyevin müəllifi olduğu müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyası ümumxalq səsverməsi - referendumla qəbul edildi və 1995-ci il noyabrın 27-də qüvvəyə mindi. Azərbaycan Respublikasında gedən iqtisadi inkişafdan tutmuş ölkədə vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının qorunması, dövlət strukturlarının təkmilləşdirilməsi, Silahlı Qüvvələrin gücləndirilməsi, respublikanın təhlükəsizlik sisteminin möhkəmləndirilməsi, vətəndaşların məhkəmələrə özlərinin hüquqlarının qorunması üçün müraciətlərinin tam şəkildə təmin edilməsi, o cümlədən seçkilərdə orqanlarda iştirak və burada olan baryerlərin aradan qaldırılması kimi məsələlər zərurətini

Heydər Əliyevin kadr siyasəti müasir Azərbaycan Respublikasının inkişaf strategiyasının təməlidir

dən referendumla Konstitusiyaya əlavə və dəyişikliklər edildi. Konstitusiyada həmçinin dövlət hakimiyyətinin üç qolu - qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti də təsbit edildi.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin ölkədə demokratik dövlət quruculuğu sahəsində həyata keçirdiyi ardıcıl və məqsədyönlü siyasəti noticesində 1996-cı il 17-18 mart tarixlərində keçirilən Avropa Şurasının Qanun vasitəsilə Demokratiya üzrə Avropa Komissiyasının (Venetsiya Komissiyası) iclasında Azərbaycanın bu komissiyaya üzv qəbul edildi və 1996-cı ilin iyun ayında AŞ PA Bürosu Azərbaycanın demokratik dövlət quruculuğu istiqamətində səylərini nəzərə alaraq, ölkəyə "xüsusi dəvət olunmuş qonaq" statusunun verilməsi haqqında qərar qəbul etdi. 1996-cı il sentyabrın 11-də AŞ Nazirlər Komitəsinin 573-cü iclasında Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması, Azərbaycanda demokratiyaya keçid prosesinin sürətləndirilməsi məqsədilə Azərbaycan hakimiyyət dairələri ilə danışıqların intensivləşdirilməsi, əməkdaşlıq proqramları formasında yardımın edilməsinə nəzərdə tutulan (96) 32 sayılı qətnamə qəbul edildi. Məhz Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Azərbaycanda 1993-cü ildən ölüm cəzasına moratorium qoyuldu, 1998-ci ildə isə ləğv edildi. Ölüm cəzasının ləğvi və cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi Azərbaycanın Avropa əiləsinə qoşulmasını təmin edən mühüm amillərdən biri oldu.

Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən dövlət idarəçilik sisteminin formalaşdırılmasında atılan növbəti addım isə 1996-cı ildə "Hüquqi islahatlar" komissiyasının və 1998-ci ildə "Azərbaycan Respublikasında dövlət idarəetmə sisteminə islahatlar aparılması üzrə Dövlət Komissiyasının yaradılması" sərəncamı idi. Azərbaycanın inkişafı üçün müəyyən edilmiş strateji istiqamətlər müəyyən olundu. Azərbaycan Respublikasının inkişafı üçün müəyyən edilmiş strateji istiqamətlər müəyyən olundu. Azərbaycan Respublikasının inkişafı üçün müəyyən edilmiş strateji istiqamətlər müəyyən olundu.

Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən dövlət idarəçilik sisteminin formalaşdırılmasında atılan növbəti addım isə 1996-cı ildə "Hüquqi islahatlar" komissiyasının və 1998-ci ildə "Azərbaycan Respublikasında dövlət idarəetmə sisteminə islahatlar aparılması üzrə Dövlət Komissiyasının yaradılması" sərəncamı idi. Azərbaycanın inkişafı üçün müəyyən edilmiş strateji istiqamətlər müəyyən olundu. Azərbaycan Respublikasının inkişafı üçün müəyyən edilmiş strateji istiqamətlər müəyyən olundu.

Ulu Öndərin idarəçi kadr hazırlığı strategiyası

Hələ sovet dövründə Ümummilli Lider Heydər Əliyev dövlət aparatının milliləşdirilməsi, Azərbaycanda yeni idarəçi kadrların hazırlanması işinə böyük diqqət ayırdı. Sovet Azərbaycana rəhbərlik etdiyi 1969-1982-ci illərdə Ümummilli Lider keçmiş SSRİ-nin 170 nüfuzlu ali məktəbində bütövlükdə 80-dək sahəni əhatə edən 150 ixtisas üzrə 15 mindən çox azərbaycanlı gəncin ali təhsil alınması sərəit yaratmışdı. Həmin müxtəssisələr sonradan Azərbaycanın inkişafında mühüm rol oynamışdı. Ümummilli Lider 1999-cu il yanvarın 3-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının yaradılması haqqında 60 sayılı fərman imzaladı. Ölkədə ilk dəfə Prezident yanında ali təhsil müəssisəsi yaradıldı və bu təhsil müəssisəsinin üzərinə Azərbaycan Respublikasında dövlət qulluqçularının hazırlanması və əlavə təhsilinin həyata keçirilməsi kimi vacib vəzifə qoyuldu.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Azərbaycanın dövlət idarəçilik sisteminin qurulması üçün atdığı növbəti addım 21 iyul 2000-ci ildə "Dövlət qulluğu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununun qəbul edilməsi ilə bağlı oldu. Bu qanun Azərbaycanda dövlət qulluğu sahəsində vahid dövlət siyasətinin formalaşdırılması, bu sahədə kadr siyasətinin əsas prinsiplərini, dövlət qulluqçularının cəmiyyətdəki yerini və onların hüquq və vəzifələrini müəyyənlişdirirdi.

Dövlət qulluğunun daha səmərəli təşkilinə və həyata keçirilməsinə əlavə normativ hüquqi aktların, metodik göstərişlərin layihələrinin hazırlanması və digər məsələlərin tənzimlənməsi üçün Ümummilli Lider Heydər Əliyev 2002-ci il martın 29-da "Azərbaycan Respublikasının Dövlət Qulluğunu İdarəetmə Şurası haqqında" Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə qanun imzaladı. Şura vahid dövlət kadr siyasətinin formalaşdırılmasında iştirak etməli, hakimiyyət orqanlarında dövlət qulluğunun vəziyyətinin və səmərəliliyinin təhlilini aparmalı, dövlət qulluğunun kadr təminatının proqnozlaşdırılması və planlaşdırılması işinin həyata keçirilməsinə təşkil etməli idi. Şura 18 nəfər üzvdən ibarət tərkibdə təşkil edilmiş dövlət hakimiyyəti orqanlarının dövlət qulluğu və kadr xidmətlərinin metodik işinin əlaqələndirilməsini, "Dövlət qulluğu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununda nəzərdə tutulmuş hallarda şikayətlərdə baxılması, dövlət qulluqçularının peşə hazırlığı, təcrübə və əlavə təhsil sahəsində işlərin təhlili və bununla bağlı təkliflərin hazırlanması, dövlət qulluqlarına dair məhdudiyyətlərin və təminatların yerinə yetirilməsinə nəzarət edilməsi işini və şurasının səlahiyyətlərində aid edilən digər məsələləri təşkil etdi.

Heydər Əliyevin qurduğu dövlət idarəetmə sistemi onun layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyev tərəfindən davam etdirilir

2003-cü il oktyabrın 15-də Ulu Öndər Heydər Əliyevin siyasi kursunun layiqli davamçısı İlham Əliyev xalqımızın etimadını qazanaraq Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçildi və Ümummilli Lider Heydər Əliyevin qurduğu müasir Azərbaycanın inkişafında yeni mərhələ başladı. Prezident İlham Əliyev tərəfindən həyata keçirilən pragmatik, milli maraqlara əsaslanan düşünlü siyasət noticesində "güclü dövlət" konsepsiyası reallaşdırıldı və Azərbaycan regionun nüfuzlu dövlətinə çevrildi.

Dövlət qulluğu sahəsindəki islahatları sürətləndirmək məqsədilə Prezident İlham Əliyev 2005-ci ildə Dövlət Qulluğu Məsələləri üzrə Komissiyasının yaradılması barədə fərman imzaladı. Komissiyanın əsas fəaliyyət istiqaməti Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 55-ci maddəsinə müvafiq olaraq vətəndaşların dövlət idarə olunmasında iştirak etmək hüququnun həyata keçirilməsi üçün dövlət qulluğuna qəbul olunanların və müsabiqə əsasında keçirilməsi ilə bağlı idi. 2016-cı ildə komissiyanın səlahiyyətlərinə xitam verildi və dövlət qulluğuna kadrların seçilməsi prosesinin təkmilləşdirilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Dövlət İmtahan Mərkəzi yaradıldı.

Heydər Əliyevin Azərbaycanda dövlət idarəçiliyinin müasir əsaslarla qurulması siyasətinin davamı olaraq Prezident İlham Əliyev tərəfindən dövlət qulluğunun müasirləşdirilməsi, şəffaflığın artırılması və idarəetmədə yeni fəaliyyət üslubunun formalaşdırılması məqsədilə 2012-ci ildə Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi və agentliyin nəzdində "ASAN xidmət" mərkəzləri yaradıldı. Hazırda Azərbaycanda 25 "ASAN xidmət" Mərkəzi fəaliyyət göstərir. Bu mərkəzlərdə 300-dən çox xidmət göstərilir. Son 10 ildə "ASAN xidmət" mərkəzlərinə 61 milyon müraciət olmuş və vətəndaşlara göstərilən xidmətlərdən məmnunluq dərəcəsi 98-100 faizdir.

Azərbaycanda dövlət idarəçiliyi mexanizminin optimal funksionallığının təmin edilməsi, iqtisadi islahatların dairəsinin genişləndirilməsi və onların sürətləndirilməsi məqsədilə vitse-prezidentlik institutu təsis edildi. Ali dövlət idarəçiliyinin təkmilləşdirilməsi və daha da gücləndirilməsi, hüquqi dövlət quruculuğu prosesinin sürətləndirilməsi, dövlət idarəetmə orqanlarında qərarların operativ qəbulu, sosial-humanitar sahədə dövlət siyasətinin uğurla həyata keçirilməsi məqsədilə 2016-cı il sentyabrın 26-da keçirilmiş ümumxalq səsverməsində Konstitusiyaya islahatları çərçivəsində Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti və vitse-prezidentləri institutu yaradıldı. Prezident İlham Əliyevin 2017-ci il 21 fevral tarixli sərəncamı ilə Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyeva Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti təyin edildi və ölkəmizdə dövlət idarəçiliyi tarixində yeni mərhələnin əsası qoyuldu. Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü ilə reallaşdırılan çoxsaylı layihələr, həyata keçirilən tədbirlər öz müsbət nəticələrini verməklə xalq-iqtidar birliyini daha da gücləndirdi.

Prezident İlham Əliyev tərəfindən ölkədə iqtisadiyyatın tarazlı və dayanıqlı inkişafının təmin edilməsi, əhalinin sosial rifahının yüksəldilməsi, habelə sosial-iqtisadi inkişafın cari, orta və uzunmüddətli dövrləri arasında ümumi bərabərlik və qarşılıqlı uzlaşmanın yaradılması məqsədilə bir sıra dövlət proqramları da qəbul edildi ki, bunlar da dövlət qulluğu sisteminin təkmilləşdirilməsi üçün əsas tədbirlərdir. Belə ki, 2012-ci ildə Prezident İlham Əliyev tərəfindən "Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyası", 2016-cı ildə "Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə strateji yol xəritəsi", 2018-ci ildə "Azərbaycan Respublikasında dövlət qullu-

ğunun inkişafına dair 2019-2025-ci illər üçün Strategiya" təsdiq edildi. 2019-2025-ci illər üçün stratejiya dövlət qulluğu sisteminin inkişaf etdirilməsi məqsədilə əsas hədəfləri və bu hədəflərə çatmaq üçün orta və uzun müddətli əhatə edən çoxşaxəli, ardıcıl, mərhələli tədbirləri müəyyənlişdirirdi. Strategiyanın icrası 2019-2021-ci və 2022-2025-ci illəri əhatə edən iki fəaliyyət planının həyata keçirilməsi ilə təmin edilmişdir.

Dövlət qulluğu sistemində islahatlar həyata keçiriləndə mürəkkəb, qeyri-standart vəzifələri orijinal şəkildə həll edə bilən, yəni idarəetmə sistemində uyğunlaşa bilən, yüksək intellektli peşəkar kadrlara ehtiyac artı. Buna görə ölkəmizdə təbii olunan yeni dövlət idarəetmə sisteminin daha çevik, yığcam və məqsədyönlü olması üçün inzibati aletlərdən deyil, dünyada insan resurslarının idarə olunması sahəsində əldə edilmiş innovativ nailiyyətlərdən, elmi əsaslara söykənən zəngin təcrübədən istifadə edilir. Bu məqsədlə bu gün dünyada təbii olunan dövlət qulluğunda istedadların idarə edilməsi (Talent Management) modelinin yaradılması üçün dövlət qulluqçuların sırasından əhəmiyyətli potensialın aşkar edilməsi aktual bir məsələyə çevrilmişdir.

Dövlət qulluğunda istedad anlayışı müxtəlif çür izah olunur. İstedadlı kadr təşkilatın (qurumun) performansında, hədəflərinə yönəlməsində ciddi rol oynayan insandır. Yüksək performans sahib, dəyər yaratma göstəricisi yüksək olan işçi digər əməkdaşların da performansının artmasında rol oynayır və hər bir qurum bu cür işçinin əldə saxlanması maraqlıdır. İstedadların idarə olunması insan resurslarının idarə edilməsindən fərqləndirən cəhət də məhz hər hansı qurumda personalın funksional dəyişikliyindən qon onlara yanaşmanın dəyişməsidir.

Artıq bir çox inkişaf etmiş ölkələrdə insan resurslarının idarə edilməsində "İstedadların idarə edilməsi" nə keçid edilir. Bu stratejiya cari fəaliyyətləri, nəticələri deyil, gələcək plan, hədəf və gözləntiləri əhatə edir. Məhz bunun noticesi olaraq respublikamızda dövlət aparatının səmərəli fəaliyyət göstərməsi üçün intellektual səviyyəsi və idarəetmə bacarıqları yüksək olan perspektivli rəhbərlərin müəyyən edilməsinə, dəstəklənməsinə və bununla da ölkədə kadr ehtiyatı bankının formalaşdırılmasına zərurət yaranır. Bu məqsədlə ölkə Prezidenti İlham Əliyevin sərəncamı ilə 26 iyul 2019-cu ildə "Yüksəliş" müsabiqəsi təsis edildi. Müsabiqə vasitəsilə namizədlərin fərdi keyfiyyətlərinin və bacarıqlarının müəyyən edilməsinə imkan verən müxtəlif metodlardan istifadə etməklə onların çoxillik kompleks qiymətləndirilməsi həyata keçirilir.

Milli prioritetlər

Azərbaycanda davamlı inkişafın təmin edilməsi, ölkə iqtisadiyyatının dinamik inkişaf etdirilməsi, əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, əməkdaşlıq, təqəddir və müavinətlərin artırılması, yoxsulluğun səviyyəsinin minimuma endirilməsi istiqamətində həyata keçirilən islahatların davamı olaraq 2021-ci il fevralın 2-də ölkə Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişaf dair Milli Prioritetlər" haqqında sərəncam imzalandı. Milli prioritetlər növbəti 10 il ərzində ölkə qarşısında həllə vacib olan istiqamətləri özündə əks etdirir. Eyni zamanda ölkənin dayanıqlı artan rəqəbat-qabiliyyətli iqtisadiyyata malik olmasını, o cümlədən ölkədə dinamik, inklüziv və sosial ədalətə əsaslanan cəmiyyətin formalaşmasını özündə ehtiva edir. Bundan əlavə, Milli prioritetlərdə rəqəbatlı insan kapitalı və müasir innovasiyalar məkanının yaradılması, işğaldan azad olmuş ərazilərə böyük qayıdışın təşkil edilməsi və təmiz ətraf mühit və Azərbaycanın "yaşıl artım" ölkəsi kimi dünyada öz yerini tutması hədəfləndirilir. Milli prioritetlər dövlətin inkişafına və cəmiyyətin rifahına xidmət edən təşəbbüs olmaqla yanaşı, milli maraqlar və strateji planlanmanın da vəhdətini təşkil edir, ölkəmizin gələcək inkişaf mənzərəsini müəyyənlişdirir.

Dövlət idarəçiliyində çevikliyin və səmərəliliyin artırılması məqsədilə ölkəmizdə xüsusi nümayəndəlik institutunun yaradılması da mühüm hadisələrdən oldu. 19 yanvar 2021-ci ildə Prezident İlham Əliyev işğaldan azad edilmiş ərazilərdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndələri haqqında fərman imzaladı. Bu fərman işğaldan azad edilmiş ərazilərin dirçəlişi istiqamətində quruculuq, bərpə və yenidənqurma işlərinin sürətləndirilməsi, bu hədəfə nail olunmasında dövlət orqanlarının və digər təşkilatların əlaqələndirilməsi fəaliyyətinin gücləndirilməsini hədəfləmişdir. 12 fevral 2021-ci ildə "Dövlət qulluğu haqqında" qanuna dəyişiklik layihəsi Milli Məclisin plenar iclasında müzakirə edilmiş, inzibati və yardımçı vəzifələrin təsnifatı qaydasına Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndələrinin, onların müavinlərinin və xüsusi nümayəndəliklərdə mütəxəssislərin vəzifələri əlavə edilmişdir. Bununla da Prezidentin xüsusi nümayəndələrinin hüquqi statusu müəyyən olunmuş və qanuna dəyişiklik layihəsi dövlət başçısı tərəfindən təsdiq edilmişdir.

Xüsusi nümayəndəlik institutu ilə yanaşı, dövlət idarəçiliyində çevikliyin və səmərəliliyi artıracaq yeni idarəetmə institutu kimi səlahiyyətli nümayəndə institutu qeyd etmək olar. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev 22 dekabr 2022-ci il tarixdə "Naxçıvan Muxtar Respublikasında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətli nümayəndəliyi haqqında" fərman imzaladı. Həmin sərəncam əsasında, Naxçıvan Muxtar Respublikasında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətli nümayəndəliyi təsis edildi. Eyni zamanda "Naxçıvan Muxtar Respublikasında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətli nümayəndəliyi haqqında Əsasnamə" təsdiqləndi.

Əsas Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulan və bu gün Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilən dövlət quruculuğu və iqtisadi inkişaf strategiyası özünün parlaq nəticələrini verməkdədir. Ölkə rəhbərinin dövlət idarəetmə sisteminə həyata keçirdiyi islahatların məqsədi də dövlət müstəqilliyinin daha da möhkəmlənməsi, vətəndaş cəmiyyətinin inkişaf etdirilməsi, hüquqi dövlət quruculuğunun gücləndirilməsi, dövlət xidmətlərinin keyfiyyətinin artması və əlaqəli, vətəndaş məmnunluğunun artırılmasıdır. Həyata keçirilən islahatların noticesində dövlət idarəçiliyində məcburətdən kəməllü riayətə, imperativ idarəetmədən tənzimlənməyə, yoxlamadan monitorinq və qiymətləndirməyə, məmur-sahibkar təmaslarından rəqəmsal həllərə keçid təmin edildi. İslahatların həyata keçirilməsi, dövlət-vətəndaş arasında dialoqun daha da inkişaf etdirilməsi nəticədə artıq əminliklə deyə bilərik ki, uğurla davam etdirilən effektiv dövlət idarəetmə sistemi tam qurulmuş, hökumətin uzunmüddətli vizyonu formalaşdırılmış, dövlət xidmətlərindən vətəndaşların məmnunluq səviyyəsi yüksək səviyyədə təmin olunmuşdur. Müstəqil Azərbaycan dövləti, Qarabağ savadsız Müzəffər Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Ordusunun şanlı qələbəsi Ümummilli Lider Heydər Əliyev dühasının tənənəsi və təməlini qoyduğu siyasətin məntiqi nəticəsidir!

Rəcəb RƏHİMLİ,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının "Dövlət qulluğu və kadr siyasəti" kafedrasının müdiri, siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Azərbaycanın və Fransanın XİN rəhbərləri regionda baş verən hadisələri müzakirə ediblər

Aprəl 27-də Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov Azərbaycan Respublikasına səfəri çərçivəsində Fransa Respublikasının Avropa və xarici işlər naziri Ketrin Kolonna ilə görüşüb.

Xarici İşlər Nazirliyinin Mətbuat xidməti idarəsindən AZƏRTAC-a bildirilib ki, nazirlər Ceyhun Bayramov və Ketrin Kolonna arasında keçirilən təkbətək görüş daha sonra hər iki tərəfin nümayəndə heyətlərinin iştirakı ilə geniş tərkibdə davam edib.

Geniştərkibli görüşdə Azərbaycan və Fransa arasında mövcud əməkdaşlıq gündəliyində duran məsələlər, münasibətlərin hazırkı vəziyyəti, həmçinin regionda baş verən hadisələr müzakirə mövzusu olub.

Nazir Ceyhun Bayramov Azərbaycan və Fransa arasında diplomatik münasibətlərin qurulmasından ötən illərdə iki ölkənin iqtisadi, enerji təhlükəsizliyi, nəqliyyat, mədəniyyət, təhsil, humanitar və s. sahələr üzrə birgə layihələr həyata keçirilməsini xatırlayaraq ölkələrimiz arasında səmərəli əməkdaşlıq təcrübəsinin davam etdirilməsi üçün imkanların mövcud olduğunu qeyd edib. Nazir Ceyhun Bayramov iki ölkə arasında münasibətlərin mövcud vəziyyətinin müzakirəsi, anlaşılmaqların aradan qaldırılması istiqamətində perspektivlərin və imkanların dəyərləndirilməsi

üçün qarşılıqlı təmasların, siyasi dialoqun əhəmiyyəti olduğunu diqqətə çatdırıb.

Postmünaqişə dövründə mövcud regional vəziyyət və reallıqlar, Azərbaycan tərəfindən Ermənistan ilə münasibətlərin normalaşdırılması, sülh müqaviləsinin imzalanması, bölgədə nəqliyyat və kommunikasiyaların açılması istiqamətində göstərilən səy və barədə qarşılıqlı ətraflı məlumatlandırma nazir

Ceyhun Bayramov Ermənistanın davamlı qeyri-konstruktiv yanaşma sərgilədiyini, hərbi-siyasi təxribatlar törətdiyini, öhdəliklərdən boyun qaçıraraq, üçtərəfli Bəyanatın müddəalarına zidd

olaraq Laçın yolundan hərbi və mina təhdidinin davam etdirilməsi üçün sui-istifadə olduğunu bildirib. Nazir Ceyhun Bayramov mövcud çağırışlar və çətinliklərə baxmayaraq, Azərbaycanın regionda sülh və təhlükəsizliyin bərqərar edilməsi istiqamətində səylərini davam etdirəcəyini vurğulayıb. Fransanın keçmiş münaqişənin həll olunması istiqamətində danışıqlar prosesində iştirakına istinad edən nazir Ceyhun Bayramov postmünaqişə dövründə Fransa tərəfindən sərgilənən mövqeyin sülh prosesinə töhfə vermədiyini diqqətə çatdırıb.

Nazir Ketrin Kolonna Azərbaycan ilə Fransa arasında əlaqələrin, iki ölkənin liderləri arasında siyasi dialoqun tarixindən bəhs edərək hazırkı dövrdə bir sıra məsələlər üzrə yanaşmalarımızın üst-üstə düşməsinə baxmayaraq, münasibətlərin inkişafı istiqamətində sıx təmasların, siyasi məsləhətləşmələrin davam etdirilməsinin əhəmiyyət daşıdığını bildirib. Bölgədə sülh və etimad qurulması məsələlərinin öz həllini tapmasının uzun müddət tələb etməsinə baxmayaraq, danışıqlar prosesinə sadiqliyini vacibliyini vurğulayan nazir Ketrin Kolonna bu xüsusda, regionda sülhün bərqərar olması səylərinə Fransanın dəstək göstərməyə hazır olduğunu bildirib.

Daha sonra keçirilmiş mətbuat brifinqində nazirlər görüşün nəticələrinə dair bəyanatlarla çıxış edib, jurnalistlərin suallarını cavablandırılıb.

Azərbaycan və Serbiya arasında strateji tərəfdaşlığa əsaslanan əlaqələrin gələcək istiqamətləri müzakirə olunub

Əmək və əhalinin sosial müdafiəsi naziri, Azərbaycanla Serbiya arasında ticarət və iqtisadi əməkdaşlıq üzrə Hökumətlərarası Komissiyanın Azərbaycan tərəfindən həmsədr Sahil Babayevnin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti komissiyanın növbəti iclasında iştirak etmək üçün Serbiyada səfərdədir.

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin İctimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinin AZƏRTAC-a verilən məlumatına görə, Azərbaycan nümayəndə heyəti Serbiyanın paytaxtı Belqrad şəhərindəki "Tasmaydan" parkında Ümummilli Lider Heydər Əliyevin abidəsi önünə gül dəstələri qoyub, xatirəsini ehtiramla anıb.

Səfər çərçivəsində Sahil Babayevlə Serbiyanın iqtisadiyyat naziri Rade Basta və nazir Novitsa Tonçev, daxili və xarici ticarət naziri Tomislav Momiroviç, ailo rifahı və demografiya naziri Dariya Kisiç və əmək, məşğulluq, veteran və sosial məsələlər naziri, Azərbaycanla Serbiya arasında ticarət və iqtisadi əməkdaşlıq üzrə Hökumətlərarası Komissiyanın Serbiya tərəfindən həmsədr Nikola Selakoviç arasında görüşlər keçirilib.

Həmin görüşlər zamanı Azərbaycan və Serbiyanın dövlət başçıların siyasi iradəsi və səyləri ilə iki ölkənin əlaqələrinin strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə yüksəldiyi vurğulanıb. Ölkələrimiz arasında ticarət dövryyəsinin artmaqda olduğu, ötən dövrdə imzalanmış əməkdaşlıq sənədlərinin əlaqələrin yüksəlmə xələtinə xidmət etdiyi bildirilib.

Hökumətlərarası Komissiyanın növbəti 7-ci iclasının gündəliyi müzakirə olunub. Serbiyanın Qara dəniz sualtı elektrik və rəqəmsal qoşulma layihəsinə cəlb edilməsi, iktirəfli və tranzit yük axınının artırılması, qarşılıqlı investisiyaların təşviqi və yeni layihələr əsasında əməkdaşlığın genişləndirilməsi məsələlərinə dair fikir mübadilələri aparılıb.

Kənd təsərrüfatı, nəqliyyat, əmək və sosial müdafiə, mədəniyyət, İKT, turizm, təhsil və s. sahələrdə əlaqələrin inkişaf etdirilməsi məsələləri müzakirə olunub, Ələt Azad İqtisadi Zonasının geniş imkanları barədə məlumat verilib, onun investitorlar üçün mühüm əhəmiyyəti diqqətə çatdırılıb.

Ölkəmizdə aparılan sosial islahatlar, DOST təcrübəsi, dövlət sosial xidmətlərinin rəqəmsallaşdırılması sahəsində əldə edilən nailiyyətlər qeyd olunub, sosial sahədə əməkdaşlığın müqavilə-hüquq bazasının genişləndirilməsi imkanları nəzərdən keçirilib.

Görüşlərdə "Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi ilə Serbiya Respublikasının Əmək, Məşğulluq, Veteranlar və Sosial İşlər Nazirliyi arasında əmək, məşğulluq və sosial müdafiə sahəsində Anlaşma Memorandumunun həyata keçirilməsinə dair 2023-2024-cü illər üçün Tədbirlər Planı" və "Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və Serbiya Respublikasının Ailo Rifahı və Demografiya Nazirliyi arasında əməkdaşlığa dair Anlaşma Memorandumu" imzalanıb. Hər iki sənəddə nazirliklərin əməkdaşlığına dair əlaqələrin inkişafı üçün müvafiq sahələrdə əməkdaşlıq istiqamətləri və təcrübə mübadilələrinin aparılması əksini tapıb.

Azərbaycanla əməkdaşlığın genişləndirilməsinə marağ göstərilir

Xəbər verdiyi kimi, Azərbaycanın ədliyyə naziri Fikrət Məmmədov Honq-Konqda Beynəlxalq Antikorrupsiya Orqanları Assosiasiyasının (IAACA) tədbirlərində iştirak edib, bir sıra rəsmilərlə görüşlər keçirib.

Bu barədə AZƏRTAC-a Ədliyyə Nazirliyinin Mətbuat xidmətindən məlumat verilib. Çinin Honq-Konq xüsusi inzibati regionunun başçısı IAACA-nın rəhbər şəxsləri ilə görüşüb. Ölkəmizin ədliyyə nazirinin iştirak etdiyi görüşdə Honq-Konqun rəhbəri Con Li korruptsiyaya qarşı qlobal mübarizədə əməkdaşlığın əhəmiyyətini vurğulayaraq bu sahədə assosiasiyamızın rolunu yüksək qiymətləndirib, təşkilatın fəaliyyətinə dəstəyini ifadə edib.

IAACA-nın vitse-prezidenti kimi respublikamızın ədliyyə naziri çıxış edərək Azərbaycan və Çin arasında əlaqələrin yüksək səviyyəsinə, iktirəfli münasibətlərin möhkəmlənməsində dövlət rəhbərlərinin xüsusi rolunu vurğulayıb, beynəlxalq antikorrupsiya mübarizəsində mühüm rol oynayan assosiasiyamızın işində ölkələrimizin töhfəsini qeyd edib. Honq-Konqun rəhbəri Çində "bir ölkə, iki sistem" prinsipinin tətbiq olunduğunu bildirib, habelə Azərbaycanla daha sıx əməkdaşlığa marağ göstərib.

F.Məmmədov Honq-Konqda ədliyyə naziri Pol Lam ilə görüşüb. Görüşdə ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın inkişafından məmnunluq ifadə edilib, səmərəli hüquqi əlaqələr qeyd edilib, hər iki ölkənin ədliyyə və məhkəmə sistemi barədə faydalı fikir mübadiləsi aparılıb. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizdə ədliyyə və məhkəmə sistemində aparılan islahatlar və yeniliklərə maraqla qarşılıb.

Nazir P.Lam rəhbərlik etdiyi qurumun fəaliyyəti barədə məlumat verib, hüquqi yardım və ekstradiisiya məsələlərinə toxunaraq ölkəmizlə hüquqi əməkdaşlığın genişləndirilməsi ilə bağlı niyyətini ifadə edib. O, həmçinin Azərbaycanın IAACA-yə mühüm töhfəsini təqdir edib.

Səfər çərçivəsində Honq-Konqun Korruptsiyaya qarşı Müstəqil Komissiyasının sədri Deni Vu ilə görüş keçirilərək həm IAACA çərçivəsində, həm də iktirəfli səviyyədə səmərəli əməkdaşlıqdan danışıb. Nazir ölkə Prezidenti İlham Əliyevin siyasi iradəsi ilə korruptsiyaya qarşı sət mübarizə aparıldığını, Azərbaycan brendi olan və BMT tərəfindən dünyanın ən qabaqcıl dövlət xidməti kimi qiymətləndirilən "ASAN xidmət" in vətəndaş məmnunluğu doğuran fəaliyyətini qeyd edib.

Komissiyamızın sədri Azərbaycanla əməkdaşlıqda maraqlı olduğu vurğulayıb, Honq-Konqda beynəlxalq an-

ti-korrupsiya akademiyasının yaradılması təşəbbüsünü irəli sürdüyünü bildirərək bu məsələdə dəstək göstərilməsi ilə bağlı müraciət edib, təcrübə mübadiləsinin əhəmiyyətini qeyd edib.

Eyni zamanda Honq-Konqun yüksək məhkəməsinin sədri ilə görüş keçirilərək hər iki ölkədə məhkəmə sistemi barədə qarşılıqlı məlumat verilib. Bu sahədə mühüm nailiyyətləri olan Azərbaycanın məhkəmə-hüquq sistemində aparılan islahatlar və yeniliklərə, o cümlədən yüksək texnoloji müasir məhkəmə infrastrukturuna, "Elektron məhkəmə" sisteminin tətbiqinə, hakimlərin Avropada örnək kimi dəyərləndirildiyi ən şəffaf seçim proseduruna böyük marağ göstərilib.

Həmçinin məhkəməyə baş çəkilərək səhnələşdirilmiş məhkəmə təşkil olunub və tətbiq olunan IT imkanları nümayiş etdirilib, təcrübə mübadiləsi aparılıb.

Tədbirlərdə IAACA-nın prezidenti Saymon Peh iştirak edib. Keçirilən bütün görüşlərdə həmsöhbətlərin diqqəti Vətən müharibəsində böyük qələbəmizə torpaqlarımızın işğaldan azad edilərək sərbəst bərpasına, ərazilərimizin işğal dövründə, hətta müharibədən sonra Ermənistan tərəfindən bütövlüklə minalanması faktına cəlb edilib, bununla bağlı hazırlanmış xüsusi broşür təqdim olunub.

Ceyhun BAYRAMOV: "Son iki il yarımada Fransadan Ermənistanla çağırış görmədik"

"Azərbaycan açıq və şəffaf şəkildə öz Konstitusiyasına və hüquqlarına uyğun öz ərazisində addım atıb. Bu addımdan iki il yarım əvvəl problemin mahiyyətini izah edib deyib. Biz bu iki il yarım müddətində özündə bir dəfə də olsun Fransanın Ermənistanla çağırış görmədik".

AZƏRTAC xəbər verir ki, bu sözləri Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov Fransanın Avropa və xarici işlər naziri Ketrin Kolonna ilə keçirdiyi mətbuat konfransında bildirib.

C.Bayramov vurğulayıb ki, Azərbaycanın suveren ərazilərində olan 10 min qanunsuz silahların maliyyə təminatı bölgədə gərginliyin bir nömrəli səbəbidir.

Vətən müharibəsində Azərbaycanın vasitəçilərdən gözləntiləri var idi

"Fransa uzun illər ərzində - 25 ildən artıq müddət ərzində keçmiş Minsk qrupunun həmsədrində qismində bu münaqişənin həlli istiqamətində çox fəal rol oynayıb. Fransa bütün Avropa ölkələri arasında münaqişənin tarixini ən yaxşı bilən, ən fəal rolunu oynayan ölkədir. 2020-ci ilin Vətən müharibəsində danışıqlar prosesinin, vasitəçilərin çağırışları, Ermənistanla təzyiqlərinə uyğun olaraq Azərbaycanın gözləntiləri vardı. Sonradan bu uzunmüddətli gözləntilər məyusluğa çevrilmişdi. Ancaq bizim tərəfimizdən qaldırılan məsələlərin cavabı hər zaman ondan ibarət idi ki, siz bizi başa düşməlisiniz. Bizim vasitəçi rolumuz və vasitəçi funksiyamız var. Ona görə biz heç bir tərəfə bürşmə müdaxilələri etməməliyik, biz bir çərçivə yaratmalıyıq. Bu platforma çərçivəsində Ermənistanla Azərbaycan arasında danışıqları, bürşmə təmasları təşkil etməliyik və bunun nəticəsində sülhə nail olmalıyıq".

AZƏRTAC xəbər verir ki, bu sözləri Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov Fransanın Avropa və xarici işlər naziri Ketrin Kolonna ilə keçirdiyi mətbuat konfransında bildirib.

"Bu, müəyyən mənada bizim xoşumuzu gəlmirdi. Çünki bu, faktiki olaraq təcavüzkar ölkə ilə təcavüzə məruz qalmış ölkə arasında bərabərlik işarəsi qoyurdu. Ancaq bütün bunlara baxmayaraq, Azərbaycan buna təmkinlə yanaşırdı. Bunu anlayışla qəbul edirdi ki, bu, beynəlxalq vasitəçilik roludur, beynəlxalq düzünün bir qaydasıdır. Ancaq 2020-ci ildən sonra biz bir çox hallarda bir sıra fərqli davranışlar gördük", - deyərək nazir əlavə edib.

Azərbaycan heç vaxt Fransa ilə münasibətlərin gərginləşməsinin səbəbkarı olmayıb

"Azərbaycan heç vaxt Fransa ilə münasibətlərin gərginləşməsinin səbəbkarı olmayıb və hər zaman əlaqələrin müsbət müstəvidə inkişaf tərəfdarı olub. Ölkəmiz bunun üçün səylər göstərib".

AZƏRTAC xəbər verir ki, bu sözləri Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov

Ketrin KOLONNA: "Azərbaycan tarixində ağır yol keçib və bunu görmüşük"

"Azərbaycan və Fransa tarixi tərəfdaşlardır. Biz Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyan ilk ölkələrdən ik. Azərbaycan öz tarixində ağır yol keçib və bunu görmüşük".

AZƏRTAC xəbər verir ki, bu sözləri Fransanın Avropa və xarici işlər naziri Ketrin Kolonna Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov ilə keçirdikləri birgə mətbuat konfransında bildirib.

O bildirib ki, Birinci Qarabağ müharibəsində xeyli ölənlər və yaralanan olub, bu, olduqca təəssüflüdür. "Biz minadən təmizlənmə işlərinə dəstəyimizi vermişik və bu məsələnin həlli insan həyatını qorumaq olar. Fransa Azərbaycanla minadən təmizlənməyə görə yarım milyon avro həcmində yardım edib. Minalara görə qurbanlar olub, ümid edirik ki, bundan sonra bu, daha davam etməyəcək", - deyərək Ketrin Kolonna bildirib.

Postmünaqişə normalaşma mərhələsi ilə bağlı Azərbaycanla Fransa arasında bir sıra fikir ayrılıqları olub

"Azərbaycan və Fransa arasında geniş əhatəli baxsaq, burada həm sosial, humanitar, mədəniyyət, təhsil, elm, texnologiya və bir sıra digər sahələrdə birgə fəaliyyət, qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq müşahidə olunub. Bu müddət ərzində ölkələrimiz arasında parlamentlərarası əlaqələr mövcud olub, dostluq qrupları fəaliyyət göstərib, ölkələrimiz arasında qarşılıqlı çoxmilyardlı həcmə investisiyalar edilib".

AZƏRTAC xəbər verir ki, bu sözləri Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov Fransanın Avropa və xarici işlər naziri Ketrin Kolonna ilə keçirdiyi mətbuat konfransında bildirib.

"Eyni zamanda biz səmimi şəkildə qeyd etməliyik ki, 44 günlük Vətən müharibəsi və ondan sonrakı dövrdə Azərbaycan öz Konstitusiyasına, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Nizamnaməsinə və legitim hüquqa əsasən öz torpaqlarını azad etdikdən sonra Ermənistan-Azərbaycan postmünaqişə normalaşma mərhələsi ilə bağlı, yumşaq desək, bizim ölkələrimiz arasında bir sıra fikir ayrılıqları mövcud olub. Son iki il yarım müddətində siyasi gündəlik baxımından dəyərləndirsək, bu, hansısa yeni siyasi təmasların, layihələrin, inkişafın deyil, hansısa qarşılıqlı diplomatik debatlar, fikir ayrılıqlarının nümayiş etdirilməsi fonunda keçib", - deyərək nazir qeyd edib.

Fransanın Avropa və xarici işlər naziri Ketrin Kolonna ilə keçirdiyi mətbuat konfransında bildirib.

Nazir deyib ki, münasibətlərdə fikir ayrılığı olan zaman Azərbaycan tərəfi təmaslardan heç zaman çəkinməyib. Bu müddət ərzində də müxtəlif səviyyələrdə təmaslar intensiv olaraq davam edib.

Azərbaycan-Fransa münasibətləri müxtəlif sahələri əhatə edən uğurlu əməkdaşlıq kimi səciyyələndirilə bilər

"Ötən il Azərbaycan-Fransa diplomatik münasibətlərinin təsis edilməsinin 30 illiyi tamam olub. Uzun illər ərzində Azərbaycan-Fransa münasibətləri çox dinamik inkişaf edən və çoxşaxəli əlaqələr olub".

AZƏRTAC xəbər verir ki, bu sözləri Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov Fransanın Avropa və xarici işlər naziri Ketrin Kolonna ilə keçirdiyi mətbuat konfransında bildirib.

Nazir deyib ki, iki ölkə arasında münasibətlər, sözün əsl mənasında, ən müxtəlif sahələri əhatə edən uğurlu əməkdaşlıq kimi səciyyələndirilə bilər. "Biz bu uzun müddət ərzində olduqca strateji bir sıra sahələrdə böyük birgə layihələr həyata keçirmişik", - deyərək C.Bayramov əlavə edib.

Laçın yolu açıqdır və bundan sonra da açıq olacaq

"Bütün xəbərdarlıqlara baxmayaraq, Ermənistan imzaladığı sənədlərə əməl etməyib. Prezident İlham Əliyev tərəfindən ən yüksək səviyyədə Laçın yolu üzərində şəffaf rejimin tətmin edilməsi, o cümlədən nəzarət-buraxılış məntəqəsinin Ermənistanla paralel olaraq həyata keçirilməsi təklif olunmuşdu. Bu təkliflər Ermənistan tərəfindən qəbul olunmayıb. Belə olan təqdirdə, Laçın yolu üzərində şəffaf rejimin tətmin olunması üçün aprəl 23-də Azərbaycan nəzarət-buraxılış məntəqəsi qurdu".

AZƏRTAC xəbər verir ki, bu sözləri Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov Fransanın Avropa və xarici işlər naziri Ketrin Kolonna ilə keçirdiyi mətbuat konfransında bildirib.

Nazir qeyd edib ki, 2020-ci il üçtərəfli Bəyanata əsasən, Laçın yolu üç məqsədlə istifadə oluna bilər. Yoldan vətəndaşların, yükklərin və nəqliyyat vasitələrinin keçidi nəzərdə tutulub. Laçın yolu bu məqsədlər üçün açıqdır və bundan sonra da açıq olacaq.

ABŞ-nin təşəbbüsü nəticəsində Ermənistan yenidən danışıqlara qayıdır

"Azərbaycan sülh müqaviləsinə inanmasaydı, sülhün təşəbbüskarı olmazdı. Prezident İlham Əliyev keçmiş münaqişənin üzərindən keçərək 2021-ci ildə sülh müqaviləsinin imzalanmasının vacibliyini səsləndirmişdi. Sülh müqaviləsi üçün təkliflər də Azərbaycan tərəfindən edilmişdi".

AZƏRTAC xəbər verir ki, bu sözləri Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov Fransanın Avropa və xarici işlər naziri Ketrin Kolonna ilə keçirdiyi mətbuat konfransında bildirib.

Ceyhun Bayramov deyib: "2022-ci ilin fevralında 5 məlum baza prinsipi hazırlandı, ötən ilin oktyabr ayında sülh müqaviləsinin ilk layihəsi Ermənistanla təqdim edildi. ABŞ-nin təşəbbüsü nəticəsində Ermənistan yenidən danışıqlara qayıdır. Biz bu prosesi dəstəkləyirik".

Etibarlı tərəfdaş, mühüm qaz təchizatçısı

Azərbaycanın Avropanın enerji təhlükəsizliyindəki rolu daha da artır

"Enerji sahəsində etibarlı bütün hədəflərə nail olmaq üçün bu istiqamətdə addımları davam etdirməyə birmənalı olaraq hazırız. Eyni zamanda mən sizə bildirmək istəyirəm ki, üç əsas enerji infrastrukturunu layihəsinin uğurlu tamamlanmasından sonra, yəni - iki neft boru kəməri - biri Xəzərdən Aralıq dənizinə, digəri isə Xəzərdən Qara dənizə gedən boru kəməri və uzunluğu 3500 kilometr olan "Cənub qaz dəhlizi"ndən sonra, hazırda biz Azərbaycanın bərpaulunan enerjinin istehsalı və ixracı mənbəyinə çevrilməsi üzərində çalışırıq".

Bu il 24,5 milyard kubmetr qazın ixracı planlaşdırılır

Bu sözləri Prezident İlham Əliyev Sofiyada Bolqarıstan, Rumıniya, Macarıstan, Slovakiyanın ötürücü sistem operatorları və SOCAR arasında anlaşma memorandumunun imzalanma mərasimində deyib. Bu mərasimin əməkdaşlığın gücləndirilməsində atılan növbəti mühüm addım olacağını vurğulayan prezident başçısı vurğulayıb ki, ötən ilin iyul ayında Azərbaycan və Avropa Komissiyası arasında imzalanan "Enerji sahəsində Strateji Tərəfdaşlığa dair Anlaşma Memorandumu" əsasında Azərbaycan 2027-ci ilə qədər Aİ bazarına qaz təchizatını iki dəfə artırmağı planlaşdırır.

liyaya ixrac edilir. Bu ildən başlayaraq qaz Rumıniyaya da çatdırılır. Əgər bütün lazımi interkonnektorlar olarsa, bu ilin sonundan etibarən biz Macarıstana və Slovakiyaya qaz təchizatına başlamağı planlaşdırırıq".

Azərbaycan Avropada ən azı 10 ölkəyə mavi qaz ixrac edəcək

Milli Məclisin deputatı Vüqar Bayramov qəzetimizə açıqlamasında bildirdi ki, Azərbaycanın Avropanın enerji təhlükəsizliyinin formalaşmasında rolu güclənməkdədir.

Deputatın sözlərinə görə, "Cənub qaz dəhlizi" reallaşan zaman Azərbaycan mavi qazının 6 ölkəyə çıxarılması nəzərdə tutulur. İndi isə vəziyyət dəyişib. Ölkəmiz Avropanın ən azı 10 ölkəsinə yəna qaz ixrac edəcək. Bu say daha da arta bilər, çünki təbii qaz almaq üçün mürciət edən ölkələrin sayı kifayət qədər çoxdur.

Vüqar Bayramov deyib ki, bu, bir tərəfdən Azərbaycanın Avropanın enerji təhlükəsizliyindəki rolunu artırır, digər tərəfdən ölkəmizin geosiyasi mövqeyinin daha da möhkəmlənməsinə imkan yaradır: "Eyni zamanda Azərbaycanın Mərkəzi, Şərqi Avropa ölkələri ilə strateji əməkdaşlığı da güclənir. Bu, özünü yalnız enerji əməkdaşlığında deyil, ticarət dövrüyəsində də göstərir. Azərbaycanla Bolqarıstan arasında ticarət dövrüyəsi 2022-ci ildə 325 milyon dollardan çox olub. Bu, əvvəlki illə müqayisədə 4,5 dəfə artım deməkdir. Bunlar ondan xəbər verir ki, güclənən strateji əməkdaşlıq dövlətlərin qarşılıqlı olaraq faydalanmasına və daha çox gəlir əldə etməsinə imkan yaradır. Beləliklə, Azərbaycanın regiondakı mövqeyinin daha da güclənməsinə müşahidə edirik".

İqtisadçı ekspert Eldəniz Əmirov qeyd edib ki, Azərbaycanın Avropanın enerji təhlükəsizliyinə töhfəsi 10 ölkəyə qədər genişlənir.

Bolqarıstanın paytaxtı Sofiyada bu ölkənin "Bulgartransgaz", Rumıniyanın "Transgaz", Macarıstanın FGSZ və Slovakiyanın "Eustream" şirkətləri və SOCAR arasında əməkdaşlığın təşviqi ilə bağlı Anlaşma Memorandumu'nun imzalandığını xatırladan ekspert bildirdi ki, məqsəd Azərbaycandan Avropaya əlavə qazın tədarüki üçün dörd ötürücü sistem operatoru ilə SOCAR arasında əməkdaşlığın istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsidir: "Əlavə qaz tədarüki "Həmrəylik halqası" adlandırılan Bolqarıstan, Rumıniya, Macarıstan və Slovakiyanın təkmilləşdirilmiş ötürücü şəbəkə sistemləri vasitəsilə həyata keçiriləcək. Azərbaycan və Bolqarıstan prezidentlərinin bu tədbirdə iştirakı, o cümlədən 5 ölkədən olan nazirlərin çıxışları prosesin ciddiliyinin və əhəmiyyətinin göstəricisi hesab oluna bilər".

Eldəniz Əmirovun sözlərinə görə, Azərbaycan Şərqi Avropa üçün enerji təhlükəsizliyi mənbəyinə çevrilməkdə davam edir. Bunun üçün həm bizə olan etimad yetərlidir, həm də ehtiyatlarımız kifayət qədərdir.

Bu il Azərbaycanda 33,4 milyon ton neft və 47,2 milyard kubmetr qaz hasilatının planlaşdırıldığını vurğulayan ekspert əlavə edib ki, 24,5 milyard kubmetr qazın ixracı üçün ayrılacaq nəzərdə tutulub. 2022-ci ilin yekunlarına görə, Azərbaycanda neft hasilatı kondensatla birlikdə 32,6 milyon ton olub. İxracın payına 26 milyon tondan artıq neft düşüb ki, bu da 2021-ci ilin göstəricisindən dörd faiz və ya 1,09 milyon ton azdır. Ötən il ölkəmizdə hasil edilən 46,7 milyard kubmetr qazın 22,3 milyard kubmetri ixrac olunub.

Əsmər QARDAŞXANOVA, "Azərbaycan"

Heydər Əliyev Mərkəzində Salvador Dalinin əsərlərindən ibarət "Sürrealizm mənəm" sərgisi açılıb

Heydər Əliyev Mərkəzində XX əsrin məşhur rəssamlarından biri - Salvador Dalinin əsərlərindən ibarət "Sürrealizm mənəm" sərgisinin açılışı olub.

AZƏRTAC xəbər verir ki, Salvador Dalinin Azərbaycanda ilk dəfə təqdim olunan əsərləri sırasında rəssamın qrafik əsərləri, şüşədən və bürüncdən hazırlanan heykəltaraşlıq nümunələri, eləcə də "canlı kətanlar"ı xatırladan multimedia yer alıb. Heydər Əliyev Mərkəzində nümayiş olunaçaq əsərlər dünyada Salvador Dalinin işlərindən ibarət ən böyük kolleksiyalardan biridir. Bu unikal layihə ziyarətçiləri rəssamın dünyasına aparır. Həmin obrazların "canlandıqı" multimedia zonası Salvador Dali dünyasını daha dərindən hiss etdirir.

Sərgi "Synergy Partnership" şirkəti və Rusiyanın tanınmış "PS Gallery" qalereyasının təşəbbüsü ilə keçirilir.

Sərginin açılış mərasimində "Synergy Partnership" MMC-nin direktoru Rüşət Abbasov bildirdi ki, XX əsrin ən möhtəşəm memarlıq nümunələrindən biri olan Heydər Əliyev Mərkəzində ötən əsrin dahi rəssamı Salvador

Dalinin sərgisinin təşkilatçıları deyir: "Salvador Dali bir çox insanın incəsənətə baxışını dəyişən sürrealizm hərəkatının ən parlaq nümayəndələrindəndir. Əminlik ki, burada nümayiş olunan əsərlər ziyarətçiləri Salvador Dalinin daxili dünyasına səyahət etməyə imkan verəcək".

Bakının hər zaman ən mühüm mədəniyyət mərkəzlərindən biri olduğunu söyləyən "PS Gallery"-nin təsisçisi və sahibisi, kolleksiyacı Pavel Başmakov deyib: "Burada mədəniyyəti şəxsləndirən, onu ucalara qaldıran, öz şəhərinin şan-şöhrətini tərənnüm edən

bir çox şəxsiyyətlər yaşayıb. Dahi İspan sürrealist-rəssamı Salvador Daliyə ithaf olunmuş sərginin möhürü Bakı şəhərində açılışı etməkdən ölməyə qədər münasibdir. Mən bunu mütləq olaraq qeyd etməliyəm ki, bu il Heydər Əliyevin 100 illiyi qeyd olunur. Bu, bizim belə bir əlamətdən ibarət Azərbaycan xalqına böyük hədiyyəmizdir".

Sərginin əlamətdar hissəsindən biri də şüşədən hazırlanan sürrealist obyektlərin və rəssamın fotoqrafik nümayişidir. Dalinin fırçasından çıxan hər bir əsər təkə qrafika sənətinin şah əsəri, yeniliyin təzahürü və təkrar olunmaz

müəllif yanaşması deyil, həm də bütöv bir hekayədir.

Qeyd edək ki, vaxtilə Salvador Dali İtaliya hökumətindən Dante Alighierinin məşhur "İlahi komediya"na illüstrasiyalar üçün sifariş almışdı. İtalyan şairin əsərinə illüstrasiyanı İspaniyalı rəssam tərəfindən qələmə alınacağından xəbər tutan İtaliya cəmiyyəti buna etiraz etdiyindən sifariş sonradan ləğv olunmuşdu. Lakin uşaqlıqdan Dante əsərlərinin vurğunu olan Dali işini dayandırmır. Həmin iş 10 il ərzində davam edir və bu müddətdə rəssam 3500 nümunə yaradır, bu isə öz növbəsində qeyri-adi rəsm effektinə nail olmağa im-

kan verir. Unikal istedadla məlik Salvador Dalinin dünyaya baxışı fərqli olub, məkan, forma və rənglə eksperimentləri sevir. Dalinin yaratdığı əsərlər sürrealizm üslubundadır, rəssamın özü isə incəsənətin bu istiqamətinin ən parlaq və tanınmış nümayəndələrindən biridir. Onun əsərləri dünyanın ən böyük muzeylərində saxlanılaraq sürrealizmin klassikası sayılır. Həmin əsərlər insanlarnın incəsənətə baxışını dəyişərək öz daxili dünyalarını kəşf etməyə sövq edir.

Sərgi oktyabrın 8-dək ictimaiyyət üçün açıq olacaq. Biletləri Heydər Əliyev Mərkəzinin kassasından əldə etmək olar.

Xudafərinədən Laçına

Yeni avtomobil yolunun inşası sürətlə davam edir

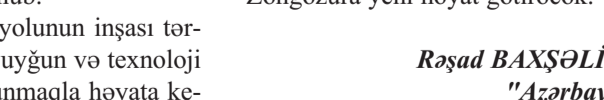
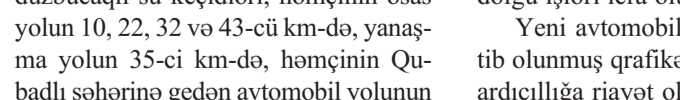
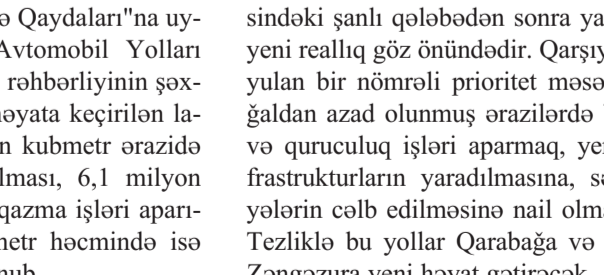
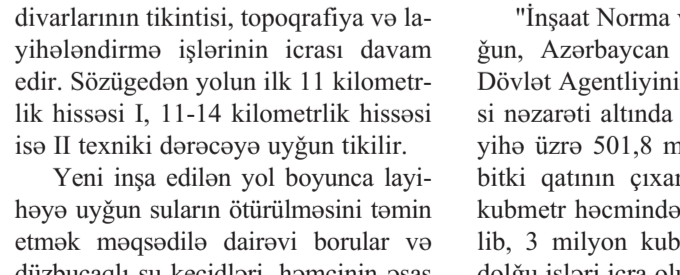
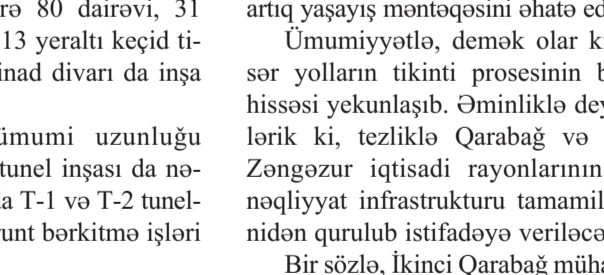
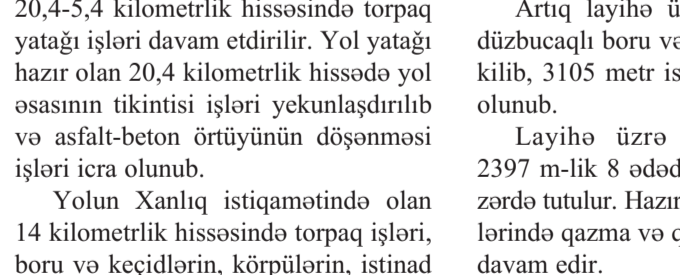
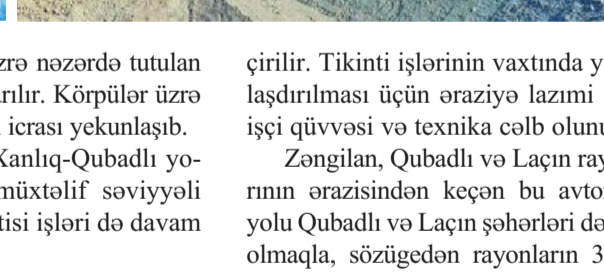
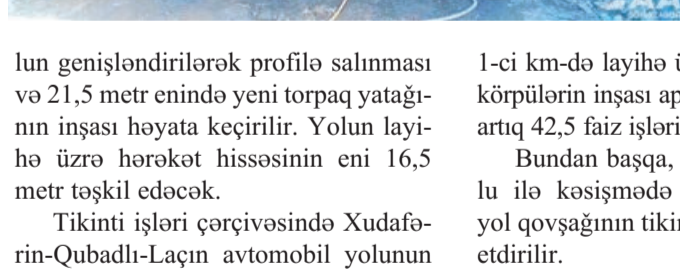
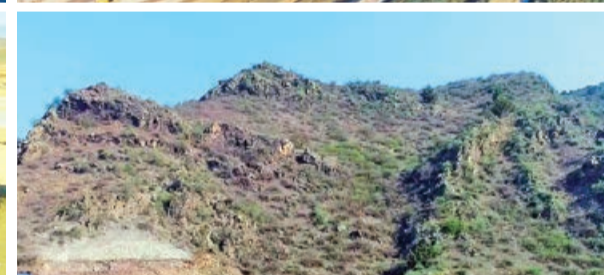
Şanlı Zəfərimizlə bitən Vətən müharibəsindən ötən 2 il yarım müddət ərzində Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında böyük tikinti-quruculuq işləri həyata keçirilməkdədir. Əlbəttə ki, bu ərazilərdə hərəkatın tənzimlənməsi üçün ilk növbədə yolların yenidən qurulması, körpülər və tunellərin tikintisi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Həm bərpa-quruculuq işlərinin intensivləşdirilməsi, həm də tranzit-logistik baxımdan yolların inşası təxirə salınmadan həyata keçirilir.

Prezident İlham Əliyev işğaldan azad edilmiş şəhər və rayonlarımızda səfərləri çərçivəsində yeni yolların açılışlarını edir və tikinti işlərinin sürətlə aparılmasını ilə bağlı tapşırıqlarını verir.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə 2026-cı ilədək 2300 kilometrə yaxın 20 avtomobil yolu layihəsinin icrası nəzərdə tutulur. Artıq İlham Əliyevin "Zəfər yolu" adlandırıldığı avtomobil yolu və Tərtər-Çaylı-Suqovuşan-Talış yolu və Laçın şəhərinə daxil olmayan yeni alternativ yolun inşası başa çatdırılıb. Bu il daha 12 layihənin icrası təməmlənəcək. Hazırda dövlət büdcəsindən ayrılmış vəsait hesabına işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə 15 avtomobil yolunun tikintisi işləri davam edir.

Həmin layihələrdən biri də Xudafərin-Qubadlı-Laçın avtomobil yoludur. Başlanğıcını Hacıqabul-Horadiz-Ağbənd-Zəngəzur dəhlizi magistral avtomobil yolunun Xudafərin su anbarı yaxınlığından keçən hissəsindən götürən Xudafərin-Qubadlı-Laçın avtomobil yolunun uzunluğu 56,4 kilometrdir. Sözügedən yolun Xanlıq yaşayış məntəqəsindən ayrılaraq Qubadlı şəhərinə qədər uzunluğu 14 kilometr olan yeni avtomobil yolunun da inşası icra olunur. Yolların ümumi uzunluğu isə 70,4 kilometrdir.

Xudafərin-Qubadlı-Laçın avtomobil yolu 4 hərəkat zolaqlı olmaqla, 0-46,2 kilometrlik hissəsi I, 46,2-56,4 kilometrlik hissəsi isə II texniki dərəcəyə uyğun olaraq inşa olunur. Hazırda yo-

Fəxr et, qürur duy, AZƏRBAYCAN!

Günün təqvimi

Sərbəst yürüş	13:30-14:30
Təsnifat yürüşü	17:00-18:00

Sürətin 7-ci zirvəsi başlayır

Pilotlar yarışa, bolidlər isə trekə hazırdırlar

Bu gün Bakı sayca 7-ci dəfə möhtəşəm bir tədbirə - "Formula-1" Azərbaycan Qran-prisinə evsahibliyi edir. Sürətsevərlər planetin ən güclü 10 komandası və 21 pilotun əzmkar mübarizəsinin şahidi olacaqlar. Yarışın keçiriləcəyi Bakı Şəhər Halqası bəzi xüsusiyyətlərinə görə digər "Formula-1" treklarından seçilir.

Şəhərin müasirliyi ilə tarixiliyini özündə birləşdirən Bakı Şəhər Halqası şəhər trekidir və digərləri ilə müqayisədə burada maksimal sürətin qeydə alınacağı gözlənilir. Pilotların yarışacağı avtomobillər - bolidlər də tam hazır vəziyyətdədir. Pilotların yarışacağı trekdən qalib ayrılmaq üçün bütün güclərini səfərbər edə bələkləri şübhəsizdir.

Digər qran-prilərdə olduğu kimi, paytaxtımızda yarışacaq komandalarda reklamato əsasən bu gün hər biri 1,5 saat davam edəcək iki sərbəst yürüşdə təslat tanış olacaq, məşinləri yarışa hazır vəziyyəyə gətirəcəklər. Şənbə günü səhər sürücülər bir saatlıq məşq keçəcəklər. Adətən, nahardan sonra sıralanma turu və ya təsnifat mərhələsi təşkil olunur. Bu turun yekun nəticəsinə görə, sürücülərin bazar günü keçiriləcək yarışda start düzümü formalaşır.

Bakı küçələri 2016-cı ildən bəri 306 yarış dövrəsi boyu çoxlu hadisələrə şahid olub. Dramatik hadisələr, trekdə qəhərlər, partlayan təkərlər, bəzən aqressiya ilə müşahidə olunan qalibiyət və məğlubiyyətlər Bakı üçün xarakterikdir. Son altı yarışda qalib gəlmiş altı fərqli pilot eyni zamanda yarışın ən sürətli dövrəsinə imza atıb. İndiyədək Bakıda azarkeşlər bir çox hadisələrə - trek insidentlərinə, təkər partlamalarına, çoxsaylı qırımlı bayraqlara və təhlükəsizlik məşinlərinə şahid olublar. Bundan əlavə, yarışlardan yalnız birində hər dövrəyə liderlik edən bir lider pilot olub. Orta hesabla hər il keçirilən Azərbaycan Qran-prisində yarış boyu ilk üç pilot liderlik üzrə mübarizəyə qoşulub. Da-

ha gərgin liderlik mübarizəsi ilə yadda qalan 2021-ci il yarışında isə bu rəqəm beşə yüksəlmişdi.

Artıq dünyadakı "Formula-1" həvəskarları bu yarış Bakı sayca təsəvvür etmirlər. Xüsusi olaraq inşa olunmuş Bakı Şəhər Halqası bu yarışlarda özünəməxsusluğu ilə seçilir. Trekin uzunluğu 6 kilometrədən bir qədər artıqdır. Bu, uzunluğuna görə dünyada ikincidir.

Unikal xüsusiyyətlərə sahib olan Bakı Şəhər Halqası ətrafındakı tribunaların sayı doqquzdur. Bunlar "Abşeron", "Azneft", "Muğam", "Sahil", "İçərişəhər", "Qız Qalası", "Bulvar", "Xəzər" və "Filarmoniya" tribunalarıdır. Həmçinin ayaqüstü zonalar üçün də bilet satışı həyata keçirilir. Ümumi tamaşaçı tutumu (ayaqüstü zonalar daxil olmaqla) 30 minə yaxındır. Trekin ən geniş yeri 13 metrdir, ən dar hissəsi trekin İçərişəhər ətrafında olan bölmələrində yerləşir. Ən ensiz hissəsi isə 7,6 metrdir (Qoşa Qala divarlarının yanı).

Start xətti Azadlıq meydanında, finiş xətti isə Abşeron tribunasının qarşısında təyin olunan trekboyu döngələrin sayı 20-dir.

Hazırladı: Elçin CƏFƏROV, "Azərbaycan"

Azərbaycan Qran-prisinin marşalları

"Formula-1" aləmində könüllüləri "yarış rəsmiləri" də adlandırırlar

Artıq "Formula-1" Azərbaycan Qran-prisi həyəcanı başlayıb. Sürət həvəskarlarının səbirsizliklə gözlədikləri cari mövsümün 7-ci mərhələsinə də hazırlıq işlərinin ən yüksək səviyyədə görüldüyü diqqət mərkəzindədir. Planetin bir nömrəli avtomobil yarışının təşkilində və keçirilməsində bir sıra adamlar xüsusi rol oynayırlar. Onların arasında marşallar (könüllülər) də var. Onları "Formula-1" aləmində "yarış rəsmiləri" də adlandırırlar.

Ümumiyyətlə, dünyada marşallıq sevimli məşğuliyyət kimi qəbul olunur. İnsanlar müxtəlif yarışlarda marşallıq edərək həm maraqlı vaxt keçirir, həm də yarış yaxınında izləmək şansını qazanırlar. Beş il əvvəl Bakı Şəhər Halqası əməliyyat şirkəti tərəfindən təsis edilmiş "Baku Marshals Club" marşallıq fəaliyyətinin bütün istiqamətlərinə dair tədbirlər təşkil edir, müsahibələr və təlimlər keçirir, eyni zamanda beynəlxalq marşal klubları ilə sıx əməkdaşlıq qurur. Marşallar yerinə yetirdikləri vəzifələrə görə aşağıdakı növlərə bölünürlər:

Sektor marşalları trek xəyalı olaraq sektorlara bölünür və hər bir sektora nəzarət bir sektor marşalına və onun bir, yaxud iki müavini təpşirilir. Onlar trek üzrə təyin olunduqları sahədə əsas səlahiyyətli nümayəndə hesab olunur və burada baş verən bütün hadisələrə görə məsuliyyət daşıyırlar.

Trek marşalları halqa boyunca nəzarət postlarında yer alan əsas simalardır. Onların bir çox vəzifələri var. Trek marşalları rəsmiləri arasında ən çox məsuliyyət daşıyan şəxslərdir. Onların vəzifələrinə trekə daxil olub onu qalıqlardan təmizləmək, təhlükədə olan avtomobilləri itələmək və qəzadan sonra ərazini təmizləmək daxildir. Bu işi görə bilmək üçün zərəklik, komandada işləmək qabiliyyəti, dözümlülük və təcrübə tələb olunur.

Bayraq marşalları trek boyunca marşal məntəqələrində yarış iştirakçılarına bayraq vasitəsilə məlumatlandırır

məsul şəxslərdir. Onların başlıca vəzifələri sürücülərlə bayraqlar vasitəsilə əlaqə qurub pilotları qarşıda olan təhlükə barədə məlumatlandırmaq, qəza anında mövqeyində qalaraq yolda baş vermiş təhlükə barədə xəbərdar etməkdir.

Rəqəmsal bayraq marşalları halqa boyunca müvafiq mövqələrdə yerləşdirilib digər bayraq marşallarının üzərinə düşən işi görürlər. Yeganə fərqləri bayraq əvəzinə displeydan istifadə etmələridir.

Start və finiş marşalları yarışa başlamaq və bitirmək

üçün damalı bayraqlardan, elektron vaxt tablolarından və digər vasitələrdən istifadə edirlər. Onlar start və finiş xəttində müxtəlif bayraqları (qara bayraq, mexaniki bayraq və s.) göstərməyə görə cavabdehlik daşıyırlar.

Yağın söndürmə və xilasetmə marşalları yağın söndürmə üzrə geniş təcrübə əldə ediblər. Onlar tədbir zamanı bütün yağın və xilasetmə işlərinə görə cavabdehlik daşıyırlar.

Tibbi marşallar. Bu xidmətə həkim heyəti (həkimlər,

ta təhsilli tibb işçiləri, tibb bacarıları və s.), avadanlıq və nəqliyyat vasitələri, trekdə təxirəsalınmaz kömək, yaralıların daşınması, tibbi mərkəz, kommunikasiya sistemi, əvvəldən təyin olunmuş xüsusi xəstəxanalar daxildir.

Texniki təftiş marşalları gündəlik olaraq hər bir avtomobilə, o cümlədən qəzaya uğramış avtomobilləri təftiş edərək onların təhlükəsizlik və uyğunluq tələblərinə cavab verdiyini müəyyən edirlər.

Pit və sıra düzülüşü marşalları hər bir tədbirdən əvvəl start düzülüşünü qururlar. Onların vəzifələrindən biri tədbir zamanı pit xəttindəki nəqliyyat vasitələrinin və insanların yönləndirilməkdir.

Bərpa üzrə marşallar sırasına evakuator avtomobillərinin heyəti və onların köməkçiləri daxildir. Onların vəzifəsi tədbir zamanı və tədbirdən sonra sıradan çıxmış və hərəkətsiz qalmış avtomobilləri trekdən uzaqlaşdırmaqdır.

Kommunikasiya üzrə marşallar rabitəçi və ya müşahidəçilər kimi tanınırlar. Onlar hər bir marşal postuna təyin edilir, baş verənləri müşahidə edir, yarış nəzarət otağına xüsusi audio rabitə kanalları vasitəsilə məlumat ötürürlər.

Hüddüdlər üzrə marşallar isə halqa boyu çətin vəziyyətdə qalmış sürücülərə kömək etmək və onları yubanmadan pitlərə aparmaqdır.

Logistika və marşalların təchizatı könüllülərinin vəzifəsi digər marşalları tədbirdən əvvəl və tədbir zamanı yemək, su, avadanlıq, dəftərxana ləvazimatı, radio qurğuları və geyimlə təmin etməkdir.

"PANO" AÇIQ SƏHMDAR CƏMİYYƏTİ MALİYYƏ VƏZİYYƏTİ HAQQINDA BALANS HESABATI 01 yanvar 2022-ci il tarixindən 31 dekabr 2022-ci il tarixinə

Azərbaycan manatı ilə		31 dekabr 2021 - ci il	31 dekabr 2022 - ci il
AKTİVLƏR			
Uzunmüddətli aktivlər			
Əmlak və avadanlıqlar (Əsas vəsaitlər)	390 008.56	312 006.85	
Qeyri-maddi aktivlər	8 427.29	5 055.05	
Verilmiş borclar	0.00	0.00	
İştirak payı metodu ilə uçota alınmış investisiyalar	0.00	0.00	
Gələcək dövrün xərcləri	0.00	0.00	
Cəmi uzunmüddətli aktivlər	398 435.85	317 061.9	
Qısamüddətli aktivlər			
Əhliyyatlar	298 019.45	273 619.51	
Qısamüddətli debitor borclar	580 044.02	450 237.62	
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	203 287.58	87 379.77	
Digər qısamüddətli aktivlər	5 228 496.72	5 719 471.47	
Cəmi qısamüddətli aktivlər	6 309 847.77	6 530 708.37	
CƏMI AKTİVLƏR	6 708 283.62	6 847 770.27	
KAPİTAL VƏ ÖHDƏLİKLƏR			
Nizamnamə kapitalı	6 000	6 000	
Kapital əhliyyatları	0.00	0.00	
Hesabat dövrünün xalis Mənfəəti	0.00	0.00	
Bölüşdürülməmiş mənfəət, məqsədli maliyyələşmə	-	-	
CƏMI KAPİTAL	6 000	6 000	
Öhdəliklər			
Uzunmüddətli öhdəliklər			
Uzunmüddətli borclar	0.00	0.00	
Uzunmüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər	4 431 509.44	4 431 509.44	
Təxirə salınmış vergi öhdəlikləri	0.00	0.00	
Cəmi uzunmüddətli öhdəliklər	4 431 509.44	4 431 509.44	
Qısamüddətli öhdəliklər			
Qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər			
Alınmış avanslar	1 045 502.39	0.00	
Qısamüddətli kreditör borclar	0.00	0.00	
Sair qısamüddətli kreditör	0.00	754 672.56	
Xarici borclar	41 424.13	53 564.26	
Digər öhdəliklər	1 183 847.66	1 602 024.01	
Cəmi qısamüddətli öhdəliklər	2 270 774.18	2 410 260.83	
CƏMI ÖHDƏLİKLƏR	6 702 283.62	6 841 770.27	
CƏMI KAPİTAL VƏ ÖHDƏLİKLƏR	6 708 283.62	6 847 770.27	

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin Təsərrüfatə Sahibi Əsaslı Tikinti və Təchizat İdarəsi məktəbəqədər təhsil müəssisələrinə yumşaq inventar, yataq ləvazimatları və xüsusi geyimlərin satın alınması məqsədilə tender elan edir

Tenderdə iştirak etmək istəyənlər 1100 (bir min bir yüz) manat məbləğdə iştirak haqqını aşağıda göstərilən hesaba köçürdükdən sonra Azərbaycan dilində tərtib olunmuş Əsas şərtlər toplusunu Bakı şəhəri, Y.Bakivi küçəsi, 18 nömrəli ünvandan (ələ-qələndirici səxs-İlham Şixbəyev, tel: (+99412) 465 73 48) ala bilərlər:

Təşkilat: Elm və Təhsil Nazirliyinin Təsərrüfatə Sahibi Əsaslı Tikinti və Təchizat İdarəsi
Bank adı: "Azərbaycan Beynəlxalq Bankı" ASC-nin Sənaye filialı
Kod: 805603
VÖEN: 990001881
M/H: AZ03NABZ01350100000000002944
S.W.L.F.T. İBAZAZ 2X
H/H: AZ88IBAZ38030019441856517211
VÖEN: 1500016711

İddiaçıların tenderdə iştirak etmək üçün aşağıdakı sənədləri (müvafiq icra orqanı tərəfindən verilmiş, rəsmi blanklarda və möhürə təsdiq olunmuş) təqdim etməlidirlər:

- tenderdə iştirak etmək üçün yazılı müraciət;
- tenderdə iştirak haqqının ödənilməsi barədə bank sənədi;
- qeydiyyatdan keçdiyi ölkə (Təqdim olunmuş məcburidir). Dövlət reyestrindən çıxarış və VÖEN notarial qaydada təsdiq edilmiş, PDF formatında əlavə edilmişdir;
- nizamnamə (Təqdim olunmuş məcburidir). Notarial qaydada təsdiq edilmiş sənəd PDF formatında əlavə edilmişdir;
- rekvizitlər (Təqdim olunmuş məcburidir). Müvafiq sənəd PDF formatında əlavə edilmişdir;
- iddiaçının son bir illəki fəaliyyəti haqqında vergi orqanları tərəfindən təsdiq olunmuş maliyyə hesabatının surəti (Təqdim olunmuş məcburidir). Son illəki təsdiq olunmuş arxiv surəti təqdim etməlidir. Bir illən az müddətdə fəaliyyət göstərirsə, həmin dövr əhatə edən maliyyə hesabatının surəti təqdim etməlidir. Notarial qaydada təsdiq edilmiş sənəd PDF formatında əlavə edilmişdir;
- iddiaçının son bir illəki maliyyə vəziyyəti haqqında bank arxiv surəti (Təqdim olunmuş məcburidir). Bir illən az müddətdə fəaliyyət göstərirsə, həmin dövr əhatə edən bank arxiv surəti təqdim etməlidir. 01.04.2023-cü il tarixdən sonra alınmış arxiv surəti təqdim etməlidir;
- iddiaçının 2022-ci illəki maliyyə vəziyyəti haqqında bank arxiv surəti (Təqdim olunmuş məcburidir). Təsdiq edilmiş sənəd PDF formatında əlavə edilmişdir;
- iddiaçının mikro, kiçik, orta və iri sahibkarlıq subyektlərinə aid olması ilə bağlı məlumat (Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsinin arxiv surəti təqdim etməlidir). Əgər sənəd elektron formada alınmışsa, notarial təsdiq edilmiş mülkiyyətdir. Təsdiq edilmiş sənəd PDF formatında əlavə edilmişdir;
- vergilərə və digər icbari ödənişlərə dair yerinə yetirilməsi vəaxt keçmiş öhdəliklərin ödənilməsi haqqında arayış (Təqdim olunmuş məcburidir). Uçota ödəniş vergi orqanından alınmalıdır. Notarial təsdiq edilmiş mülkiyyətdir. 01.04.2023-cü il tarixdən sonra alınmış arxiv surəti təqdim etməlidir. 01.04.2023-cü il tarixdən sonra alınmış arxiv surəti təqdim etməlidir;

- tender təklifini və satınalma müqaviləsini imzalamaq səlahiyyətinə malik olan şəxsin səlahiyyətini təsdiq edən sənəd (vəzifəyə təyin edilməsi barədə əmrin təsdiq olunmuş surəti və ya müvafiq səlahiyyətin verilməsi barədə etibarnamə təqdim etməlidir). Sənəd PDF formatında əlavə edilmişdir;

- iddiaçının müflis elan olunması, əmlak üzərinə həbs qoyulması, ödənişə yonulmuş girovun alınması, məhkəmənin qərarı ilə kommersiya fəaliyyəti dayandırılması şəxs olunması barədə məlumat (Vergi orqanı və yuxarı Kommersiya Məhkəməsi tərəfindən təqdim olunmuş sənəd təqdim etməlidir). Əgər sənəd elektron formada alınmışsa, notarial təsdiq edilmiş mülkiyyətdir. Təsdiq edilmiş sənəd PDF formatında əlavə edilmişdir;

- iddiaçının satınalma prosedurlarının başlanmasından əvvəlki 5 il ərzində özlərinin, habelə işlərin idarə edənlərinin, qulluqçularının peşkar fəaliyyətləri, yaxud satınalma müqavilələrinin bağlanması üçün ixtisas göstəricilərini yanlış göstərmələri ilə əlaqədar cinayətə görə məhkum olunması, yaxud onların müvafiq peşə fəaliyyətləri ilə məşğul olmasında məhkəmə qərarında qadaqan edilməməsi təsdiq edən sənədlər (Daxili İşlər Nazirliyindən və ya "ASAN xidmət" mərkəzlərindən alınmış arayış qəbul ediləcəkdir). Əgər sənəd elektron formada alınmışsa, notarial təsdiq edilmiş mülkiyyətdir, təsdiq edilmiş sənəd PDF formatında əlavə edilmişdir;

- iddiaçının tender təklifinin bank təminatı (təminatın qiymətdə olma müddəti tender təklifinin qiymətdə olma müddətindən 30 bank günü çox olmalıdır və tender təklifinin ümumi qiymətinin 1 (bir) faizini təşkil etməlidir).

- icraçı məlumatları korlanmadan və ədəbləndirilmədən, sifarişçini məlumatlandırmaq üçün məlumatın məntəqəsinə qablaşdırma, markalanma və dəşməsinin təminatı təmin etməlidir. Müqavilə imzalandığı tarixdən məlumatın (iş və xidmətlərin) 100 (bir yüz) faizi ən gec 100 təqdim günü ərzində icraçı tərəfindən sifarişçiyə təhvil verilməsi bəsa cəzalandırılır.

Sənədlər Azərbaycan dilində tərtib olunmalıdır (xarici dilə əlavə edilən sənədlər Azərbaycan dilinə tərcümə olunmalıdır). Tender proseduru "Dövlət satınalmaları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun keçiriləcəkdir. İddiaçıların tenderdə iştirak etmək üçün yuxarıda qeyd olunan sənədləri 06.06.2023-cü il saat 16:00-dək, tender təklifi və tender təklifinin bank təminatını 14.06.2023-cü il 16:00-dək yuxarıda göstərilən ünvana təqdim etməlidirlər. İddiaçıların təklifləri 16.06.2023-cü il saat 16:00-də Elm və Təhsil Nazirliyinin Təsərrüfatə Sahibi Əsaslı Tikinti və Təchizat İdarəsinin iclas zalında açıqlanacaq.

İddiaçıların səlahiyyətli nümayəndələri iştirak edə bilərlər.

Tender komissiyası

Bəzi qərb rayonlarında şimşək çaxacaq, dolu düşəcək

Azərbaycanda aprelin 28-nə gözələn hava proqnozu açıqlanıb.

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin Milli Hidrometeorologiya Xidmətindən AZƏRTAC-a verilən məlumata görə, Bakıda və Abşeron yarımadasında hava şəraitinin dəyişən buludlu olacağı, ararib tutulacağı, əsasən yağmursuz keçəcəyi gözlənilir. Gecə və səhər bəzi yerlərdə duman olacaq. Mülayim cənub küləyi əsəcək.

Havanın temperaturu gecə 11-15° isti, gündüz 20-25° isti olacaq. Atmosfer təzyiqi

normadan aşağı 759 millimetrdə civə sütunundan 756 millimetrdə civə sütununa enəcək. Nisbi rütubət 60-70 faiz olacaq.

Azərbaycanın rayonlarında hava əsasən yağmursuz keçəcək. Lakin gündüz bəzi qərb rayonlarında ararib yağıntılı olacağı gözlənilir. Şimşək çaxacağı, dolu düşəcəyi ehtimalı var. Bəzi yerlərdə duman olacaq. Mülayim şərq küləyi əsəcək. Havanın temperaturu gecə 11-16° isti, gündüz 24-29° isti, dağlarda gecə 5-10° isti, gündüz 13-18° isti olacaq.

OXUCULARIN NƏZƏRİNƏ!

"AZƏRBAYCAN" qəzetinə
abunə yazılışı davam edir!

Abunə respublikanın bütün poçt şöbələri tərəfindən aparılır.
Eyni zamanda aşağıda göstərilən mətbuatçıları qurumlarına müraciət edə bilərsiniz:

"Azərpoçt" MMC	(012) 598-49-55, (051) 225-02-13
"Azərmətbuatçıları" ASC	(012) 441-19-91, (050) 322-33-17
"Qaya" firması	(012) 566-77-80, (050) 214-40-53
"Region Press" MMC	(055) 316-79-01, (050) 316-79-01
"Səma-M" MMC	(012) 594-09-59
"Ziya" LTD	(012) 497-76-96, (050) 306-77-22
"Pressinform" MMC	(012) 598-49-52, (070) 340-01-00
"City press" MMC	(055) 819-09-26

1 illik - 124,80 (yüz iyirmi dörd manat səksən qəpik) manat

6 aylıq - 62,40 (altmış iki manat qırx qəpik) manat

3 aylıq - 31,20 (otuz bir manat iyirmi qəpik) manat

Hörmətli oxucular!

Abunə ilə bağlı hər hansı bir problemlə üzləşsəniz,
(012) 539-59-33 nömrəli telefona zəng vura bilərsiniz.

Türkiyə nüvə enerjisi istehsal edən dövlətlər sırasına qoşulur

Aprelin 27-də Türkiyənin Mersin vilayətində Akkuyu AES-in birinci enerji blokuna nüvə yanacağı verilməsi mərasimi keçirilib. Türkiyə nüvə enerjisi istehsal edən dövlətlər sırasına qoşulmağın sevincini və qürurunu yaşayır. Bunu Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan mərasimdə videobağlantı vasitəsilə çıxışı zamanı deyib. Onun sözlərinə görə, ölkəyə hava və dəniz nəqliyyatı ilə çatdırılan nüvə yanacağı ölkənin ilk atom elektrik stansiyası olan Akkuyunun da nüvə enerjisi obyektləri sırasına daxil edilməsinə imkan verib.

Türkiyə lideri qeyd edib ki, hazırda dünyada 422 atom elektrik stansiyası fəaliyyət göstərir, daha 57-si isə tikilməkdədir.

Rəcəb Tayyib Ərdoğan vurğulayıb ki, 60 illik gecikməyə baxmayaraq, Türkiyə Nüvə Enerjisi İstehsalçıları Liqasına daxil olub. O bildirib ki, "bu gün AI ölkələrinin istehlak etdiyi elektrik enerjisinin 25 faizi atom elektrik stansiyalarında istehsal olunur. Avropa Komissiyası nüvə enerjisinin "yaşıl enerji" mənbəyi kimi tanımaqla şübhələri aradan qaldırır. Biz Akkuyu AES-i bu prosesin bir hissəsinə çevirmişik".

Prezident qeyd edib ki, AES Türkiyə ilə Rusiya arasında 20 milyard dollar sərmayə qoyulmuş ən böyük ortaq investisiya layihəsidir. "Atom elektrik stansiyası layihəsini dəstəklədikləri üçün Rusiya Federasiyasının bütün hakimiyyət orqanlarına və şəxsən Prezident Vladimir Putinə təşəkkür etmək istəyirəm. Bu layihənin həyata keçirilməsində verdiyi töhfəyə görə iki ölkənin mütəxəssislərinə minnətdarlığımı bildirirəm".

Ərdoğan xatırladı ki, ölkədə ilk AES-in tikintisi çərçivəsində 300-dən çox türkiyəli mütəxəssis Rusiyada təlim keçib. Dövlət başçısı bildirib ki, Akkuyu layihəsi bir çox digər mühüm təşəbbüslər kimi, Türkiyənin dövlət büdcəsi üzərindəki yükü aradan qaldırmaq məqsədində model əsasında həyata keçirilib. "Akkuyu AES-in bütün enerji blokları 2028-ci ilə qədər istifadəyə verilecək ki, bu da ölkənin elektrik enerjisinin 10 faizini ödəyəcək. Quraşdırılmış gücə çatdıqdan sonra Akkuyu AES ildə 35 milyard kilovat-saat elektrik enerjisi istehsal edəcək. Akkuyu AES-in fevralın 6-da baş verən dağıdıcı zəlzələdən zərər çəkməməsi inşaatçıların peşəkarcılığından xəbər verir", - deyən Prezident sözlərinə əlavə edib.

O bildirib ki, Akkuyu AES sayəsində Türkiyənin qaz ixal xərcləri ildə 1,5 milyard dollar azalacaq. Prezident əmin edib ki, bu layihə Türkiyə iqtisadiyyatının inkişafına verdiyi töhfəyə görə iki ölkənin mütəxəssislərinə minnətdarlığımı bildirirəm".

Ərdoğan xatırladı ki, ölkədə ilk AES-in tikintisi çərçivəsində 300-dən çox türkiyəli mütəxəssis Rusiyada təlim keçib. Dövlət başçısı bildirib ki, Akkuyu layihəsi bir çox digər mühüm təşəbbüslər kimi, Türkiyənin dövlət büdcəsi üzərindəki yükü aradan qaldırmaq məqsədində model əsasında həyata keçirilib. "Akkuyu AES-in bütün enerji blokları 2028-ci ilə qədər istifadəyə verilecək ki, bu da ölkənin elektrik enerjisinin 10 faizini ödəyəcək. Quraşdırılmış gücə çatdıqdan sonra Akkuyu AES ildə 35 milyard kilovat-saat elektrik enerjisi istehsal edəcək. Akkuyu AES-in fevralın 6-da baş verən dağıdıcı zəlzələdən zərər çəkməməsi inşaatçıların peşəkarcılığından xəbər verir", - deyən Prezident sözlərinə əlavə edib.

O bildirib ki, Akkuyu AES sayəsində Türkiyənin qaz ixal xərcləri ildə 1,5 milyard dollar azalacaq. Prezident əmin edib ki, bu layihə Türkiyə iqtisadiyyatının inkişafına verdiyi töhfəyə görə iki ölkənin mütəxəssislərinə minnətdarlığımı bildirirəm".

Ərdoğan xatırladı ki, ölkədə ilk AES-in tikintisi çərçivəsində 300-dən çox türkiyəli mütəxəssis Rusiyada təlim keçib. Dövlət başçısı bildirib ki, Akkuyu layihəsi bir çox digər mühüm təşəbbüslər kimi, Türkiyənin dövlət büdcəsi üzərindəki yükü aradan qaldırmaq məqsədində model əsasında həyata keçirilib. "Akkuyu AES-in bütün enerji blokları 2028-ci ilə qədər istifadəyə verilecək ki, bu da ölkənin elektrik enerjisinin 10 faizini ödəyəcək. Quraşdırılmış gücə çatdıqdan sonra Akkuyu AES ildə 35 milyard kilovat-saat elektrik enerjisi istehsal edəcək. Akkuyu AES-in fevralın 6-da baş verən dağıdıcı zəlzələdən zərər çəkməməsi inşaatçıların peşəkarcılığından xəbər verir", - deyən Prezident sözlərinə əlavə edib.

O bildirib ki, Akkuyu AES sayəsində Türkiyənin qaz ixal xərcləri ildə 1,5 milyard dollar azalacaq. Prezident əmin edib ki, bu layihə Türkiyə iqtisadiyyatının inkişafına verdiyi töhfəyə görə iki ölkənin mütəxəssislərinə minnətdarlığımı bildirirəm".

İl şəkildə təmin etməyə davam edəcək: "Türkiyədə qaz qovşağının işə düşməsi ilə Ankara ilə Moskva arasında ticarət döviyyəsi artmağa davam edəcək. Rusiya və Türkiyə iqtisadi və ticarət əlaqələrini daha da inkişaf etdirmək niyyətindədir".

Xatırladaq ki, 2010-cu il mayın 12-də Türkiyənin cənub sahillərində Akkuyu AES-in tikintisini nəzərdə tutan Türkiyə və Rusiya Federasiyası hökumətləri arasında əməkdaşlıq haqqında sənəd imzalanıb.

Akkuyu AES Türkiyənin cənub sahilində Gülnar rayonunda ümumi gücü 4800 MVt olan dörd enerji blokunun tikilib istifadəyə verilməsini özündə ehtiva edən Rusiya layihəsi çərçivəsində tikilib.

Nüvə obyektinin təxmin edilən istismar müddəti 60 ildir. Monitoring və yoxlamaların nəticələrinə əsasən, bu müddət sonradan daha 20 il uzadıla bilər.

Stansiyanın ilk enerji bloku bir il ərzində istifadəyə verilecək.

Rizvan CƏFƏROV,

"Azərbaycan"

Piyadaların döyüş maşınları ekipajlarının döyüş vərdişləri təkmilləşdirilir

Müdafiə naziri general-polkovnik Zakir Həsənovun təsdiq etdiyi 2023-cü ilin hazırlıq planına əsasən, piyadaların döyüş maşınları (PDM) ekipajlarının döyüş vərdişlərinin təkmilləşdirilməsi məqsədilə çalışmalar icra edilib.

Müdafiə Nazirliyinin Mətbuat xidmətindən AZƏRTAC-a bildirilib ki, ümumqoşun poli-

qonunda keçirilən döyüş atışlı təlimlərdə PDM ekipajları sürücülük və atəş hazırlığı üzrə praktiki çalışmaları yerinə yetiriblər. Müxtəlif maneələrin dəf edilməsi ilə döyüş maşınlarının çətin keçilən ərazilərdə idarə olunması, eləcə də zirehli texnikadan atəş açma üzrə tapşırıqlar müvafiq yotulma yerinə yetirilib. Məşğələlərin keçirilməsində əsas məqsəd hərbi qulluqların fərdi bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi və bölmələrin döyüş qabiliyyətinin daha da artırılmasıdır.

BAŞ REDAKTOR

Bəxtiyar SADIQOV

Əlaqə telefonları:	
Qəbul otağı	- 539-68-71, Beynəlxalq həyat, idman
Baş redaktor müavinləri	- 538-86-86, və informasiya şöbəsi - 539-63-82, 432-37-68
Məsəl katib	434-63-30, 539-72-39 İnsanların siyasət şöbəsi - 538-56-60
Məsəl katib müavinləri	- 539-43-23, İctimai əlaqələr şöbəsi - 539-49-20, 538-31-11,
Parlament və siyasət şöbəsi	- 539-44-91, Fotoilustrasiya şöbəsi - 538-84-73,
İqtisadiyyat şöbəsi	- 539-84-41, 539-21-00, Kompüter mərkəzi - 538-20-87,
	- 538-42-32, 538-35-55, Mühəssisatlıq - 539-59-33

AZ 1073, Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə, "Azərbaycan" nəşriyyatı, IV mərtəbə
contact@azerbaijan-news.az
az.reklam@mail.ru

www.azerbaijan-news.az

Qeydiyyat № 1

"Azərbaycan" qəzetinin kompüter mərkəzində yığılıb sahifələnməmiş, "Azərbaycan Nəşriyyatı" MMC-nin mətbəhsində çap edilmişdir

Qəzetə dərc üçün göndərilən materiallar Azərbaycan dövlətinin mövqeyinə uyğun olmalıdır

Gündəlik rəsmi dövlət qəzeti

Tiraj **5643**
Sifariş **1014**

Qiyməti 40 qəpik